

Edirne Tarihi ve Kùltürü

Ahmet Usal - Edirne Vergi Dairesi Başkanlığı

Aralık 25, 2006

İçindekiler

0.1	Bu Belge Hakkında	10
0.2	Önsöz	11
I	Edirne Kültürü	13
0.3	Kültürel Geçmiş	15
0.3.1	Yemekler	15
0.3.2	El Sanatları	15
0.3.3	Halk Edebiyatı	16
0.3.4	Halk Müziği ve Halk Oyunları	16
0.4	Kültürel Faaliyetler	17
0.5	Kırkpınar Şenlikleri	17
0.5.1	Kırkpınar Söylencesi	17
0.5.2	Cumhuriyet Döneminde Kırkpınar Güreşleri	17
0.5.3	Kırkpınar Güreşlerinde Ne Nedir?	18
0.5.4	Mesire Yerleri	28
0.6	Kültürel Etkinlik Alanları	29
0.6.1	Müzeler	29
0.6.2	Edirne Müzesi	29
0.6.3	Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesi	30
0.6.4	Balkan Savaşı Müzesi	32
0.6.5	Türk İslam Eserleri Müzesi	33
II	Edirne Tarihi	35
0.7	Edirne Tarihi Hakkında	37
0.8	Tarihöncesi ve İlkçağ'da Edirne	37
0.9	Romalılar Dönemi	37
0.9.1	Edirne'nin Orestia'dan Hadrianopolis Adına Geçışı	38
0.10	Hadrianopolis Hakkında	38
0.11	Eyalet Başkenti Olduğu Dönemde Hadrianopolis	38
0.12	Hadrianopolis'ten Edirne'ye: Bizans Dönemi	39
0.13	Hadrianopolis Önce Edirne Oldu: Bizans Dönemi Sonları	40
0.13.1	Haçlı Seferleri ve Sonrası	40

0.14	Osmanlı Dönemi Başlangıcı: Edirne'nin Fethi	41
0.15	Osmanlı Dönemine Kadar Kentsel Gelişim	41
0.16	Edirne'nin Bir Osmanlı - Müslüman Kenti Olarak Gelişimi	42
0.17	Padişahlar Döneminde Edirne	43
0.17.1	Edirne Vak'ası	44
0.17.2	Edirne Kıyımı	44
0.18	Edirne'nin Yaşadığı İşgaller - Dört İşgal Dönemi	45
0.19	İlk Rus İşgal Dönemi	45
0.19.1	Edirne Anlaşması	45
0.20	İkinci Rus İşgali Dönemi	46
0.21	Bulgar İşgali - Üçüncü İşgal Altındaki Dönem	46
0.21.1	Edirne Savunması ve Şükrü Paşa Hakkında	46
0.21.2	Bulgar İşgalinin Sona Ermesi	47
0.22	Edirne'nin Son İşgali	47
0.22.1	Edirne'nin Kurtuluşu	47
III Edirne Şehri		49
0.23	Padişahlar Döneminde Edirne'nin Konumu	51
0.24	Osmanlı Döneminde Edirne'nin Kentsel Gelişimi	51
0.25	Edirne'nin Semtleri - Mahalleleri	52
0.25.1	Kentin En Eski Semti: Kaleiçi	52
0.25.2	Aina Beldesi	53
0.25.3	Kale Dışında Fetih'ten sonra oluşturulan Mahalleler	53
0.25.4	Tunca Batısındaki Yerleşimler	56
0.25.5	Karaağaç Yolu ve Karaağaç Semti	56
0.25.6	Pazarkule Sınır Kapısı	57
0.26	Edirne'nin Kurucuları	58
0.26.1	Yahşi Fakih	58
0.26.2	Gümlüoğlu	58
0.26.3	Sofu Beyazid	58
0.26.4	Şah Melek Paşa	58
0.26.5	Mirahur Ayas Bey	58
0.26.6	Şeyh Şucaaddin Karamani	59
0.26.7	Veliyeddin Bin İlyas Hüseyin	59
0.26.8	Hasan Paşa	59
0.26.9	Ayşe Hatun	59
0.26.10	Devletşah Hatun	59
0.26.11	Baba Timurtaş Bey (Timurtaş Paşa)	60
0.26.12	Şarapdar (Şerbettar) Hamza Bey	60
0.26.13	Abdülhamit Lari(Hekim Lari-i Acemi)	60
0.26.14	Fazlullah Paşa	60
0.26.15	Çavuş Bey	60
0.26.16	Çakır Ağa	61

0.26.17 Fahreddin-i Acemi	61
0.26.18 Sitti Hatun	61
0.26.19 Evliya Kasım Paşa	61
0.26.20 Hazinedarbaşı Sinan Bey	62

IV Edirne Tarihi Eserleri 63

0.27 Tarihi Eserler	65
0.27.1 Edirne'nin Tarihi Eserler Açısından Önemi	65
0.28 Dolmenler - Menhirler (Taş Mezarlar)	66
0.29 Antik Yerleşimler	66
0.30 Roma - Bizans Dönemi Kalıntıları	66
0.31 Edirne Kalesi	66
0.31.1 Büyük Kule - Makedonya (Saat) Kulesi	67
0.31.2 Yeni Burgaz Kulesi ya da Kafes Kule	67
0.31.3 Germe Kapı Kulesi	67
0.31.4 Zindan Kulesi	67
0.32 Edirne Camileri	68
0.33 Selimiye Camisi	68
0.33.1 Camiye İlişkin Teknik Bilgiler	70
0.34 Selimiye Camisi Hakkında	70
0.34.1 Selimiye'nin Yapı Malzemeleri	71
0.34.2 Ne Zaman ve Neden Edirne'de?	71
0.34.3 Yapıldığı Zemin	71
0.34.4 Selimiye Avlusu	72
0.34.5 Selimiye'nin Kubbesi	72
0.34.6 Kubbe Altında Müezzinler Mahfeli	72
0.34.7 Ahşap Üstü Kalem İşleri ve Çark-ı Felek	73
0.34.8 Şadırvandan Akan Zenzem Suyu	73
0.34.9 Terslale Motifi	73
0.34.10 Hünkar Mahfeli	74
0.34.11 1913 Bulgar İşgalinden Bir İz	74
0.34.12 Mermer Ustalığının En Şık Örneği Minber	74
0.34.13 Mihrab	74
0.34.14 Kandiller ve Pencereleler	75
0.34.15 Selimiye Çinilerinin Türk Çini Sanatındaki Yeri	75
0.34.16 Selimiye Minareleri	75
0.34.17 Selimiye'ye İlişkin İnançlar ve Söylenceler	76
0.34.18 Mimar Sinan Hakkında	77
0.35 Yıldırım Beyazid Camisi	78
0.36 Eski Cami (Cami-i Atik - Ulu Cami)	79
0.36.1 Eski Cami ve Hacı Bayram Veli Söylencesi	80
0.36.2 Eski Cami'nin Yapıldığı Dönem Hakkında (Osmanlı'nın Fetret Devri)	80

0.36.3	Eski Camiyi Yaptıran Kardeşler	80
0.37	Beylerbeyi Camisi	81
0.38	Gazimihal Camisi	82
0.38.1	Soğan Boğumlu Minare	82
0.39	Mezit Bey (Yeşilce) Camisi	82
0.40	Muradiye Camisi	82
0.40.1	Muradiye Camisi'nin Mevlevihane Geçmişi	83
0.41	Üç Şerefeli Cami	84
0.41.1	Osmanlı Mimarisinde Çığır Açan İlklerin Buluştuğu Cami	84
0.41.2	Dört Minare Dört Ayrı Özellik ve Eşi Bulunmayan bir Kapı	85
0.42	II.Beyazid Camisi ve Külliyesi (II.Beyazid Kompleksi)	86
0.42.1	Darüşşifa - Külliyesinin Merkezi	87
0.42.2	Sağlık Müzesi ve Önemi	87
0.42.3	II.Beyazid Camisi Hakkında	88
0.43	Darülhadis Camisi	88
0.44	Evliya Kasım Paşa Camisi	89
0.45	Şahmelek (Paşa) Camisi	89
0.46	Küçük Camiler	89
0.46.1	Ayşekadın Camisi	90
0.46.2	Sitti Sultan Camisi	90
0.46.3	Lari Çelebi Camisi	90
0.46.4	Kadı Bedreddin Camisi	90
0.46.5	Süleymaniye Camisi	90
0.46.6	Süle Çelebi Camisi	90
0.46.7	Defterdar Mustafa Paşa Camisi	90
0.46.8	Hızır (Hıdır) Ağa Camisi	91
0.46.9	Kirazlı (Hadım Şahabettin Paşa) Mescidi	91
0.46.10	Sarı Cami (Sofu Beyazid Camisi)	91
0.46.11	Şeyh Şücaettin Camisi Kalıntısı	91
0.47	Edirne Merkezi Dışında Kalan Önemli Camiler ve Yapılar	92
0.47.1	Fatih Camisi (Enez Ayasofyası - Enez)	92
0.47.2	Sokullu Külliyesi (Kasım Paşa Külliyesi - Havsa)	92
0.48	Diğer Dini Yapılar	92
0.48.1	Merkez Yahudi Havrası	92
0.48.2	İtalyan (Katolik) Kilisesi	93
0.48.3	Sweti George (Esweti Georgi) Ortodoks Kilisesi	93
0.49	Edirne Sarayları ve Sarayı	93
0.49.1	Balkan Savaşı Döneminde Sarayı	94
0.49.2	Tavuk Ormanı - Padişah Bahçelerinden Yedigöller	94
0.49.3	Adalet Kasrı - Tunca Boyundaki bir Mimar Sinan Şaheseri	95
0.49.4	Saray'dan Günümüze Kalanlar	95

0.50	Edirne Çeşmeleri	95
0.50.1	Hastahane (Harbiye) Çeşmesi	95
0.50.2	Ticaret Lisesi Çeşmesi	96
0.50.3	Merzifonlu Çeşmesi	96
0.50.4	Yeniçeri Çeşmesi	96
0.50.5	Umurbey Tavanlı Çeşmesi	96
0.50.6	Sarı Cami Çeşmesi	96
0.50.7	Yıldırım Hasan Çelebi Sebili	96
0.51	Edirne Hamamları	97
0.51.1	Saray Hamamı	97
0.51.2	Mezit Bey Hamamı	97
0.51.3	Sokullu Hamamı	98
0.51.4	Beylerbeyi Hamamı	98
0.51.5	Yeniçeri Hamamı	98
0.52	Edirne Köprüleri	98
0.52.1	Gazimihal Köprüsü	98
0.52.2	Beyazid Köprüsü	98
0.52.3	Fatih (Bönce) Köprüsü	98
0.52.4	Saraçhane (Şahabettin Paşa-Sultan Mustafa) Köprüsü	99
0.52.5	Saray Köprüsü (Kanuni Köprüsü)	99
0.52.6	Tunca Köprüsü	99
0.52.7	Yalnız Göz Köprüsü	100
0.52.8	Meriç (Abdülmecit - Yeni Köprü) Köprüsü	100
0.52.9	Ergene Köprüsü	100
0.52.10	Yeniimaret Köprüsü	101
0.52.11	Yıldırım Köprüsü	101
0.52.12	Karayolları Köprüsü	101
0.53	Edirne Çarşıları ve İş Merkezleri	101
0.53.1	Alipaşa Çarşısı(Kapalı Çarşı)	101
0.53.2	Bedesten Çarşısı	102
0.53.3	Arasta Çarşısı	102
0.53.4	Dar-ül Eytam (Yetimler - Yeni) Çarşısı	103
0.54	Edirne Hanları ve Kervansarayları	103
0.54.1	Rüstempaşa Kervansarayı	104
0.54.2	Ekmekçioglu Ahmet Paşa Kervansarayı(Ayşe Kadın Hanı)	105
0.54.3	Deveci Han	105
0.54.4	Havlucular (Solaklar-Astarlar) Hanı	105
0.55	Medreseler	106
0.55.1	Peykler ve Saatli Medreseleri	106
0.56	Edirne Konakları ve Evleri	106
0.56.1	İttihat ve Terakki Kulübü Binası(Halk Eğitim Merkezi)	107
0.56.2	Harbiye Kışlası	107

0.56.3	Sanatlar Mektebi (Sanat Enstitüsü - Endüstri Meslek Lisesi)	107
0.56.4	İlhan Koman Evi	108
0.56.5	Hafızağa Konağı	108
0.56.6	Bir Sivil Mimarlık Örneği Bahai Evi (Beyaz Ev-Rıza Bey'in Evi)	108
0.56.7	Edirne Belediye Binası	109
0.57	Edirne'nin Tarihi Türbeleri ve Mezarlıkları	110
0.57.1	Şehzade Türbeleri	110
0.57.2	Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi	110
0.57.3	Merzifonlu Kara Mustafa Paşa ve Mezarı Hakkında	111
0.57.4	Tütünsüz Ahmet Paşa (Ahmet Rıdvani) Türbesi	111
0.57.5	Hıdırbaba Türbesi	111
0.57.6	Beylerbeyi Camisi Mezarlığı	112
0.57.7	Selimiye Bahçesindeki Tarihi Mezarlar	112
0.57.8	Zehrimar Mezarlığı	112
0.57.9	Karamanoğlu Mehmet Beyin Mezarı	113
0.57.10	Hadım Balaban Mezarı	113
0.57.11	Yeniimaret Mezarlığı	113
0.57.12	Bademlik Mezarlığı	113
0.58	Edirne Anıtları	114
0.58.1	Şükrüpaşa Anıtı	114
0.58.2	Sarayiçi Balkan Savaşı Şehitliği	114
0.58.3	Kapıkule Yolu üzerindeki Şehitlik	114
0.58.4	Jandarma Şehitliği	114
0.58.5	Lozan Anıtı	115

V KAYNAKÇA 117

0.59	KAYNAKLAR	119
------	---------------------	-----

Edirne Tarihi ve Kùltürü, hakkında ciltlerce yayın yapılabilecek kadar geniş kapsamlı bir konudur. Kentimizi tanıtan basılı pek çok yayın olmakla birlikte, elektronik ortamda bu tür bir belgenin eksikliğini gören Edirne Vergi Dairesi Başkanlığı, bu çalışmayı yaparak, İlimizin tanıtımına küçük de olsa bir katkıda bulunmayı amaçlamıştır.

0.1 Bu Belge Hakkında

Bu kitabı hazırlarken, ağırlıklı olarak öğrencilerin yararlanabileceği ve meraklı okurun da keyifle okuyabileceği bir metin olmasını amaçladık. İnternet ortamından herkesin ulaşabileceği ve bir kitabı elinizde okuyabilmenin rahatlığını bilgisayar ortamında da hissettirecek, yazıcıdan çıkartıldığında da bir kitap gibi ciltlenebilir kullanılacak bir belge olması, en büyük hedefimizdi. Bu nedenle uluslararası internet belge taşıma standardı olan PDF formatında hazırlanıp yayımlandı.

PDF Okuyucu programınızda belgenin içindekiler kısmı, ağaç şeması olarak Bookmark bölümünden erişilebilir durumdadır. Buradan okumak istediğiniz konu başlığına tıklayarak metin içinde dolaşma imkanına sahipsiniz.

Bu metin bilinçli olarak fotoğrafsız hazırlanmıştır. Yazıcıdan çıktı alıp kullanmak isteyenler için, mümkün olduğunca temiz çıktı alabilmeleri ve belgenin az yer kaplayıp hızlıca indirilerek kullanılabilmesi açısından, fotoğrafsız olarak yayınlamayı uygun bulduk. Fotoğraflarla birlikte yayımlandığı takdirde çok yer kaplayıp öğrencilerin ödevlerinde de yararlanabileceği bir kaynak olmaktan çıkacaktı. Konuyla ilgili aşağıda bahsedilen Web Sitemizde ve Kaynakçada belirtilen eserlerde bol miktarda fotoğraf mevcuttur.

<http://vdb.gib.gov.tr/edirnevdb> internet adresindeki Başkanlığımız web sitesi çatısı altında; Edirne Fotoğrafları Resim Galerisiyle etkileşimli olarak, bir internet sitesi formatında, Edirne Tarihi ve Kültürü hakkındaki bu belgenin bir sürümü daha yayındadır. Arşivlenen pdf metnindeki fotoğraf açığını internet sitemizdeki etkileşimli galeriden kapatmak mümkündür.

Metinde eksik, hatalı ya da imla açısından sorunlu gördüğünüz noktaları, düzeltme taleplerinizi, her türlü görüş ve önerinizi ahmetusal@gmail.com e-posta adresine gönderebilirsiniz.

0.2 Önsöz

Edirne İlini coğrafi konumu, ekonomik ve sosyal yapısıyla tanıtan, internet üzerinde başka kaynaklar mevcuttur. Bu nedenle bu çalışmada; kentin sadece tarihi ve kültürel dokusunu ve mevcut tarihi eserlerini tanıtmayı amaçladık.

Bu belgeyi oluştururken,Edirne'yi bugünü yaşadığımız bir yer olduğu kadar, geçmişimizi, eski nesillerimizi de kopması mümkün olmayan bir göbekağıyla hissettiğimiz; canlı bir müze gibi düşündük. Bu durum, özellikle Edirne için, İstanbul ve Bursa'dan çok daha fazla geçerlidir. Güzel Edirnemiz bir metropol değildir, sanayileşme ve göç gibi nedenlerle kalabalıklaşıp büyük bir köy haline gelmemiş, tarihini ve kültürünü, düzensiz yapılaşma ve insan kalabalıklarıyla boğmamış, geçmişini günümüzde de yaşatabilecek kadar bakırlığını korumuştur. Bu yönüyle de; Osmanlı Atalarımızdan kalan en etkileyici şehir olarak kalbimizde yer etmiştir. Edirne; bir anlamda yaşayan Osmanlı'dır.

Bu çalışmanın Edirnemizi farklı ve güzel yönleriyle tanımanızda biraz olsun yardımcı olması dileğiyle...

Yararlanılan başlıca kaynakları **KAYNAKÇA** bölümünden görebilirsiniz.

Kısım I

Edirne Kültürü

0.3 Kültürel Geçmiş

Anadolu'yu Avrupa'ya birleştiren Trakya Yarımadası'nda yer alan Edirne'nin konumu nedeni ile zengin bir Kültür tarihi vardır. Tarih boyunca Anadolu'ya, ya da Avrupa'ya göç eden değişik topluluklar, Edirne'den geçmişlerdir. Ancak bunlardan çok azı yöreye yerleşip uygarlık kurmuştur. Edirne ve çevresinde yapılan kazılar, yöredeki ilk yerleşimlerin Neolitik çağ sonunda başladığını göstermektedir. Yörenin, bilinen en eski halkı Traklar'dır. Traklar'ı Makedonyalılar ve Romalılar izlemiştir.

Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesiyle Edirne, Bizans İmparatorluğu'nun sınırları içinde kalmıştır. Uzun süren Bizans egemenliğinden sonra yöre Osmanlı İmparatorluğu'na katılmıştır. Edirne'nin Avrupa'ya yakınlığı, Edirne kültürünün gerek Türkler'den önceki, gerekse Türkler'den sonra evrimini, büyük ölçüde etkilemiştir. Bu nedenle Edirne Kültürünün izlediği çizgi, Anadolu illerinin çizgisinden oldukça farklıdır.

0.3.1 Yemekler

Edirne'de değişik beslenme biçimleri görülür. Meyve ve Sebze beslenmede önemli yer tutar. Türkiye çapında ünlü beyaz peynir imalatı çok yaygındır. Edirne Peyniri denilen bu peynir genellikle koyun sütünden yapılır.

Mavzana, tarhana, ciğer sarması, akıtma, badem ezmesi, lokma, gaziler helvası, deva-i misk, Edirne'nin özgün yemek ve tatlılarının başlıcalarıdır. Ayrıca ısırgan yemeği, borani, değişik türde bir peynir tatlısı olan belmuş, mısır unundan imal edilen kaçamak, süte peynir eklenmesiyle yapılan akçakatkı ve hardaliye de özgün beslenme öğeleri arasında yer alır.

0.3.2 El Sanatları

Bir dönem, Osmanlı İmparatorluğu'nun başkentti olan Edirne'de el sanatları çok gelişmişti. Ağaç işlemciliği, lake kap ve kutu yapıcılığı, çiçek ressamlığı, kitap kapakçılığı, talik yazı ve oyunculuğu, mezar taşçılığı eski el sanatlarının başlıcalarıdır. Bu türlerin çoğu günümüze ulaşamamıştır.

Edirne'de ağaç işlemlerinin yaygın bir ünü vardır. Edirne'de İstanbul'dan ve Avrupa'dan alınan etkilerle Edirnekari bir üslup meydana getirilmiştir. Edirnekari ağaç işlerini oyma, kakma ve boya bezekli yapıtlar oluşturur.

İşlemlerde genellikle lale, sümbül, karanfil, çiçek buketi, meyve gibi bitkisel motifler kullanılmıştır. Boya bezekli ürünlerde susen yeşili, mor, safran sarısı, hindiba esmeri, kahve esmeri gibi bitkisel boyalar kullanılmıştır.

Yörede süpürgecilik pazara yönelik bir el sanatı olarak varlığını sürdürmektedir. Süpürge darısından yapılır. El süpürgesi, sırtlı süpürge, küçük el süpürgesi, top süpürge gibi değişik türleri bulunmaktadır.

Edirne'nin en eski sanatlarından biri de misk sabunculuğudur. Portakal, elma, limon, armut vb. gibi biçimlerde yapılan sabunlar, hediyelik eşya olarak satılır. Çömlekçilik, hasırcılık, sepetçilik de varlığını sürdüren el sanatlarıdır.

Edirne'de el ürünü işlemler, renkleri, anlamlı motifleri, işlemedeki ustalığı ile dikkati çeker. En eski örneklerde bile canlılığını yitirmemiş renkler, Edirne kök boyacılığının eseridir. En çok koyu mavi, pembe, kırmızı, sarı, kara renkler kullanılmıştır. İşlemlerde bitkisel motifler ağır basar. İşlemler genellikle sakangur ve salaşpur bezlere, Felemenk tipi dokumalara yapılmıştır. İşlemlerde tığ işi, ulama, ajur teknikleri kullanılmıştır.

0.3.3 Halk Edebiyatı

Edirne, konumu nedeniyle tarih boyunca Anadolu'dan Balkanlar'a geçiş yolu üzerinde önemli bir merkez olmuştur. Başkent olunca da Osmanlı-Türk kültürel etkinlikleri burada yoğunlaşmıştır. Göçmenlerle gelen kültürel öğelerin yöre kültürüne etkisi belirgindir. Bu etkenlere bağlı olarak yörede, Halk Edebiyatının bilinen usta örneklerine rastlanmaktadır. Göçleri, bozgunları en yoğun biçimde yaşayan yöre halkı acılarını, özlemlerini, sıkıntılarını *Rumeli Türküleri* diye bilinen yanık türkülerle, yarattığı söylenceler, atasözleri, deyimlerle dile getirmiştir.

Dil özelliklerinin belirgin olduğu manilerde konu, sevdalar ve ayrılıklardır. Sosyal boyutlu maniler de vardır.

0.3.4 Halk Müziği ve Halk Oyunları

Edirne; kendini çevreleyen toprakların müzik ve oyun kültüründen etkilenmiştir. Bu nedenle de kendine özgü bir renklilik gösterir. Oyunlar, genellikle bitişik ya da ayrı düzende oynanır. Ayrı düzende oynananlar karşılama, bitişik düzende oynananlar hora diye adlandırılır. Edirne Halk Müziğinde makamsal etkinin varlığı belirgindir. Türkü, semai, divan, koşma biçiminde sınıflandırılan ezgiler, genellikle inici düzendedir. Ezgiler doğal ve toplumsal olaylardan kaynaklanmıştır.

Edirne'de derlenmiş ünlü Türküler şunlardır: Edirne'nin Ardı Beyler, Çifte Kuburları Çaktım Almadı, Kırmızı Gül Albayler, Dut Fidanı Boyunca, Ketten Gömlek Giyer Evlet, Seller Aldım Dermenemin Bendini, Kavak Kavaktan Uzundur, Püskül Pencereden Uçtu, Boyacının Hanları, Ahır Köyün Meşeleri, Tabağa Koyarlar Can Alim, Kaymağı Balı, Pınar Başının Gülleri, Alishimin Kaşları Kare, Edirne'nin Köprüsü, Çarşıdan Aldım Kestane, Viran Dayler.

Geleneksel oyunlar, tarihsel ve doğal konum nedeniyle zengin ve renklidir. Bunlar, Trakya Bölgesi Halk Oyunları özelliğindedir. Tümü, devinim, renk, ezgi, biçim yönünden Anadolu oyunlarından ayrılır. Kasap Oyunu, Zigoş, Debrelili Hasan, Kazibe, Çamko, Mendil, Alaybeyi, Karşılama en çok oynanan oyunlardır. Çitme ve Dim ise, Edirne'ye özgü çocuk oyunlarıdır.

0.4 Kültürel Faaliyetler

Kentte en belli başlı Kültürel Faaliyet şenliklerdir. Kırkpınar bunların başında gelir.

0.5 Kırkpınar Şenlikleri

Edirne'nin geleneksel yağlı güreşi Kırkpınar, yalnızca bir güreş olayı değil, kentte yaşamı da etkileyen bir olaydır. 2006 yılında 645'incisi yapılan Kırkpınar güreşleri efsanevi bir kökene dayanır. Bu bölümde Kırkpınar Etkinliği, tarihi geçmişi, gelenekleri, söylenceleri ve günümüzdeki konumuyla değerlendirilecektir.

0.5.1 Kırkpınar Söylencesi

Orhan Gazi'nin Rumeli'yi ele geçirmek amacıyla düzenlediği seferler sırasında, kardeşi Süleyman Paşa 40 askerle Domuzhisarı üstünde yürür. Salla karşı kıyıya geçip, Domuzhisarı'nı fethederler. Öbür hisarların da ele geçirilmesinden sonra, 40 kişilik öncü birlik geri döner. İşte bu sefer sırasında gruptaki askerler, mola verdikleri her yerde güreşe tutuşurlar, bu birlikten iki yiğitin tutuştukları güreşte ise bir türlü kazanan olmaz. Önce, şimdi Yunanistan sınırlar içindeki Samona'da güreş ederler, günlerce süren güreşte yenilemezler. Daha sonra, Hidrellez gününde, Ahırköy çayırında(bazılarına göre Edirne'ye 17 km. ötede Ortaköy Şosesi üzerlerinde), aynı çift yeniden güreşe tutuşur. Sabahın geçeyarısına değin süren güreşte, ikisinin de solukları kesilir, çayıra yığılıp kalırlar. Arkadaşları da onları bir incir ağacı altına gömer.

Yıllar sonra çıktıkları bir başka seferde arkadaşlarının mezarı başına gelen savaşçılar, burada akan gür bir pınar görürler. Halk orada yatanların *Kırklardan* (ermiş) olduğuna inanır. Yöreyi Kırkpınar diye adlandırır. Bir söylenceye göre de, oraya ayak basanlar 40 kişi olduklarından adı Kırkpınar kalmıştır. Sonraki yıllarda aynı yerde ölen kişilerin anısına güreş tutulmaya başlanmıştır. Zamanla gelenekselleşmiş ve Kırkpınar Yağlı güreşlerine dönüşmüştür.

Bir başka Kırkpınar değerlendirmesi de; bu güreşlerin, Türkler Edirne'yi almadan yüz yıl önce Rumeli'ye geçen Sarı Saltuk tarafından oralara taşındığı ve Türklerin sonradan Sultan I.Murat döneminde bu güreşlere sahip çıktığı yönündedir.

0.5.2 Cumhuriyet Döneminde Kırkpınar Güreşleri

Kırkpınar Güreşleri, önce Balkan Savaşları; sonra I.Dünya Savaşı ve Yunan İşgali nedeniyle sınırlarımızın geçirdiği değişiklikler yüzünden asıl yerinde

(Yunanistan'ın Samona Köyü Merası) ve kendi düzeninde yapılamazken, bir süre, Edirne dışında kalan ve Virantekke denilen yerde gerçekleştirilmiştir.

Cumhuriyet sonrasında (1924) ise, Kırkpınar adıyla değilse bile, ilk güreşler; dönemin Edirne Milli Eğitim Müdürü İsmail Habib Sevik tarafından, Türk Ocağı'na yardım amacıyla ve Sarayıçi'nde düzenlenmiştir.

Sonra bir süre Kırkpınar ağaları tarafından düzenlenen güreşler, izleyen yıllarda, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay yöneticileri tarafından kurum yararına gerçekleştirilmiş; 1946 yılında Edirne Belediyesine geçmiştir.

0.5.3 Kırkpınar Güreşlerinde Ne Nedir?

Kırkpınar Etkinliklerinin vazgeçilmez unsurları şunlardır:

Kırkpınar Ağaları

Eskiden güreşler ağanın denetiminde yapılırdı. Kırkpınar Güreşlerinin en ilginç yönü Kırkpınar ağalığıdır. Pehlivanları çağıran, yarışmaları düzenleyen, gelen konukları ağırlayan, yemek ve yatacak yerlerini temin eden, örf ve adetlere uygun olarak güreşlerin yapılmasını sağlayan, ödüller veren ve güvenlik düzeni alan yetkilidir.

1950 yılından bugüne kadar Kırkpınar ağaları şunlardır:

YILI	KIRKPINAR AĞASI
1950	Edirneli Murat Şener
1951	Edirneli Murat Şener
1952	Edirneli Murat Şener
1953	Edirneli Nurettin Manyas
1954	Edirneli Yaşar Yardımcı
1955	Edirneli Mehmet Çardaktan
1956	Edirneli İbrahim Bildik
1957	Edirneli Hüseyin Özakıncı
1958	Edirneli Ahmet Merter
1959	Edirneli Ahmet Merter
1960	Edirneli Salim Doğramacılar
1961	Edirneli Hilmi Atakan
1962	Edirneli Muhittin Ağaoğulları
1963	Edirneli Ali Rıza Keleşoğlu
1964	Edirneli Hasan Vatan
1965	Edirneli Hakkı Meriç
1966	Edirneli Muzaffer Bilge
1967	Çanakkaleli Muzaffer Şahin
1968	Çanakkaleli Muzaffer Şahin
1969	Karamürselli Gazanfer Bilge
1970	Karamürselli Gazanfer Bilge
1971	İstanbulu Celal Hacı Eyüboğlu
1972	Babaeskili Doğan Görkey
1973	Tokatlı Hamit Kaplan
1974	Samsunlu Şevki Alan
1975	Akyazılı Zülküf Karabulut
1976	Akyazılı Zülküf Karabulut
1977	Edirneli Murat Şener
1978	Tekirdağlı Sebahattin Tekcan
1979	Bandırmalı Süleyman Özmercan
1980	Edirneli Cemal Pul

YILI	KIRKPINAR AĞASI
1981	Edirneli Mehmet İriş
1982	Edirneli Ali Ayağ
1983	Edirneli Ali Ayağ
1984	İstanbulu Mustafa Bilgin
1985	İstanbulu Mustafa Bilgin
1986	İstanbulu Halil Kılıçoğlu
1987	Samsunlu Hasbi Mentefeoğlu
1988	Bursalı İbrahim ayla
1989	Malatyalı Kemal Özkan
1990	Çanakaleli Murat Köse
1991	Bayburtlu Alper Yazoğlu
1992	Bayburtlu Alper Yazoğlu
1993	Bayburtlu Alper Yazoğlu
1994	İstanbulu Oğuzhan Bilgin
1995	Tokatlı Hüseyin şahin
1996	Tokatlı Hüseyin şahin
1997	Tokatlı Hüseyin şahin
1998	Tokatlı Hüseyin şahin
1999	Babaeskili Ayhan Sezer
2000	Emin Doğnasoy
2001	Mustafa Saruhan Adına Oğlu Murat Saruhan
2002	Mardinli M.Sait Yavuz
2003	Necdet akır
2004	Edirneli Mustafa Altunhan
2005	İzmitli Adem Tüysüz

Başpehlivan

Kırkpınar'ın en büyük ödölünü *Başpehlivan* alır ve bir yıl süreyle *Türkiye Başpehlivani* ünvanını elinde tutar. Bu ünvanı üç yıl arka arkaya koruduğu takdirde Altın kemerin sahibi olur. Diğer kategorilerde birinci olanlara ve dereceye giren pehlivanlara verilen ödöl ise özendirme niteliğindedir. Pehlivan ödölü para olacağı gibidir. Eski yıllarda Başpehlivana deve, baş-altı pehlivanına boğa, büyük-ortaya kısrak, diğer boylara da bunlara benzer ödöller verilirdi.

Cumhuriyet döneminde Kırkpınar başpehlivanları Şunlardır:

YILI	KIRKPINAR BAŞPEHLİVANI
1924	Arnavut Benli Abdullah
1925	Geçkinli Yusuf Pehlivan
1926	Edirneli Kara Emin
1927	Manisalı Rıfat
1928	Kandıralı Kayakçı Ahmet
1929	Gastirvalı Mülayim Pehlivan
1930	Bandırmalı Kara Ali
1931	Bandırmalı Kara Ali
1932	Bandırmalı Kara Ali
1933	Bandırmalı Kara Ali
1934	Gastivarlı Mülayim Pehlivan İle Tekirdağlı Hüseyin Alkaya
1935	Tekirdağlı Hüseyin Alkaya
1936	Tekirdağlı Hüseyin Alkaya
1937	Tekirdağlı Hüseyin Alkaya
1938	Tekirdağlı Hüseyin Alkaya
1939	Tekirdağlı Hüseyin Alkaya
1940	Tekirdağlı Hüseyin Alkaya
1941	Tekirdağlı Hüseyin Alkaya
1942	Kurtdereli Mehmet
1943	Babaeskili İbrahim Esdi
1944	Hayrabolulu Süleyman
1945	Babaeskili İbrahim Esdi
1946	Sındırgılı Şerif Pehlivan
1947	Düzceli Çolak İsmail Atay İle Hayrabolulu Süleyman
1948	Kuleli Mustafa Pehlivan
1949	Sındırgılı Şerif Pehlivan
1950	Hayrabolulu Süleyman
1951	İzmitli İrfan Atan
1952	Balıkesirli Tarzan Mehmet
1953	İzmitli İrfan Atan
1954	Samsunlu İbrahim Karabacak
1955	İzmitli İrfan Atan
1956	Samsunlu İbrahim Karabacak
1957	Bandırmalı Hasan Acar
1958	İzmitli Adil Atan
1959	Samsunlu İbtahim Karabacak
1960	Samsunlu İbtahim Karabacak
1961	Sındırgılı Mehmet Ali Yağcı
1962	İzmirli Kara Ali Çelik İle Sındırgılı Mehmet Ali Yağcı
1963	Adapazarlı Sezai Kanmaz
1964	Sındırgılı Mehmet Ali Yağcı

YILI	KIRKPINAR BAŞPEHLİVANI
1965	İzmirli Kara Ali Çelik
1966	Ordulu Mustafa Bük
1967	Ordulu Mustafa Bükü
1968	Ordulu Mustafa Bük
1969	Babaeskili Nazmi Uzun
1970	İzmirli Kara Ali Çelik İle Karamürselli Aydın Demir
1971	Hasan Şahin
1972	Arap Mustafa Yıldız
1973	Ordulu Davut Yılmaz
1974	İzmirli Kara Ali Çelik
1975	Yarıda Kaldı
1976	Karamürselli Aydın Demir
1977	Karamürselli Aydın Demir
1978	Karamürselli Aydın Demir
1979	Sabri Demir
1980	Muğlalı Mehmet Güçlü
1981	Arap Mustafa Yılmaz
1982	Denizlili Hüseyin Çokal
1983	Denizlili Hüseyin Çokal
1984	Denizlili Hüseyin Çokal
1985	Sabri Acar
1986	İbrahim Gümüş
1987	Recep Kılıç
1988	Recep Gürbüz
1989	Saffet Kayalı
1990	Karamürselli Ahmet Taşçı
1991	Karamürselli Ahmet Taşçı
1992	Karamürselli Ahmet Taşçı
1993	Karamürselli Ahmet Taşçı
1994	Karamürselli Ahmet Taşçı
1995	Karamürselli Ahmet Taşçı
1996	Karamürselli Ahmet Taşçı
1997	Karamürselli Ahmet Taşçı
1998	Cengiz Elbeyi
1999	Karamürselli Ahmet Taşçı
2000	Karamürselli Ahmet Taşçı
2001	Ankaralı Vedat Ergin
2002	Hasan Tuna
2003	Kenan Şimşek
2004	Samsunlu Recep Kara
2005	Karamürselli Ahmet Taşçı

Cazgır

Yağlı güreşte pehlivanları seyircilere tanıtan, güreşe başlatan kişiye *Cazgır* veya *Salavatçı* denir. Cazgır hakem heyetinin eşleştirdiği pehlivanların adlarını, sanlarını, oyunlardaki hünerlerini, uygun mısra ve dualarla tanıtır.

Yağlanma

Güreşler, kavranması güç olsun diye, pehlivanlar güreş meydanının uygun bir yerinde yağ ve su ile doldurulmuş kazanların etrafında yağlanırlar. Pehlivanlar önce sağ el ile sol omuza, göğüse, kol ve kispete yağ sürerler, daha sonra sol el ile aynı işlemi yaparlar. Güreş başladıktan sonra pehlivanlar çayırdaki dolaşan ibrikçilerden diledikleri zaman yağ ve su alabilirler.

Peşrev

Peşrev, bir ısınma ve kültür-fizik hareketidir. Ahenkli bir şekilde yapılan bu hareketler, seyircilerin zevkini okşar, pehlivanın moralini yükseltir. Pehlivan peşrev ile nefesini, kaslarını ve kalbini biraz sonra başlayacak olan mücadeleye hazırlar.

Güreşmek üzere hakem heyeti önüne gelmiş pehlivanların cazgır tarafında takdimi ve duası yapıldıktan sonra verdiği işaretle, çalınmaya başlayan davulların ve zurnaların nağmeleri arasında pehlivanlar ahenkli bir şekilde ellerini ve kollarını sallayarak peşreve başlarlar. Peşrevde üç kez ileri, üç kez de geri gidişten sonra yere sol diz ile çökülerek önce sağ el yere, dize, dudağa ve alına üç defa değdirilir. Hatta bazıları tarafından bir ot koparılarak ağza alınır ve ısırılır. Bu merasim bittikten sonra tekrar sıçrayarak arada sırada *Hayda bre pehlivan* diye bağırılır. Karşılıklı gidiş ve geliştikten sonra hasmın paçaları yoklanır ve sırtı sıvazlanır, enseler bağlanır, eller tutuşur ve birkaç defa sallanılır, güreşe böylece girilmiş olur.

Kispet

Yağlı güreşe çıkan her pehlivanın güreş malzemesinin başında *Kispet* gelir. Manda, dana ve malak derisinden yapılan kispetin bel kısmı dört parmak genişliğinde ve kalın olur. Beli sarması için kalın ip geçirilir, bu kısma *Kasnak* denir. Kispetin diz kapağının altına gelen yere *Paça* denir. Paça ile baldır arasına *Paçabent* denilen keçe konur, deri kısım keçenin üzerine çekilir ve üzeri sicimle sıkıca bağlanır. Sıkı bağlanmayan paçadan içeri giren parmaklar sayesinde oyun almak kolaylaşır.

Zembil

Kispetler *Zembil* adı verilen sazdan bittiğinde kispet temizlenir derisinin kurumaması için yağlanır ve bir sonraki güreşe hazırlık yapmak üzere zembile

konur. Güreşi bırakan pehlivan zembilini duvara asarak bir daha güreşmeyeceğini anlatmak ister.

Davul ve Zurna

Kırkpınar da davul ve zurnacılık belli gruplara açık artırma ile verilir. Davul ve zurnalar eşliğinde güreşçiler *Tutus*'a çağrılır ve güreş havaları ile hem pehlivanlar, hem de seyirciler coşturulur.

Kırmızı Dipli Mum

Kırmızı dipli mum bildiğimiz parafin mumların dip tarafına kırmızı boya sürülmüş olanıdır. Kırkpınar ağalığını yüklenen kişiler Mart ayı başından itibaren köylere, kasabalara, şehirlere Mühürlü Kırmızı Dipli Mumları göndererek panayırın ne zaman açılacağını, güreşlerin hangi tarihte yapılacağını bildirirlerdi. Kırmızı dipli mumlar köy ve kasabaların kahvelerinin yüksekçe bir yerine asılır, böylece herkes Kırkpınar'a davet edildiklerini anlardı.

Yağlı Güreş Oyunları

Yağlı Güreşlerdeki oyunlar; ayakta yapılan oyunlar ve yerde yapılan oyunlar olarak maksatlarına göre , Elense, İç tırpan, dış tırpan, kaz kanadı, ayakta güreşi bağlama, budama, paça, kazık, kepçe, ters kepçe, kılıç atma, payanda, kemane, kemane çekme, kol bastı, tilki kuyruğu, köpek kuyruğu, yerde sürüme, köstek, künde (oturak kündesi, ayak kündesi, şark kündesi, bel kündesi), boyunduruk, kurt kapanı, yanbaş ve kombine oyunlar paça kazık, ellerin kenetlenmesi, sarma, cezayir sarması gibi sıralanabilir.

Yağlı Güreşlerde Cezalar

Ceza gerektiren konular şunlardır :

- Rakibe , hakeme veya seyircilere söz veya el kol hareketi ile hakaret etmek,
- Güreş esnasında rakibi ile münakaşa etmek ,tartışmak,
- Ciddi güreş yapmamak, şike yapmak.

Yağlı güreşlerde yasak oyun ve diğer yağlı güreş kurallarına uymamak, hakem uyarılarını dinlememek. Müsabakalar eleme usulü olup, yenilen elenir, kazanan devam eder.

Kırkpınar Töre ve Gelenekleri

Kırkpınar Güreşlerinin kendine özgü kuralları ve töreleri vardır. Düzenleme görevi Kırkpınar Ağasındadır. Ağalık, açık arttırmada bir koça en çok para verende kalır. Ağa, güreşleri düzenler, tüm masrafları da üstlenir. *Er Meydanı* da denen Kırkpınar'da güreşçileri halka tanıtan, güreşleri halka sunmak için *peşrev* çeken, *cazgırlar* da ilginç bir görüntü sergiler.

Hıdrellez'den 20-25 gün önce Ağa, yöredeki yerleşim merkezlerine tanınmış kişi ve pehlivanlara, kırmızı dipli mumlarla çağrı gönderir. Güreşlere bir hafta kala, çevreden esnaf ve satıcılar meydanın çevresindeki işyerlerinde mallarını sergilemeye başlarlar.

Günümüzde, Kırkpınar güreşlerinin tarihi, her yıl Edirne Belediyesince tespit edilerek ilan edilmektedir. Geleneklerin korunduğu güreşler, halen yürürlükte bulunan 14 Mayıs 1984 tarihli 18401 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Yağlı Güreş Yönetmeliği hükümlerine uygun olarak düzenlenmektedir. Hakemler, kule ve meydan hakemleri olarak yönetmelik hükümlerine göre görev yaparlar. Pehlivanların kayıt işlemleri, sağlık muayeneleri ve boy ayrımları görevli hakemlerce yerine getirilir.

İlk gün hazırlık niteliğinde güreşler yapılır. Pehlivanların belden yukarıları çıplaktır. Meşin deriden *kıspet* denilen paçaları dar bir don giyerler. Yağlanıp tartıya çıkarlar. Daha sonra *cazgırlar*, onları *peşrev* çekerek tanıtır.

Peşrevin ardından davul-zurna eşliğinde güreşçiler *tutuş*'a davet edilir. Gelir, el sıkışır ve halkı selamlarlar. Eski pehlivanlardan Ağa'nın seçtiği hakemler güreşi izler ve kararlarını bildirirler. İlk iki günde *deste*, *küçük* ve *orta* boy güreşleri yapılır. Üçüncü gün *başaltı* ve *başpehlivanlık* güreşleri yapılır.

Güreşlerin sonunda sonraki yılın Kırkpınar Ağasının belirlenmesiyle, eski ağaların çadırına gidilir. Kutlama sonucunda yeni ağanın çadırına dönülür. Tellal, cazgır, meydancı, sucu, yağcı gibi hizmet edenlere yeni ağa uygun bahşişler verir. Ödül töreninin ardından eski ağa, kapamış niteliğinde mevlit okutur.

Kırkpınar'da dereceye giren pehlivanlara çeşitli kamu kurum ve kuruluşları ile özel kişi ve kuruluşlarca çeşitli hediyeler verilir.

Baş pehlivana Altın Kemer takılır. Eğer Baş pehlivan üç yıl ardarda Altın Kemer'i kazanırsa kemerin sahibi olur.

Edirne Belediyesince de ilk üç dereceye giren pehlivanlara altın, gümüş, bronz, madalya ve kategorilere göre tesbit edilen para ödülü verilir. Bunun yanı sıra güreşe katılan tüm pehlivanlara yolluk ve tur ücreti ödenir.

Edirne Belediyesi Kırkpınar güreş ve şenliklerinin turistik önemini de dikkate alarak gerek yurt içi, gerekse yurtdışında da ilgi görmesi için çalışmalar yapmaktadır.

Kel Aliço'nun Kırılmayan Rekoru

Cumhuriyet öncesi tespit edilebilen en uzun süreli ilk Başpehlivanı Kel Aliço'dur ve 26 yıl boyunca Kırkpınar Başpehlivanı olmuştur. Adalı Halil'in de ustası olan Kel Aliço, 1922 yılında vefat etmiş ve İpsala'nın Koyunyeri köyüne gömülmüştür.

Sert güreşleri nedeniyle *Gaddar Aliço* olarak da anılmaktadır.

Kırkpınar Oyunları'nın Özellikleri

Kırkpınar güreş oyunları belli kurallar bütünüyle bir özellik arz eder. Bu özellikler Yenme ve Yenilme Biçimleri olarak bilinir:

Yenme ve Yenilme Biçimleri

Yağlı güreşlerde şu altı durum yenmenin ve yenilmenin işareti sayılır.

1. Rakibi yerde çevirerek veya ayakta düşürerek SIRTÜSTÜ getirmek;
2. Rakibi ayaklarından yakalayarak ve tepe üstü dikerek, yani ÇİVİYU-KARI yaparak sırtını yere getirmek;
3. Rakibi kış üstü düşürerek veya arka üstü getirerek AÇIK DÜŞÜRMEK;
4. Rakibi kucaklayarak ve ayaklarını yerden keserek en az üç adım taşımak, yani TARTARAK YENMEK;
5. PES ETTİRMEK;
6. Rakibin ayağından kışpetin çıkması veya boydan boya yırtılmasıyla kışpet çıkarmak.

0.5.4 Mesire Yerleri

Edirne'nin çok güzel mesire yerleri vardır. Bunların başında Kırkpınar güreşlerinin yapıldığı Sarayıçi gelir. Sarayıçi, Tunca nehrinin iki kolu arasında, ağaçlarla ve zümrüt gibi çayırlarla kaplı ufak bir adacıktır. Sarayıçi'nde Bizans çağında sık ağaçlardan oluşan bir ormanın bulunduğu ve Bizans prenslerinin avlanmak için buraya geldikleri bilinir. Sarayıçi Osmanlı döneminde de bu özelliğini korumuştur.

Öte yandan Edirne-Karaağaç Yolu üzerindeki ve Meriç Nehri boyunca uzanan ağaçlık Söğütlük mesiresi de çevrenin en güzel dinlenme yerlerinden biridir. Bu bakımdan içme suyuyla ünlü Karaağaç'ı da saymak gerekir.

Edirne'ye 18 km. uzaklıktaki ve Türkiye'nin Bulgaristan üzerinden Avrupa'ya açılan karayolu kapısını oluşturan Kapıkule ile Edirne' den 7 km. ötede Türk-Yunan sınır kapısı bulunan Pazarkule de kentin gezilip görülecek yerleri arasındadır.

Edirne, hem E-5 Karayolu üzerinde olması, hem Kırkpınar gibi bir Şenliğin merkezi olması, tarihi ve turistik açıdan Osmanlı başkentliği yapmış bir şehir olarak sahip olduğu tarihi eserler açısından, hem de mesire yerleriyle önemli bir turizm merkezidir. E-5 karayolu üzerinde ve mesire yerlerindeki otel, motel ve restoranlar da bu potansiyele olumlu katkıda bulunmaktadır. Kentte, işletme belgeli Kervan Otel, Sultan Otel, Kervansaray Otel, Park Otel, Balta Oteli, Taşhan ve Fifi Motel Kampta toplam oda sayısı 235, yatak sayısı 450'dir. Kente yıl boyunca işçi ve yabancı turist olarak gelen turist sayısı 1,5 milyon dolayındadır. Bir çoğu transit geçiş yapmakla birlikte konaklama isteyenler kentteki tesislerde bu ihtiyaçlarını giderebilmektedir.

0.6 Kültürel Etkinlik Alanları

Bu bölümde Edirne’de belli başlı kültürel etkinlik alanları ve kent kültürünü geçmişten günümüze tanıtan mekanlar incelenmektedir.

0.6.1 Müzeler

Cumhuriyet’in ilk yıllarında başlayan müzecilik çalışmaları, sonraki yıllarda çeşitli nedenlerle duraklamıştır. Özellikle 2. Dünya Savaşında kentin bir saldırıya uğraması ihtimaline karşı, müzelerdeki değerli eserlerin çoğu, İstanbul ve Anadolu İllerindeki müzelere taşınmıştır.

Edirne Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesi 1925 yılında Selimiye Camisi arkasındaki Dar-ül Kur’a Medresesinde kurulmuştur. Yine aynı avludaki Dar-ül Tedris’te Etnoğrafya Müzesi’nin açılması da 1936’ya rastlar. Daha sonra yeni eserlerle zenginleşen müze, 1972’de bitirilen yeni binasına taşınmıştır. Müze-deki eserlerin çoğu prehistorik dönemden kalmadır. Ayrıca eski Yunan, Roma ve Bizans eserleri de mevcuttur. Değerli sikke koleksiyonu, heykeller, steller, toprak ve cam kaplar ilgiyle izlenen eserler arasındadır. Müzenin etnoğrafya salonundaysa yerel giyim kuşam örnekleri, eski Edirne Döşemesi ve Gelinim Köşesi bölümleri ilginçtir.

Selimiye Camisi’nin Medrese Bölümünde 1925 yılında açılan Türk-İslam Eserleri Müzesi, 1971’de yeniden düzenlenmiştir. Kronolojik sırayla sergilenen eserler arasında en çok ilgi çeken Büyük Salon’daki süslemeli çadır (Otağ-ı Hümayun). Bu salonda özellikle dikkate değer eşyalar arasında Edirnekari ağaç işlemleri, yüklük ve köşe dolapları, Trabzon ayakları gibi dekoratif olanların yanı sıra sofralar ve sını altları, kavukluklar, yazı çekmeceleri ve sandıklar, rahle gibi fonksiyonel olanları da vardır. Edirnekari ağaç işlemleri, geometrik motiflerinin azlığı, barok etkinin kendini hissettirmesi ve çiçek motiflerinin sıklığıyla tanınırlar. Müzenin orta avlusunda yer alan ve 15. yüzyıldan günümüze dek gelen mezar taşı örnekleri içinde en önemlisi; içinde Fatih Sultan Mehmet’in eşi Sitti Şah Sultan’ın Mezar Taşısıdır.

0.6.2 Edirne Müzesi

Edirne’de ilk Müze Arkeoloji Müzesi adı altında 1925 yılında Atatürk’ün emriyle Selimiye Camisi Avlusu içinde bulunan, 1569–1575 yılları arasında Selimiye Camisi ile beraber yapılan ve Mimar Sinan’ın eseri olan Dar-ül Kur’a Medresesinde açılmıştır.

Edirne Osmanlı İmparatorluğu’na yaklaşık 92 yıl başkentlik ettiğinden, saray, halk sanatını etkilemiş ve etnoğrafya açısından zenginleştirilmiş, bu nedenle, ikinci bir müzeye ihtiyaç duyulmuştur. Etnoğrafya Müzesi adı altında ikinci bir müze yine Selimiye Camisi’nin avlusunda bulunan Dar-ül Tedris adı verilen Medresede 25 Kasım 1936 yılında açılmıştır. Bu müzeye Milli Eğitim Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü para yönünden katkıda

bulunmuş, Ankara ve İstanbul Müzelerinden bazı değerli eşyalar armağan edilmiştir.

Son yıllarda satın alma, kazı ve bağış yoluyla müzeye giren eserler çoğalmış, dolayısıyla ziyaretçi sayısı da artmıştır. Sonuçta modern bir müzeye ihtiyaç duyulmuş, 1971 yılında *Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesi* adı altında modern bir müze açılmıştır.

Dar-ül Tedris Medresesindeki müze *Türk İslam Eserleri Müzesi* olarak hizmet vermeye devam etmektedir.

0.6.3 Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesi

Kentin en çok eser barındıran müzesidir. İki bölüme ayrılır:

Etnoğrafya Bölümü

Girişte solda, Edirneli bir şahsın hediye ettiği tuğralı gümüş eserler ile diğer ev eşyalarından oluşan aile yadigarı bir koleksiyon, hemen yanında Selimiye Camisi mihrabına serilmiş olan Gördes tipi halı seccade ile 19 uncu yüzyıla ait Şarköy Kilimleri yer almaktadır. Yine aynı sıradaki üç vitrinden ilkinde Osmanlı Padişahları döneminde basılan sikkeler, ikincisinde temel hafriyatları (kazılar) sırasında çıkan defineler, üçüncüsünde ise yurt dışına kaçırılırken gümrük kapılarında yakalanıp müzeye getirilen sikkeler bulunmaktadır.

Salonun en önemli köşelerinden biri sünnet ve gelin odasını yansıtan bölümdür. Sünnet yatağı 22 adet bindallı bohçanın bir araya getirilmesi ile oluşturulmuş, üzerine de 18 inci yüzyıla ait atlas üzerine işlenmiş değerli bir yatak takımı serilmiştir.

Sünnet ve Gelin Odası'nın duvarında bulunan 17 inci yüzyıl sonuna ait olan *Edirnekari* yüklük dolabı kapağı devrinin en güzel örneklerinden biridir.

İç Salonun ortasında bulunan vitrinlerde sarayda kullanılmış stil örtüsü, kahve takımları, deniz kaplumbağası kabuğundan yapılmış kaşıklar, tombak ibrikler, gülabdanlar, billurdan nargile takımları ile 19 uncu yüzyıl Edirne kadın ve erkek kıyafetleri mankenler üzerinde sergilenmektedir. Yine aynı salonda bulunan oturma odası ile, Edirnekari tekniğiyle yapılmış para çekmeceleri, yazı çekmeceleri ve sandıklar ilgi çekicidir.

El Sanatları bölümüne geçmeden sağda ve solda bulunan vitrinlerde üzerinde çok çeşitli motiflerin bulunduğu çevreler ile Atatürk'ün Edirne'ye geldiği zaman kullandığı battaniyesi ve Balkan Harbinde kullanmış olduğu harita yer almaktadır.

El Sanatları bölümünde bir köy mutfağı, halı, kilim ve hasır dokuma tezgahları, ayakkabı yapımında kullanılan aletler, çiftçilikte kullanılan tarım araç gereçleri ve bir fayton bulunmaktadır.

Arkeoloji Bölümü

Girişte sağda Atatürk'ün emriyle 1936–1939 yılları arasında yörede ilk defa yapılan tümülüs kazılarını gösteren fotoğraf panosu, solda ise Trakya'nın antik yerleşim yerlerini gösteren harita yer almaktadır.

Duvar Boyuncu Sergilenen Eserler üç bölümdür. Bunlar:

- Yazıtlar
- Mimari Parçalar
- Steller

Şeklinde ayrılmıştır.

Pişmiş topraktan yapılmış kadın başlarının yer aldığı vitrin, Antik Çağ'dan günümüze değin kadınların saç modellerini göstermesi yönünden ilgi çekicidir. Kaçak Eserler vitrininde, yurt dışına kaçırılırken yakalanan çeşitli dönemlere ait eserler sergilenmektedir.

Trakya Kült Belgesi vitrininde, harp sanatında ve binicilikte gayet maharetli olan ve öldükten sonra tanrılaştırılan Trakya Süvarilerinin betimlendiği süvari stelleri yer almaktadır.

Duvar boyunca yine Roma Dönemine ait heykeller sıralanmaktadır.

Dört adet fosil vitrininde, yörede işletilen kum-çakıl ocakları ile kömür ocaklarından çıkan ve günümüzden bir milyon yıl öncesinden başlayıp 30-35 milyon yıl öncesine kadar uzanan değişik dönemlere tarihlenmiş çeşitli hayvanlara ait fosil parçaları sergilenmektedir.

Bu fosil vitrinleri, Paleontolojik döneme ait fosillerle başlar. Burada, Edirne ve yakın çevresinde bulunan 3. zaman sonuna ait fil, gergedan ve at türünden hayvanların defans, diş, çene kemiği ve omurlara ait parçalar vardır.

Aynı yerde günümüzden 30 milyon yıl öncesi Miyosen Döneme ait balık fosilleri ile diğer deniz hayvanları ve bitki fosilleri yer almaktadır.

Arkeolojik buluntuların en eskisi Enez Hocaçeşme Höyüğünde bulunan Orta-Neolitik-İlk Kalkolitik Döneme ait, günümüzden 7300–7400 yıl öncesinin taş, kemik ve pişmiş topraktan yapılmış eserleridir.

Sürmekte olan Enez kazılarında elde edilen buluntular, Nekropol'de (Antik Mezarlıkta) ortaya çıkan Güzellik ve Aşk Tanrıçası Afrodite'ye ait heykeller de vitrinlerde sergilenmektedir.

Büyük bir Trak kabilesi olan Odrislerin Edirne'nin 5 km. kuzeybatısında kurdukları ilk şehir yerleşmeleri Odrisia'ya ait Prehistorik eserlerden taş baltalar, elle yapılmış kaba hamurlu çentik bezemeli çömlek parçaları, taş, el değirmeni salonun ortasında bulunan yatay vitrinde sergilenmektedir.

Hacılar Dolmeni, Arpalık Dolmeni ve Taşlıca Bayır tümülüs kazılarından çıkarılan mezar hediyeleri kendi adları ile anılan vitrinlerde sergilenmektedir. Ortada yatay iki vitrinden birinde Hellenistik Krallara ait Trakya Sikkeleri,

diğerinde ise beylikler devrine ait sikkeler, dikey iki vitrinde kronolojik sıraya göre Roma ve Bizans Sikkeleri sergilenmektedir.

Müzenin bahçesinde Ion, Aiol, Korinth, Bizans sütun başlıkları, çeşitli mimari parçalar sergilenmektedir. Bunlar dışında üzeri mitolojik varlıklarla süslü Roma dönemine ait ve üzeri Eros kabartmalı sunak ile Lalapaşa Hacılar Köyünden getirilmiş Hacılar Dolmeni ile Arpalık Dolmeni ve menhirler ilgi çekici eserlerdir. Dolmenler günümüzden 3 - 4 bin yıl öncesinin megalitik diye adlandırılan anıt mezarlarıdır.

Ayrıca yine aynı alanda çitten yapılmış iki Trak Evi de o dönemin yaşanan mekanlarını sergilemesi yönünden ilginçtir. Bahçenin ortalarında Osmanlı Dönemi su kültürüne ait Edirne'nin balıklı havuzları, sebil, çeşme aynaları, kuşluklar ve şadırvanlar görülebilir.

0.6.4 Balkan Savaşı Müzesi

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Edirne'nin savunulması amacıyla inşa edilmiş olan 30 tabyadan bir tanesidir. İlk olarak 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşında topraktan yapılmış, devamında 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşında önemli mevki olarak yapısı güçlendirilmiştir.

1886-1887 tarihleri arasında ordu komutanı Muhtar Paşa tarafından kullanılan tabyada, bir piyade ve bir topçu taburu iskan edilmiş olup, Balkan Savaşlarında Edirne'nin kuşatılması sırasında bu tabyadan oldukça yararlanılmıştır. Tabyanın rakımı 136 metredir. Duvarlar taş, kemerler ocak tuğladır. Bağlayıcı madde olarak horasan tuğlası ve kireç tozundan oluşan malzeme kullanılmıştır.

Edirne'nin savunulmasında Şükrü Paşa ve kurmayları tarafından şehrin batısındaki Hıdırlık Tabya ile beraber komuta yeni olarak kullanılmıştır.

Bu tabyanın Balkan Savaşı Müzesi haline getirilmesi çalışmalarına, Edirne Valiliği'nin katkıları ve Türk Silahlı Kuvvetleri adına görevlendirilen ve bu kışlada konuşlandırılan Mekanize Piyade Tugay Komutanlığınca Temmuz 2000 tarihinde başlanmış olup, 4 ay gibi kısa bir sürede 200 erbaş ve erin geceli gündüzlü bu tabyayı tarihi dokusuna uygun hale getirmek için yaptığı çalışmalarla 28 Kasım 2000 tarihinde tamamlanmıştır. Kıyık Tabyasının Balkan Savaşı Müzesi haline getirilmesi çalışmalarının tamamlanmasından sonra müze Korgeneral Yıldırım TÜRKER tarafından bu tarihte ziyarete açılmıştır.

Sözkonusu müze 14 bölümden oluşmakta olup müzede;

- Edirne halkı tarafından bağışlanan silah, belge ve mühimmatın da sergilendiği 4 adet sergi
- 118 adet pano(harita, resim, bilgi notları)
- 27 adet konu mankeni bulunmaktadır.

0.6.5 Türk İslam Eserleri Müzesi

Eserler Selimiye Camisi avlusu içinde bulunan Dar-ül Tedris Medresesinde 14 odada sergilenmektedir. Bahçesinde Yeniçeri Mezar Taşları ile yaz kış yaprakları dökülmeyen dişil porsuk ağacı dikkat çekicidir.

Pehlivanlar Odası

Kırkpınar güreşlerinde başpehlivan olmuş güreşçiler ile Kırkpınar Ağalarının resimleri sergilenmektedir. Ayrıca mankenler üzerinde bir güreşçi ve Kırkpınar Ağası canlandırılmıştır.

Tekke Eşyaları Odası

Müzenin en önemli odalarından biridir. Tekkeler kapatıldıktan sonra bir araya getirilen eşyaların sergilendiği odadır. Duvarlarda asılı olarak el yazması hat örnekleri, II.Beyazid Camisi'nin kündekari tekniği ile yapılmış 2 adet kapı kanadı, Sultan II. Selim'in Selimiye Camisi'ne hediye ettiği el yazması Kur'an-ı Kerim ile çeşitli eşyalar burada sergilenmektedir.

Çorap Odası

Yurdun değişik yörelerinden toplanmış el örgüsü yün çoraplar sergilenmektedir.

İşleme ve Levha Odası

Atlas üzerine ipekle işlenmiş levhalar, kumaş üzerine applike edilmiş pul koleksiyonları, nişler içinde Osmanlıca yazı işlemeli peşkirler, çevreler ve örtüler yer almaktadır.

Silah Odası

17. yüzyıl sonu ile 18. yüzyıla ait Osmanlı Çakmaklı Tüfekleri, zırhlar, miğferler, süvari kılıçları, teberler, kalkanlar, kolçaklar, arboletler, oklar, kamalar ile mankenler üzerinde yeniçeri kıyafetleri sergilenmiştir.

Balkan Harbi Odası

Balkan Savaşı'nda kullanılan kanlı sancak, süpürge tohumundan yapılmış ekme ve Edirne Müdafii Şükrü Paşa'nın resimleri sergilenmektedir.

Çini ve Seramik Odası

17. yüzyıl sonu ile 18. yüzyıl başına ait Çanakkale seramik ve testileri, erken Osmanlı seramikleri, 15., 16. ve 17. yüzyıla ait Osmanlı Duvar Çinileri yer almaktadır.

Sarayiçi Odası

1973 yılında Sarayıçi'nde yapılan kazıda meydana çıkan ve Edirne Sarayı'na ait olan 17. yüzyıl duvar çinileri sergilenmektedir.

Edirne Misafir Odası

Kristal ayna ve konsol, koltuklar ile duvarlarda ipek böceği kozasından yapılmış resimlikler sergilenmektedir.

Mutfak Eşyaları Odası

Edirne Sarayı'nda kullanılan mutfak araç gereçleri sergilenmektedir.

Ölçü Aletleri Odası

El kantarları, astronomi ile ilgili yükselti tahtaları, kum saati, okka ve arşınlar sergilenmektedir.

Galeri

15. yüzyıldan sonra yok olmuş, yıkılmış Edirne Camilerinin, hanlarının, hammamlarının, çeşmelerinin ve sebillerinin yazıtları ile 19. yüzyılın sonlarında yapılmış Edirne evlerinin tavan göbekleri sergilenmektedir. İç avlu artık yok olmuş durumdadır. Vaka-i Hayriye olayını zarar görmeden atlatabilmiş ve zamanımıza kadar gelebilmiş olan yeniçeri mezar taşları koleksiyonu ise ayrı bir önem taşımaktadır.

KISIM II
Edirne Tarihi

0.7 Edirne Tarihi Hakkında

Bu bölümde; en eski çağlardan günümüze değin zengin geçmişiyle göz dolduran, bu yönüyle de dünyanın sayılı kentlerinden olan Edirne'nin Tarihi anlatılmaktadır.

0.8 Tarihöncesi ve İlkçağ'da Edirne

Edirne'nin insandan önceki, yani Paleontolojik dönemine ilişkin genç ve yaşlı hortumlara ait buluntular Edirne Müzesi'nin en ilginç köşelerindedir.

Günümüzden 5-6 bin yıl öncesine giden Neolitik dönem sonrası Madenler Çağı başlangıcına tarihlendireceğimiz, yazıdan önceki; yani, tarih öncesi (Prehistorya) dönemine ışık tutan ilk kültür buluntularına ise, Edirne'nin 10 km. uzağındaki Avarız Köyü yolu ile Tunca arasında (Çardakaltı mevkiinde) rastlanmıştır.

Buradaki buluntular bu alanın bir çeşit köy diye niteleyebileceğimiz yerleşim noktası olduğuna işaret eder niteliktedir. Edirne çevresinde yaklaşık M.Ö. 5300 yıllarına dayandırılan bir başka Neolitik Çağ yerleşim yeri de güneyde Enez'de Hocaçeşme mevkiidir.

Kuzeyde Lalapaşa'da ise Edirne çevresini Son Tunç Çağı ile ilk Demir Çağı başlarına ve yaklaşık M.Ö. 1400 - 900 yıllarına götüren kalıntılar, yani Megalitik Anıtlar adı verilen ve yörede Dolmen veya Kapaklıkaya ve Menhir (Dikilitaş) denilen büyük mezarlar bulunur. Edirne sınırları içinde çok sayıda Tümülüs görülebilir. (Tümülüs; bir mezar odasını örten toprak yığıdır.)

İlk Çağ'da Edirne'nin bugünkü yerinde ise bir Trak Köyü'nün bulunduğu ve adının Orestia (veya Orestias) olduğu kabul edilmektedir. Orestia'yı kuranların Traklar'ın en büyük kolu Odrisler olduğu bilinir.

M.Ö. 1400 - 1200 yılları arasında bu bölgede Akhalar yaşamıştır.

M.Ö. V. yüzyıl ortalarına kadar Perslerin hakimiyetinde kalmıştır.

M.Ö. IV. Yüzyılda Makedonya Kralı II.Filip tarafından Makedonya'ya katılmıştır.

Orestia M.Ö. 280'de Galatlar, M.Ö. 168'de de Romalılar'ın nüfuzu altına girmiştir.

0.9 Romalılar Dönemi

Romalılar Orestia'ya Hadrianopolis yaptılar.

Trakya günümüzden 2170 yıl önce Romalılar'ın nüfuzu altına girince, Roma Orduları buraları istila etmeye başladılar.

Trakya üzerindeki hakimiyetlerini, buralarda bazı krallıklar veya prenslikler kurarak, hatta varolanları koruyarak sürdürüyorlardı. Örneğin o dönemlerde Doğu Trakya Krallığı adıyla varolan ve merkezinin Vize olduğu

bilinen Krallığı güdümleri altına alarak; bu Krallığı, Doğu Trakya'nın işbirlikçi bekçileri haline getirmişlerdi.

Ancak yerli halk, Roma'nın sadık bendesi haline gelen Krallarına karşı ayaklandı. Bu tür isyanlar, İmparator Cladius zamanında (M.S. 44–46) bastırıldı, Trakya bütünüyle Roma'ya katıldı ve Roma İmparatorluğu'nun bir eyaleti oldu.

Romalılar buralarda yeni ve kendilerine uygun düşen idari düzenlemeler yaptılar. Trakya'da yeni şehirler kurmaya başladılar veya varolan eski kasabaları *Şehir Hukuku* altına alıp kendi kültürlerini iyice yerleştirdiler.

0.9.1 Edirne'nin Orestia'dan Hadrianopolis Adına Geçişi

M.S. 123–124 yılında uzun bir seyahate çıkan İmparator Hadrianus o dönemde küçük bir yerleşim yeri olan ve bugünkü Edirne'nin yerinde bulunan Orestia Kasabasını stratejik konumuyla da çok beğendi ve buraya *Şehir Hukuku* armağan etti. Böylece Hadrianus'un Şehri anlamına gelen Hadrianopolis şehri kurulmuş oldu ki; Edirne İlk Çağ boyunca bu adla anılacaktır.

0.10 Hadrianopolis Hakkında

Hadrianopolis'te diğer Roma Şehirleri gibi idari muhtariyete sahip; iç işlerinde bağımsız, dış siyasette Roma'ya bağlı bir şehir devleti durumundaydı.

M.S. 2. ve 3. yüzyıllar diğer şehirlerle birlikte Hadrianopolis'in de en parlak dönemi olarak kabul edilir.

Hadrianopolis yaklaşık 360.000 metrekarelik bir alanı kaplıyordu ve yamuk dörtgen şeklindeki bu alanın etrafı kuvvetli duvarlarla çevriliydi.

Her köşede silindirik birer kule vardı ki bu kulelerden günümüze ulaşabilen tek yer Saat Kulesi olarak bildiğimiz, asıl adı Makedonya Kulesi olan yerd.

Kuleler arasında onikişer burç bulunmaktaydı ve dokuz kapısı vardı. Kale bir hendekle çevriliydi.

Şehir planının Roma Askeri kolonilerinin veya castrum denilen Roma Ordugahlarının planlarına uyduğu görülür. Başka bir deyişle burası M.S. 3. yüzyılda bir askeri istihkam (castrum) olarak kullanılmıştır.

Hadrianopolis hakkındaki bilgilerin çoğu günümüze ulaşan sikkelerden (o dönemde kullanılan madeni paralar) elde edilmektedir.

0.11 Eyalet Başkenti Olduğu Dönemde Hadrianopolis

Edirne, bize yaklaşık 90 yıl başkentlik ettiği dönem öncesinde, Hadrianopolis döneminde de bir eyalete başşehirlik yapmıştır.

Hadrianopolis İmparator Diokletianus'un gerçekleştirdiği idari reformlar ve mülki teşkilatlandırma sonrasında Trakya Eyaletinin altı vilayetinden birini teşkil eden Haemimontus'un başşehri olmuştur.

Bu durum Hadrianopolis'in kurulduğu M.S. 2. yüzyılı izleyen 3. yüzyılda da ne denli önemli bir konumda bulunduğunu göstermektedir.

Ne yazık ki Hadrianopolis'ten günümüze kalanlar fazla değildir.

0.12 Hadrianopolis'ten Edrine'ye: Bizans Dönemi

Hadrianopolis 4. yüzyıldan itibaren çevresinde yaşanan pek çok savaşa tanık olmuş, zaman zaman bu savaşların odak noktası durumuna gelmiş ve işgaller yaşamıştır.

Örneğin Castantinus ile Liciunus'un orduları bu şehir etrafında savaşmışlar, M.S. 314 yılında Liciunus mağlup olmuş ve Hadrianopolis'e sığınmıştır. İkinci savaşta ise, Liciunus, İstanbul'a çekilmiş ve kendisini Roma'da yine mağlup eden Constantinus Roma'yı bırakarak Constantinopolis adını verdiği İstanbul'u başşehir yapmıştır.

İstanbul başkent olunca, burasını Orta Avrupa'ya ve Roma'ya bağlayan yol üzerindeki (Via Egnatia Yolu) Hadrianopolis daha da önem kazanmıştır.

4. yüzyılın ortalarında ise Trakya, Hunlar'ın ve Gotlar'ın istilasına uğrar.

Ostrogotlar Trakya'yı istila ettiklerinde Hadrianopolis'te Got Askerlerinin başında bulunan iki komutan da bunlara katıldı. Fakat müstahkem bir şehir durumundaki Hadrianopolis'i zaptedemediler.

Gotlar M.S. 378 de ikinci kez Hadrianopolis üzerine yürüyünce; Trakya topraklarında ve şehir yakınlarında İlkçağ'ın en büyük muhaberelelerinden biri yaşandı.

Roma İmparatorluğu M.S. 395 yılında ikiye bölünüp bütün Balkan Yarımadası gibi Hadrianopolis şehri de Bizans'ın (Doğu Roma İmparatorluğu) payına düştükte sonra, kent sıklıkla el değiştirdiği bir sürece girmiştir. Örneğin, M.S. 5. yüzyılda Hun Hakanı Atilla Kumandasındaki askerlerin eline geçti.

M.S. 6. yüzyılda Avarların idaresine girdi. Bizanslılar Hadrianopolis'i Avarlardan tekrar geri aldılar ve Avarlar bu topraklardan çekildiler.

M.S. 7. yüzyılın ortalarından itibaren Hadrianopolis Bulgarlar'ın saldırılarına sahne oldu. Bu saldırılarda kent bir kaç kez el değiştirdi, yakılıp yıkıldı.

M.S. 812 yılında Bulgar Hanlarından Krum Hadrianopolis'i kuşattı ve 811 yılında ele geçirdi. Bu savaşlarda Bulgar Askerlerinin öldürdükleri Bizans İmparatoru Nikephoros'un kafatasını gümüş ile kaplatıp şarap kupası olarak kullandıkları anlatılır.

Krum bu savaşta Hadrianopolis halkını da esir almış ve tamamen çevre köylerdeki halkla birlikte Tuna Nehri'nin ötesine Banat toprakları denilen

yere sürmüştür ki; kaynaklar o dönemde kentin nüfusunun 12 bin civarında olduğunu yazarlar.

Krum ölünce yerine geçen Omurtag, Bizanslılarla uzun süreli bir anlaşma yaptı ve Hadrianopolis yeniden Bizans toprakları içinde kaldı.

M.S 914'te Bulgar Kralı Simeon Hadrianopolis'i aldıysa da şehir bir süre sonra yine Bizanslılar'ın oldu.

Bulgar saldırıları ve Hadrianopolis etrafındaki savaşlar değişik aralıklarla sürdü.

Örneğin; M.S. 1003'te Bulgar Kralı Samuel yortu törenleri sırasında Hadrianopolis'i aldı ve halk (adet olduğu üzere) kılıçtan geçirildi. Aynı savaşlarda bu kez Samuel'in askerleri yenildi ve 15 bin esirin gözleri oyuldu.

Kral Samuel ordusunun bu durumunu görünce hastalanmış ve ölmüştür.

Sonraki yıllarda Hadrianopolis Peçeneklerin kuşatmalarıyla karşı karşıya kaldı. M.S. 1050'de Peçenekler Hadrianopolis önlerinde mağlup oldular. 1077'de yeniden kuşatıldılar. Sonuçta bütün bu savaş ve işgallere rağmen Hadrianopolis Bizans'ın elinde kalmıştır.

M.S. 1361'de Osmanlı Türklerince fethedilene kadar.

0.13 Hadrianopolis Önce Edrine Oldu : Bizans Dönemi Sonları

1361'e gelinen yıllarda Hadrianopolis bir yandan dış akınlara maruz kalırken diğer yandan da Bizans'ın iç mücadelelerine sahne oluyordu. Niteki 1072 yılında Bizanslılar bir isyanla karşı karşıya kalmış ve bu isyan Hadrianopolis'te yaşayan biri tarafından yönlendirilmiştir.

Bir sonraki isyanda da yine Hadrianopolis'in rolü etkin olmuştur. Peçeneklerin de taraf olduğu bu kargaşa dolu yıllardan sonra Hadrianopolis Kumanlar'ın saldırılarıyla karşılaşmıştır.

0.13.1 Haçlı Seferleri ve Sonrası

Birinci Haçlı Seferinde bir dalga Hadrianopolis'e gelmiş, buradan İstanbul önüne gitmiştir.

Diğer dalga ise İmparatorun "Aynı şehirde üç günden fazla kalınmaz" yönündeki emrine uyarak Hadrianopolis'te iki gün kalmış; İkinci Haçlı Seferinde Haçlı Ordusu M.S. 1189'da Hadrianopolis'te kışlamıştır. Sonraki yıllarda Dimetoka'da başlayan bir ayaklanma, Hadrianopolis'e sıçrayacaktır.

1205 yılında ise İmparator Naibi Henri, Hadrianopolis önüne dayandı. Kuşatma oldu. Hatta ilk hendek geçilerek merdivenler, kuleler ve diğer aletler faaliyete geçirildiyse de Hadrianopolis halkı bir çıkış yaparak kuleleri yaktılar ve Henri kuşatmayı kaldırmaktan başka çare bulamadı.

Hadrianopolis, İznik Prensi'nin işgali ile de karşılaşmıştır. Ancak şehir bütün huzursuzluğuna rağmen bir ticaret merkezi olmayı sürdürdü. Burası

o yıllarda kumaş ticareti merkezi idi ve burada bir çok Avrupalı tüccar yaşamaktaydı.

1305'te Hadrianopolis'te kanlı Katalan - Bizans mücadelesi yaşandı. Bu olaydan yaklaşık 40 yıl sonra Hadrianopolis'te yaşanan bir isyan ve kanlı sınıf mücadelesi ise kendini 1341'de İmparator ilan eden Kantakuzenos'un Osmanlılardan yardım istemesine yol açtı. Sözkonusu sınıf mücadelesinde o, eşraf ve asillerin başındaydı ve Zelotlar denilen zümreye karşı savaştı. Türkler'den yardım isteyip Umur Bey'le dostluk kurunca kuvvetlerimiz Kantakuzenos'un yanında savaştı. (Bu savaşın da anlatıldığı bir eserde Edirne sözcüğü kullanılmıştır.) Daha sonra Kantakuzenos, damadı durumuna gelen Orhan Gazi'den yardım istedi. Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Bey, idaresindeki 10 bin askerle 1352'de kazanılan zafer sonrasında, 1354'te bir gece Gelibolu Kalesini alıverdi.

Böylece Trakya akınları da başladı.

0.14 Osmanlı Dönemi Başlangıcı : Edirne'nin Fethi

1361'e doğru önce Dimetoka fethedildi. Sultan I.Murat Edirne'ye yönelik hareketine, İstanbul yolu üzerindeki Çorlu'yu alarak devam etti. Daha sonra Lala Şahin Paşa'yı Edirne'ye gönderdi. Kale dışına çıkan Bizans kuvvetleri ile yaşanan savaşta Bizanslılar yenilerek kaleye çekilmek zorunda kaldılar. Bundan sonra Sultan I.Murat, Hacı İlbey ve Evrenos Bey yönetimindeki uç akıncı kuvvetlerini de yanına çağırdı. Bunlar ordunun öncü birliklerini oluşturdu. Güçlü Osmanlı Ordusunu Kale kapılarında gören ve zaten yenilmiş olduğundan direnme güçleri kalmayan Bizanslılar da kenti Lala Şahin Paşa'ya teslim ettiler.

Sarı Saltuk Sultan Menkıbesinde bizzat Peygamberimiz Hz.Muhammet'in Edirne'ye Dar-ün Nasr (üstün şehir) adını verdiği Hikayet-i Beşir Çelebi'de anlatılmaktadır. Ayrıca tarihte kentin adı Dar-ül Karar (kıyamete kadar yaşanacak şehir), Dar-ül Mülk(Başkent), Dar-ül Meymene (Ordular Kenti) olarak geçmektedir.

Bir değerlendirmeye göre Padişah Sultan I.Murat; sevincini çevredeki Müslüman-Türk Beyliklerine mektupla bildirirken, Hadrianopolis adını **Edirne** olarak değiştirmiş; (Bu isim zaman içinde farklı biçimlerde söylenmiştir.) günümüzdeki **Edirne** adı ise, 18. yüzyılın ilk yıllarından itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

0.15 Osmanlı Dönemine Kadar Kentsel Gelişim

Edirne, tarihi boyunca adım adım giderek büyüyen, gelişen tipik bir kentleşmeden çok, zaman zaman geriye dönümlü bir kentleşme süreci izlemiştir. Bu durum esas olarak Edirne'nin coğrafi konumunun öneminden kaynaklanmıştır. Denebilir ki, hiç bir kent, coğrafi konumuna Edirne kadar bağlı bir

kentleşme süreci izlememiştir. Öyle ki, elverişli coğrafi konumu, Edirne'nin hem kentleşmesinin en önemli itici nedeni olmuş, hem de tam tersi, zaman zaman gerilemesinin ve sönükleşmesinin kaynağı olmuştur.

Edirne'nin, son derece elverişli coğrafi konumu, onun tarihi, sosyal, siyasi ve ekonomik yaşamını derinden etkilemiş, hatta kenti bütün yönleriyle belirleyen ana etken olmuştur. Ancak, kentin bu geriye dönümlü gelişmesinde doğal olayların da payı olmuştur.

Edirne, tarihi boyunca sayısız saldırı ve işgale uğradığı gibi, çeşitli zamanlarda yangın, yer sarsıntısı, su baskını, salgın hastalık gibi olaylarla da karşı karşıya kalmıştır. Kent, her saldırı, işgal, hastalık ve doğal afetle yıkıma uğramış, harap olmuş ve nüfusu azalmıştır. Edirne, kurulduğu ilk dönemden günümüze kadar benzeri olayları her zaman yaşamıştır.

Ancak şehir, bütün huzursuzluğuna rağmen bir ticaret merkezi olmayı sürdürmüştür. Osmanlılarca fethedilene kadar uzun bir dönem kumaş ticareti merkezi olmuştur. Bu nedenle burada bir çok Avrupalı tüccar yaşamıştır. Fetihten sonra sağlanan özgürlük ortamı nedeniyle bir ticaret merkezi olarak cazibesini sürdürmüştür. Adriyatik'ten başlayarak İstanbul'a uzanan tarihi Roma Yolu (Via Egnatia) üzerinde bir merkez olarak, her dönem Edirne pazarları yerli ve yabancı tüccarların odak noktası olmuştur.

0.16 Edirne'nin Bir Osmanlı - Müslüman Kenti Olarak Gelişimi

Edirne fethedildiği dönemde Balkanlar'ın önemli yerleşim alanlarından idi.

Fetih sonrasında ise bu şehir; memleketin sosyal ve ekonomik yaşamında rol oynayanlarca ve devlet yönetiminin ileri gelenleri ile hükümdarın öncülüğünde adeta yeniden kurulmuştur.

Fetihle birlikte Kent, tarihinin yepyeni bir evresine girmiş oldu. Kısa süre içinde çok büyük bir gelişme gösterdi ve dünya tarihinde adları ön sırada anılan kentlerden biri durumuna geldi.

Edirne'ye yerleşmeye başlayan ve çoğunluğunu sipahi ailelerinin oluşturduğu Osmanlılar, kale çevresinde yeni mahalleler meydana getirdiler. Ne var ki Kaleiçi'nde de bazı düzenlemelere gidildi. Müslüman halkın bir bölümü (iki mahalle) buraya yerleştirildi. İki kilise camiye çevrildi (1752 depreminde yıkılan Ayasoyfa Kilisesinden dönüştürülen Cami ile Aina varoşundaki (Yıldırım Mahallesi) Yıldırım Camisi), hamam ve imaret yapımına başlandı.

Bu yapılanmada uygulanan özgün yöntem; *vakıflar* yoluyla kurulup idare edilen *imaret* sistemiydi. Şehrin kale dışındaki ana mahalleleri bu yolla kurulmuştur ki; bu oluşumda cami, hamam, medrese, aşevi gibi sosyal ve dini hizmetlere dönük üniteler de mutlaka yerini alırdı.

0.17 Padişahlar Döneminde Edirne

Sırpsındığı mevkiinde, Balkanlardaki Osmanlı ilerlemesine karşı oluşturulan ilk Haçlı Ordusunun yenilmesinden sonra (1364 - Sırpsındığı Zaferi) Sultan I.Murat, 1365 yılında devlet merkezini Bursa'dan Edirne'ye taşıdı.

Sultan I.Murat Döneminde şimdi Selimiye'nin de bulunduğu alanda bir saray yapıldı. Sultan Yıldırım Beyazıt zamanında saray büyütüldü. Yıldırım Beyazıt İstanbul'u kuşatma hareketini buradan yürüttü. Edirne ilk yıllarında Rumeli hareketi için bir üs olarak önemsenirken; 1402'den sonra, Süleyman Çelebi'nin hazineyi ve devlet arşivini de buraya taşımasıyla, siyasi merkez olma süreci tamamlandı. Bu dönemde Edirne, ünlü Şehzadeler mücadelesine sahne olmuştur.

Edirne'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi tarihinde önem kazanması da, tam bu şehzadeler mücadelesi sırasında olmuştur. 1402 yılındaki Ankara Savaşı, Sultan Yıldırım Beyazıt komutasındaki Osmanlı Ordusunun Timur'a yenilmesiyle sonuçlanınca, Anadolu Beyleri eski topraklarını ele geçirdiler ve Sultan Beyazıt'ın oğulları arasındaki taht mücadelesi Devletin bir dönem karışıklık içinde kalmasına neden oldu. Bu dönem tarihimizde Fetret Devri (1402 - 1413) olarak anılır.

1403'te Süleyman Çelebi, 1410 yılında da Musa Çelebi Edirne'yi ele geçirdi. Edirne'de ilk kez para bastıran Osmanlı Hükümdarı Musa Çelebi'dir. Ankara bozgunu ile başlayan karışıklık dönemi, Çelebi Sultan Mehmet'in 1413'te Edirne'yi Musa Çelebi'den geri almasıyla noktalandı. Çelebi Sultan Mehmet(I.Mehmet), saltanatının bundan sonraki bölümünü Edirne'de geçirdi ve 1421'de burada vefat etti. Sultan I.Mehmet'in vefatından sonra, taht kavgaları yeniden başladı. Tahta çıkan Sultan II.Murat'a karşı, önce Sultan Yıldırım Beyazıt'ın oğullarından Mustafa Çelebi, sonra da II.Murat'ın kardeşi Küçük Mustafa ayaklandı. Bu isyanları bastıran Sultan II.Murat, 1422 yılında Edirne'ye ayak bastı.

Fiziki gelişim açısından Sultan II.Murat dönemi, Edirne için en verimli yıllar olarak kabul edilir. Onun zamanında kent, hızla gelişti. 1424 - 1439 yılları arasında Edirne, çeşitli yabancı elçi, heyet ve hükümdarlar tarafından ziyaret edildi. Bu dönemde cami, hamam, köprü, medrese, imaret gibi önemli yapılaşmalar yaşandı. Aynı yıllarda Edirne, ünlü Şehzade Dügünlerine sahne oldu(Oğulları Mehmet ve Aleaddin için yapılan Sünnet Dügünleri). Tunca Nehri boylarında ikinci sarayın yapımı da bu dönemde başladı. Sultan II.Murat, Edirne'yi aynı zamanda bir askeri üs olarak değerlendirmiş ve çeşitli seferleri buradan yönetmekle kentin ün kazanmasını sağlamıştır.

Fatih Sultan Mehmet Edirne'de dünyaya geldi ve İstanbul'un alınması planları burada oluştu. İkinci saray onun döneminde tamamlandı. Oğlu Sultan II.Beyazıt kendi adıyla anılan Külliye ve ünlü Darüşşifa'yı yaptırdı.

16. yüzyıl muhteşem abidelerin inşa edildiği ve şehrin fiziki açıdan klasik formunu kazandığı bir dönemdir. Kanuni Sultan Süleyman batıya yaptığı seferler sırasında çoğu kez Edirne'de konakladı. Edirne'nin su yolları onun

zamanında yapıldı. Bu dönem Edirne'nin, özellikle yüzyılın son çeyreğinden itibaren, imparatorluğun sınırlarının genişlemesinin de etkisiyle askeri bir sınır merkezi olmaktan çıkarak padişahların bir dinlenme yerine dönüşmeye başladığı dönemdir. Selimiye Camisi bu dönemin ürünüdür.

17. yüzyıl hanedan mensupları burasını çoğu zaman sürekli ikamet yeri olarak kullandılar. Edirne adeta ikinci payitaht özelliği kazandı. İstanbul'un saray çekişmelerinden bunalan padişahlar Edirne'ye sığındı.

Sultan I.Ahmet ile başlayan Edirne ilgisi giderek arttı.Sultan II.Osman ve IV.Murat döneminde geniş koruluk ve ormanlarıyla Edirne bir av sporu ve eğlenceleri merkezi oldu.

Ancak özellikle Sultan IV. Mehmet (Avcı Mehmet olarak ta bilinir.) döneminde Edirne gerçek anlamda bir siyasi merkez olarak İstanbul'a rağmen ağırlık kazandı. Padişah, vaktinin çoğunu Edirne'de geçirir ve elçileri de burada kabul ederdi.

Sultan II.Süleyman Edirne'de vefat etti. Yerine geçen Sultan II.Ahmet'in cülus töreni burada yapıldı.

Edirne Vak'ası denilen ayaklanma sonrasında Sultan II.Mustafa tahtından oldu. O da Edirne'de yaşamayı çok seviyordu. Edirne'de dünyaya gelmiş, burada tahta çıkmıştı. Döneminde Edirne'ye Köşkler, Çeşmeler yapıldı. Bu yıllarda Edirne'nin nüfusu 200 binlere ulaşmıştır.

0.17.1 Edirne Vak'ası

18. yüzyılın başında meydana gelen bir ayaklanmadır. Bu ayaklanma ile Padişah tahtından indirilmiş, Sadrazam azledilmiş, Şeyhülislam da öldürülmüştür. Olayların gelişimi şu şekildedir: Sultan II.Ahmet vefat etmiş, yerine Sultan II.Mustafa yine Edirne'de tahta çıkmıştı. Padişah, devlet işleriyle ilgilenmiyor, vaktinin çoğunu avcılıkla geçiriyordu. Sadrazam ve Şeyhülislam ise görevlerini kötüye kullanmakla suçlanıyorlardı. İstanbul'daki muhalifler yeni Sadrazam ve Şeyhülislam tayin ederek Edirne üzerine yürüdüler. Sultan II.Mustafa, Yeniçerilerin de isyancılara katılmasıyla tahtından indirildi. Yerine Sultan III.Ahmet geçirildi(1703). Şeyhülislam Feyzullah Efendi ise Bat-Pazarında katledildi ve cesedi Kirişhane'ye kadar sürüklenerek Tunca Nehrine atıldı.

Sultan III.Ahmet sonrası; Edirne'nin, yavaş yavaş gözden düştüğü ve siyasi önemini kaybettiği kabul edilir. 18. yüzyılla birlikte kentin talihi tersine dönmüştür. Yönetim bozuklukları, başarısızlıklar, Batıda terkedilen kale ve bölgelerden gelen göçlerin de etkisiyle eski ihtişamını kaybetmeye başlayan Edirne, önce depremler ve yangınlarla, sonra da işgallerle sarsılır.

0.17.2 Edirne Kıyımı

Edirne 19. yüzyılda da siyasi ve tarihi açıdan hareketli olaylara sahne olur. Sultan III.Selim'in başlattığı yeniliklerin bunda payı büyüktür. Bu yeniliklere

karşı 1801 yılındaki ilk ayaklanmayı 1806'daki *Edirne Kıyamı* izler. Sultan III.Selim'in Edirne'de Nizam-ı Cedid adı altında, Yeniçerilere alternatif, modern askeri eğitim görmüş yeni birlikler oluşturulması amacıyla, verdiği buyrukla meydana getirilen Kıt'alara karşı, Yeniçerilerin şiddetli direniş göstermesi ve ayaklanması nedeniyle, Padişah kararından vazgeçmek zorunda kalmış ve Nizam-ı Cedid birliklerinin kaldırılmasına karar vermiş, Yeniçeriler de bu karara dayanarak Edirne'de mevcut tüm Nizam-ı Cedid birliklerini katletmişlerdir. İşte bu olaya da tarihte *Edirne Kıyamı* denir.

0.18 Edirne'nin Yaşadığı İşgaller - Dört İşgal Dönemi

1361 yılında fethedilen Edirne, 1829 Rus işgaline dek 459 yıl işgal yaşamamıştır. 1829 Rus İşgaline gelene kadar gerçekleşen tarihi olaylar silsilesi şu şekildedir:

0.19 İlk Rus İşgal Dönemi

Sultan III.Selim'den sonra tahta çıkan Sultan II.Mahmud'un kararıyla, *Vakayî Hayriye - Hayırlı Olay* olarak anılan ve Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla sonuçlanan olaydan sonra, Osmanlı İmparatorluğu'nun yeni kurulan, daha yeterince teşkilatlandırılmamış bir Ordu'yla neredeyse Ordusuz denilebilecek bir dönemde, Ruslar bu zaafı değerlendirip savaş ilan ederler ve ünlü 1828–1829 Osmanlı - Rus Savaşı böylece başlamış olur. İki yıl süren bu savaşta, 1828 yılındaki ilk Rus saldırısı durdurulduysa da, 1829 yılındaki ikinci saldırılarıyla Ruslar, Sadrazam Reşit Paşa yönetimindeki Osmanlı Ordusunu yenilgiye uğratırlar ve Edirne fetihten beri ilk kez işgal yaşar. Kent, savaşın bitiminde Osmanlı Tarihinin en ağır anlaşmalarından birine tanık olur.

0.19.1 Edirne Anlaşması

Osmanlı İmparatorluğu'nun Küçük Kaynarca Anlaşmasından sonra imzaladığı en ağır anlaşmadır. Önemli maddeleri özetle şunlardır:

1. Ruslar, aldıkları toprakları geri verecek, Prut Nehri sınır olmaya devam edecekti.
2. Rus Ticaret Gemilerine boğazlardan geçiş hakkı tanınacak, Rus uyrukular Osmanlı topraklarında serbestçe ticaret yapabileceklerdi.
3. Eflak ve Boğdan'da Osmanlı Askeri bulunmayacaktı.
4. Osmanlı İmparatorluğu 11.5 milyon duka altın savaş tazminatı ödeyecekti.

0.20 İkinci Rus İşgali Dönemi

Edirne'nin ikinci kez işgali, halk arasında 93 Harbi olarak ta bilinen 1877–78 Osmanlı - Rus Savaşı'na rastlar. Nisan 1877'de başlayan savaş, irili ufaklı bir dizi çatışmanın ardından Rusların Edirne üzerine yürümesiyle gelişir. Bunun üzerine Kentteki askeri birliklerin komutanı Ahmet Eyüp Paşa kenti boşaltır ve 20 Ocak 1878'de teslim olur. Savaş, 31 Ocak 1878'de Edirne'de barış ilkelerini saptayan bir anlaşmayla kesilir. Savaşı sonuçlandıran asıl anlaşma ise 3 Mart 1878'de imzalanan Ayestefanos Anlaşmasıdır.

1903 yılındaki Bulgar İsyanı dışında Edirne, 1877–78 savaşını izleyen yaklaşık 30 yılda savaş görmedi, barış içinde yaşadı.

0.21 Bulgar İşgali - Üçüncü İşgal Altındaki Dönem

Edirne, üçüncü kez 1913'te işgal edildi. 22 Eylül 1912'de Bulgaristan, Romanya, Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan temsilcileri, Sofya'da toplanarak saldırıya yönelik bir bağlaşma anlaşması imzaladılar. Bağlaşmalar, Ekim ayı ortalarında Osmanlı Topraklarına saldırdılar.

9 Ekim 1912'de de Bulgarlar'ın Edirne saldırısı başlar. Ünlü Edirne Müdafii Şükrü Paşa'nın örgütlediği Edirne Savunması, her türlü yokluk ve yoksunluğa rağmen altı aya yakın sürer. 26 Mart 1913'te kent Bulgarlar'a teslim edilir.

Balkan Savaşı'ndan Tarihi bir kesit : Hıdırlık Tabyası

1877–78 Osmanlı-Rus Savaşı nedeniyle inşa edilen ve en son Balkan Savaşlarında kullanılan Tabyaların en büyüğü Hıdırlık Tabyası'dır. Diğer önemli bir Tabya olarak Kıyık Tabyası Balkan Savaşı Müzesi haline getirilmiştir. Ancak tarihi açıdan Hıdırlık Tabyası daha büyük önem arzeder. Bu tabya; ünlü Edirne Savunması sırasında Komutan Şükrü Paşa'nın karargah olarak kullandığı ve Edirne teslim olduğunda beyaz teslim bayrağı'nın çekildiği tarihi yer olarak bilinir.

0.21.1 Edirne Savunması ve Şükrü Paşa Hakkında

Şükrü Paşa 1912–13 Balkan Savaşı sırasında, Edirne'yi kendisinden istenen süreden fazla savunarak düşmanın İstanbul'a geçmesini önleyen ünlü bir kahramandır. Edirne büyük acılar ve yoksulluklar içinde 155 gün düşmana karşı, onun Komutanlığında savunulmuş ve kendisine Edirne Müdafii adı verilmiştir. Ancak 5 aylık savunma sonunda, 26 Mart 1913 günü, biraz da Edirne'nin Ata yadigarı ünlü Selimiye Camisi gibi mukaddes mekanlarının, top atışlarıyla yok edilmesini engellemek amacıyla, teslim olmayı kabul ederek kılıcını Bulgar komutanı General İvankov'a teslim etmiştir. Ne var ki bu savunmada

gösterdiği kahramanlık nedeniyle Kendisine hayran olan ve saygı duyan Bulgar Kralı Çar Ferdinand, Kılıcı Şükrü Paşa'ya Edirne'de iade etmiş ve barış yapılana kadar Paşayı bir esir gibi değil misafir gibi ağırlamıştır.

Şükrü Paşa 1857 Erzurum doğumludur. Almanya'da dört yıl eğitim görmüş olup, Almanca, İngilizce ve Fransızca bilmekteydi. Harbiye ve Darüşşafaka Okullarında balistik ve matematik öğretmenliği de yapan Şükrü Paşa Edirne'ye topçu komutanı olarak tayin edilmişti. Tuğgenerallikten Orgeneralliğe kadar süren görevini Edirne'de yaptı. Savaş yıllarının olumsuz koşulları nedeniyle yakalandığı siyatik hastalığını tedavi için gittiği Bursa Kaplıcalarında zatürre oldu ve bu hastalık nedeniyle İstanbul'da 5 Haziran 1916'da vefat etti. Mezarı önceleri Merkez Efendi Mezarındayken yakın zamanda adına yapılan Şükrü Paşa Anıtı'na getirilmiştir.

30 Mart 1913'te imzalanan Londra Barış Anlaşması ile, Türkiye - Bulgaristan sınırı Midye - Enez Hattı olarak belirlendi.

0.21.2 Bulgar İşgalinin Sona Ermesi

Böylece Edirne, Bulgaristan'a terkedilmiş oldu. Balkan Savaşı neticesinde Osmanlı İmparatorluğu'ndan elde ettikleri toprakları paylaşamayan Balkan Devletleri, yeniden, bu kez aralarında savaşmaya başladılar. Bulgaristan, bir süre sonra Romanya ve Sırbistan'ın saldırısına uğrayınca, Edirne'yi boşaltmak zorunda kaldı. Bundan yararlanan Osmanlı Hükümeti harekete geçti ve Enver Paşa komutasındaki birliklerimiz 21 Temmuz 1913'te Edirne'yi işgalden kurtardı. 29 Eylül 1913'te imzalanan İstanbul Anlaşmasıyla da fiili durum resmîyet kazandı.

0.22 Edirne'nin Son İşgali

Edirne, I. Dünya Savaşı'nın bitimiyle birlikte bir başka önemli gelişmeye tanık oldu. Yunanlılar'ın Mondros Mütarekesini izleyen günlerde Anadolu ve Trakya'da başlattıkları işgal hareketleri 25 Temmuz 1920'de Edirne ve tüm Doğu Trakya'nın istila edilmesiyle sonuçlandı. Edirne, son defa yaklaşık iki yılı aşkın bir süre Yunan işgali altında kaldı.

0.22.1 Edirne'nin Kurtuluşu

Kuvvay-ı Milliye'nin gösterdiği güçlü direniş ve Yunanlıları Sakarya'da uğrattığımız ağır yenilgi, İtilaf Devletlerini 1922 yılı içinde tutum değişikliğine zorladı. Nitekim Mart 1922'de toplanan Paris Konferansı, Edirne ve Kırklareli dışında, bütün Doğu Trakya'nın bize geri verilmesini önermişti. Doğal olarak Ata yadigarı Edirnemizin işgal altındaki durumunun devamını öngören bu tasarı, Ankara Hükümetince reddedildi.

Edirne'nin kaderi, Büyük Taarruz'un zaferle sonuçlanmasıyla değişmeye başladı. 11 Ekim 1922'de imzalanan Mudanya Mütarekesine göre Yunan-

hılar Karaağaç'ta içinde olmak üzere Meriç'in batısına dek bütün Doğu Trakya'dan çekilecek, yerlerine geçen itilaf birlikleri bu bölgeyi, en çok bir ay içinde Türk Birliklerine bırakacaklardı.

Mudanya Mütarekesi, 14 Ekim 1922'den başlayarak yürürlüğe girdi. 25 Kasım 1922'de birliklerimiz Edirne'ye ayak bastı. Lozan Konferansı uyarınca, Karaağaç Nahiyesi ile İstasyonunun 15 Eylül 1923'te boşaltılmasından sonra, Trakya tam olarak işgalden kurtulmuş oldu ve bugünkü sınırlarımıza ulaşıldı. Tarihinde yeni bir sayfa başlayan Edirne, böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin sınır kenti, serhad şehri oldu.

Kısım III
Edirne Şehri

0.23 Padişahlar Döneminde Edirne’nin Konumu

Klasik dönem Edirne’si Anadolu-Avrupa yolu üzerindeki önemli konumunu korumuştur.

Adriyatik’ten başlayan ve İstanbul’a uzanan tarihi Roma yolu (Via Egnatia) üzerinde bir merkez olan Edirne; Tekirdağ yoluyla denize ve İstanbul’a uzanıyordu. Meriç Köprüsü yanındaki İskelebaşı denilen yer ise bir Edirne Limanı durumundaki Enez ile bağlantılıydı. Mısır’dan, Ege adalarından, İzmir’den gelen ticari mallar Enez yoluyla ve küçük sallarla İskelebaşı’na getirilir; Filibe’den yüklenen pirinç aynı yolla Enez’e, buradan da İstanbul’a ulaştırılırdı.

Kaynaklar, bir zamanlar Edirne ile Enez arasında 300 teknenin işlediğini yazarlar.

Edirne pazarları yerli ve yabancı tüccarların odak yeri idi.

Sonuçta Edirne’nin Osmanlılar dönemindeki önemli yeri, yalnızca Başkent olduğu dönemlerde değil, sonraki yıllarda da korunmuştur.

Tarihçiler der ki:

“Osmanlı Tarihinde Edirne adının geçtiği yerler silinse Osmanlı tarihi kalbura döner.”

Bu parlak dönemden sonra kentin talihinin dönmesine neden olan unsurlardan işgaller, 1829 yılında Ruslar ile başlar, 1878 yılında yine Ruslar tarafından işgal edilir. Bu işgalin gerçekleştiği savaşa halk arasında 93 Harbi denir.

Edirne, üçüncü işgali 1913 yılında yaşamış olup; bu işgalin mümessili de Bulgarlar’dır.

Son işgal 1920’deki Yunan işgalidir.

Ayrıca 1745, 1905 yangınları ve 1752 depremi Edirne’nin işgallerle birlikte en çok zarar gördüğü dönemleri teşkil eder.

1800 yıllarında İstanbul, Paris ve Napoli’den sonra Avrupa’nın dördüncü büyük şehri olup, İstanbul ve Bursa’dan sonra Osmanlı Eserleri bakımından en zengin üçüncü şehrimizdir.

0.24 Osmanlı Döneminde Edirne’nin Kentsel Gelişimi

Edirne fethedildiği dönemde hemen tümüyle 2–3 kilise ve 5–10 mahalleyle sınırlı Kaleiçi semtinden oluşuyordu. Bu semtin dışında bir de Tunca’nın karşı yakasında bulunan ve bir köprü ile Kale İçi’ne bağlanan Aina (bugünkü Yıldırım Mahallesi) varoşu bulunuyordu.

Edirne Osmanlı İdaresi altında bir yüzyıl gibi, bir kent yaşamında kısa sayılabilecek bir zaman içinde çok genişlemiş ve Kale dışında geniş yerleşimler olarak nitelenebilecek yeni bir kente dönmüştür. Kentleşme, önce Kale

çevresinde başlamasına rağmen, zaman zaman gelgitli dönemler geçirmiş ve Edirne 17. yüzyıl sonlarında en geniş sınırlarına ulaşmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda kentlerin oluşmasında, Eski Bizans Kale ve Kasabalarının tipik birer Türk - Müslüman kenti olarak gelişmesinde ve genellikle İmparatorluğun toplumsal ve ekonomik olarak ilerleyişinde rol oynayanlar, birinci derecede Padişah, ayrıca Devlet yönetiminde belli başlı mevkii ve görevi olanlardı.

Bunun yanında ikinci ve üçüncü derecedeki kişilerin de kentlerin gelişmesine türlü yollarla hizmet ettikleri görülmektedir.

Edirne'deki Eski İmareti, Orta İmareti, Yeni İmareti, Beylerbeyi İmareti, Darüssiyade İmareti, Muradiye İmareti vb. imaret sistemlerinin yanında, daha basit biçimde mescidi, zaviyesi, odaları, bazen hanı ve hamam gibi tesislerin tümünü kapsayan mahalleler de, birer kurucu özelliği taşıyan kişilerin adına bağlanmaktadır.

0.25 Edirne'nin Semtleri - Mahalleleri

Roma Döneminden itibaren gelişkin bir kent görünümüne bürünen Edirne'nin; Avrupa'nın modern bir şehri olarak yaklaşık 2000 yıllık bir tarihi vardır. Roma/Bizans ve Osmanlı Dönemlerinde kurulan semtleri ve mahalleleri günümüzde de hala yaşamaya devam etmektedir. Bu bölümde kentin uzun tarihi boyunca ortaya çıkan sözkonusu semtler ve mahalleler tanıtılmaktadır.

0.25.1 Kentin En Eski Semti : Kaleiçi

Eski surların kuşattığı dörtgen bir alandır. Yaklaşık 360 dönümlük bir alana yayılır. Birbirini dikine kesen sokaklarıyla dikkati çeker.

Edirne'nin fethi sırasında Kaleiçi tek yerleşim yeridir. Burada Bizans halkı, Cenevizliler ve Yahudiler oturmaktaydı.

Kaleiçi'nde Bizans döneminde 10 mahallede yaklaşık 15 bin nüfus vardı. Bizans Kiliseleri ve Tekfur Sarayı da yine buradaydı. Kenti 1653 yılında ziyaret eden Evliya Çelebi, Kale İçi'nde ikisi müslüman, dördü yahudi, onu rum olmak üzere 16 mahalle ve 360 sokak bulunduğunu yazar.

Ermenilerin Kaleiçine gelmesi 16. yüzyılın sonlarına rastlar. Horozlu Bayırı ve Kaleiçi'ne yerleşen Ermenilerin taş işçiliği ve yapı ustalığı konusundaki yetenekleri buralardaki yapılaşmaya büyük ölçüde yansımıştır. Ermenilerin Kaleiçi'ndeki evleri, onların örf ve adetlerini yansıtan şekilde olup *Cihannümali*'dir.

Bazı kitaplar Ermenilerin Edirne'ye gelişini Celali isyanları dönemine bağlarken; Edirne'nin yerli Bulgar nüfusunun bulunmadığını belirtirler. Yani Bulgarlar sonradan gelmedir.

1700 yılındaki yangında bazı kiliseler ile yeniçeri kışlası yanmış; 1903 ve 1912 yangınlarında da önceden kalan camiler ile bütün kilise ve havralar,

resmi ve özel yapılar, bu arada yeniçeriliğin kaldırılmasından sonra mahkeme binası olarak kullanılan Ağa Kapısı tümüyle yanmıştır. Özellikle 20. yüzyıl başlarında çıkan yangınlarla harap olan Kale İçi'nin yeni planı Fransız uzmanlarca hazırlanmış, iki katlı, bahçesiz ahşap konutlar temel alınarak semt yeniden inşa edilmiştir.

Kale İçi, Edirne'nin geleneksel Türk evini yaşatan kesimidir. Edirne Evleri, yazlık, kışlık, açık ve kapalı bölümleriyle, bahçeli evkonak, türündendir. Bunlar; 16. ve 17. yüzyıllarda ünlü sarayların çevresine serpiştirilmiş, birbirinden ayrı ağaçlıklı, çiçekli, büyüklü küçüklü yapılarıdır. Sokaktan duvarlarla ayrılmış olan bu yapılar, çoğunlukla bir veya iki katlıdır; harem, selamlık ve avlulardan oluşmaktadır. Çeşmeleri, değişik süslemeli havuzları, yazlık bölümlerdeki selsebilleriyle, Edirne evlerinin Türk Mimarisinde ayrı bir yerleri vardır.

0.25.2 Aina Beldesi

Edirne'nin Hadrianopolis olarak fethedildiği dönemde şehir Kaleiçi'nde küçük bir yerleşim yeri durumundaydı. O dönemde şehrin en yakın yerindeki tek yerleşim yeri ise (kimi kitaplarda Arian olarak yazılıdır.) Aina adlı bir kasabacıktı ve şimdi bunun yerinde Edirne'nin en büyük semtlerinden Yıldırım bulunmaktadır.

Bu beldedeki en önemli tarihi eser de Kiliseyken Camiye dönüştürülen Yıldırım Camisidir. Burada ayrıca Edirne'de günümüze ulaşabilen su terazilerinden, Kaleiçi'ndeki Maarif Su terazisi dışında tek örnek olarak Yıldırım-Yeniimaret Yolu üzerindeki Bademlik Su Terazisi önemli bir tarihi yapıdır. Yanındaki çeşme tek cepheli ve hazneli olup, 1599 yılında inşa edildiği bilinmektedir.

0.25.3 Kale Dışında Fetih'ten sonra oluşturulan Mahalleler

Edirne'nin Osmanlı İmparatorluğu dönemine ait yapılarının büyük çoğunluğu bu kısımda bulunur. Zaten Edirne'nin fethinden sonra Türk - Müslüman nüfus, ağırlıklı olarak kale dışında oluşturulan bu yeni semtlerde iskan edilmişlerdir.

Kale dışında kentin yamaca doğru tırmanma imkanı bulduğu Kıyık semtinde Edirne'nin eşsiz manzarası gözler önüne serilir. Kentin; Selimiye çevresinde her biri ayrı değerli sanat eseri olan anıtlarından oluşan görüntüsünü, Tunca ve Meriç vadilerini kaplayan geniş korular çevreler ve arkalarında da Rodop Dağlarının, Tunca masifinin silüetleri ufuk çizgisini tamamlar.

Tabakhane (Debhane)

Eski kalenin güneyinde, Tunca kıyısındadır. Kale dışındaki ilk semttir. Dar-ül Hadis Medresesi bu semtteydi ve burada genellikle ulema kesimi otururdu.

Edirne'nin en eski Osmanlı mezar taşı 1416 tarihli olup, Edirne kadılığı yapmış ve 17.yüzyılın başlarında bu semtte mahallesi ve vakıf odaları görülen Mevlana Abdülkerim bin Abdülcabbar'a aittir.

Kirişhane

Edirne'nin güneydoğusundadır. Kasımpaşa Burnu diye anılan Kirişhane'ye dek uzanır. Kale dışında kurulan ilk semtlerdendir. Kirişhane, özellikle Sultan II.Murat döneminde Vezir Saruca Paşa'nın eşi Gülçiçek Hatun tarafından burada bir cami ve medrese yaptırıldıktan sonra canlanmıştır. Semt Mezit Bey'in Cami ve imareti, Ali Kuşçu'nun mescidi ve daha sonraki yapılarla giderek büyümüştür. Müeyyezade Kazasker Abdurrahman Çelebi, Yavuz Sultan Selim döneminin kazaskerlerinden ve Kadızade-i Rumi'nin torunu gökbilimci Mirim Çelebi, Şair Hayali, Vize Çelebi gibi 16. yüzyılın ünlüleri adına mahalleler kurulmuş ve Tunca Nehri boyunca Edirne'nin güzel semtlerinden biri olmuştur.

İstanbul Yolu - Ayşe Kadın

Kalenin aynı adı taşıyan kapısından başlayan bu semt, kentin doğusuna doğru uzanır. Bu semtin kurucuları arasında, özellikle yolun bitiminde, cami ve mahallesi ile Kadı Bedreddin, önceden kurulan mahallesi ile Ayşe Kadın ve Şarapdar Hamza Bey, Kınalızade Ali Çelebi, bu semtte bulunan Lala Şahin Paşa mezarlığında yatmaktadır. Sitti Sultan'ın aynı semtte bir cami ve saray, yine aynı yerde Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın bir saray yaptırdığı, bu sarayın sonradan Mülkiye Rüştüyesi olarak kullanıldığı bilinmektedir.

Kıyak (Kıyak Baba) - Buçuk Tepe

Söylenceye göre bu semt adını, Edirne'ye ilk girenlerden ve sonradan adına bir zaviye ve türbe kurulan Kıyak Baba'dan almıştır. Kentin kuzeydoğu yönünde uzanan cadde bugün de aynı adla anılmaktadır. Fetihde baruthane ile Yeniçeri ortaları burada yapılmıştır.

Kıyak Baba'nın mezarı da Kıyak Halkı tarafından yaptırılan Kıyak Camisi yanındadır.

Kıyak yönünden Edirne'ye giriş, Selimiye Camisi'nin en güzel görüldüğü açılardan birini oluşturur.

Edirne'nin 104 metreyle en yüksek tepesi olan ve günümüzde mezarlık olarak kullanılan Buçuk Tepe bir isyanla ünlenmiş ve adını bu olaydan almıştır.

Küçük yaşta padişah olan Fatih Sultan Mehmet döneminde, o zamanki deyimle Tagşiş; günümüzde ise devaülasyon denilen paranın değerini düşürme olayı ilk kez yaşanmış ve bundan kaynaklanan hayat pahalılığı Yeniçerilerin ayaklanmasına yol açmıştır.

Ancak Yeniçerilerin maaşlarına Sultan II.Murat tarafından buçuk akçe zam yapıp ikna edilince isyan bastırılmış; olaydan sonra da tepenin adı Buçuk Tepe olarak kalmıştır.

Buçuk Tepe 17. yüzyıl başlarından itibaren canlanmaya başlamıştır. Arabacı Ali ve Amcazade Hüseyin Paşa'nın bahçe ve sarayları bu semtteydi. Kırım Hanlarının geçici olarak yerleştirildiği Defterdar Ahmet Paşa'nın sarayının da yine burada bulunduğu bilinmektedir.

Muradiye - Menzil Ahır - Tekke Kapı

Kentin kuzeydoğusundaki semtlerdir. Burada bulunan ve saraya bağlı olan ahırlar, menzil teşkilatı kurulunca Menzil Ahır adını almışlardır. Sultan II.Beyazıt döneminin ünlülerinden Mirahur Ayas Bey adına da burada bir mahalle bulunmaktadır.

Umurbey Mahallesi

Umurbey Mahallesi Edirne'nin eski yerleşimlerinden olup; Timurtaş Paşazade Umurbey tarafından kurulmuştur.

Kaynaklar Umurbey'in bu mahallede zamanımıza ulaşmayan bir mescit yaptırdığını yazmaktadır.

1890'lı yıllara kadar bu mahallede bütünüyle zengin aileler oturmakta ve burada ünlü konaklar bulunmaktaydı.

Saraçhane - Horozlu Yokuşu

Kentin kuzeybatısındadır. Semti saraya (Saray-ı Cedid) bağlayan ve Tunca Nehri üzerinde kurulu aynı adla anılan Saraçhane Köprüsü çevresindeki yerleşmeleri kapsar. Semtte ilk yerleşimin, sarayın bostancıları olarak nitelenen Saraçhane Ocağı'nın burada oluşturulmasıyla başladığı öne sürülmektedir.

Daha eski dönemlerde, 15. yüzyılın başlarında, Çelebi Sultan Mehmet'in annesi Devlet Şah Hatun'un Tunca Nehri kıyısında bir mahalle kurduğu bilinmektedir. Semtteki cami 1878 Rus işgali sırasında harap olmuştur. Saraçhane Caddesi'nin kente yakın olan kesimlerinde Beylerbeyi Sinan Paşa Camisi, hamamı ve sarayı ile sadrazamlara ayrılan bir diğer saray (Paşa Kapısı) bulunmaktaydı. Bunlardan Sadrazamlara ayrılan sarayın yerinde günümüzde Devlet Daireleri yer almaktadır.

Horozlu Yokuşu, Kale'nin büyük kulesinden Yalnızgöz Köprüsü yönüne giden yoldur. Sultan II.Selim'in ve Sokullu Mehmet Paşa'nın eşi Esmâ Sultan tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan cami bu semtte bulunmaktaydı. Yine aynı yerde bulunan Horozlu Medresesi (ya da Şeceriye Medresesi) Fahreddin-i Acemi tarafından yaptırılmıştı. Daha sonra, 1878'de bu Medrese'nin bulunduğu yerde Vali Kadri Paşa tarafından bir İslahhane yaptırılmıştır. İslahhane çevresindeki ev ve arsaların kamulaştırılmasından sonra da aynı yerde bir okul (Sanayi Mektebi) inşa edilmiştir.

0.25.4 Tunca Batısındaki Yerleşimler

Kale İçi ve Kale Dışındaki yerleşimlerin haricinde Edirne'deki bir diğer yerleşim alanı da kuzeybatıda Yeni İmaret, Yıldırım Semtleri ve Meriç batısında Karaağaç olmak üzere iki ana alanda toplanmıştır. Fetihten önce Kalenin karşısında Aina varoşu bulunuyordu ve muhtemelen şimdiki Karaağaç'ın yerinde de başka bir küçük yerleşme vardı.

Buralardaki vadi tabanı akarsuların kışın taşmalarına açık bulunduğu için dha çok mesire, sayfiye ve av korusu olarak kullanılmıştır. Bugün bu kısım koruluk, çayırılık ve fidanlıktır.

Kentin kuzeybatısındaki Hıdırlık Tepesine doğru giderek yükselen zemin, yerleşmeye elverişli bir alandır. Burada, Bizans dönemindeki küçük varoşun yerine, Osmanlı Döneminin hızlı gelişen mahalleleri geçti. Bunlar; batıdan doğuya doğru Gazi Mihal Köprüsü ile geçilen Yıldırım Beyazıt Semti, Yalnızgöz, II.Beyazıt ve Saraçhane Köprüleriyle geçilen Yeni İmaret Semti'dir. Bu mahallelerden Yıldırım Beyazıt (Eski İmaret), 14. yüzyılın sonlarında, Gazi Mihal (Orta İmaret), 15. yüzyılın ilk yarısında ve Yeni İmaret(II.Beyazıt İmareti) de aynı yüzyılın sonlarında kurulmuştur. Gazi Mihal Camisi ve İmaretine Şah Melek Paşa ile eşi Bezirci Hatun'un yapı ve kurumları eklenmiş ve semt önemli bir yerleşim merkezi durumuna gelmiştir.

Yıldırım Beyazıt İmareti olarak da anılan Eski İmaret'ten günümüze kalan son parça olan Mutfak(Aş Evi)Bacası da burada bulunmaktadır.

Yıldırım İmareti'nin Aş Evi, cami avlusundadır. Zamanında geniş bir topluluğa hizmet verdiği bilinir. Günümüze ulaşan tek parça bu aş evinin mutfak bacasıdır.

Aş Evi, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında yanmıştır. Harap haliyle bile güzel bir yapıdır. Osmanlı sosyal sisteminde Kızılay gibi bir yer tutan imaret sisteminin açların ve ihtiyaç sahiplerinin doyurulması işleviyle de söz konusu Aşevi, tarihimizde anlamlı bir yer tutmaktadır.

Öte yandan fetihten önce de bir tekkenin varolduğu belirlenen Hıdırlık'ta, 15. yüzyılın ilk yarısında Şah Melek Paşa, ardından da Kanuni Sultan Süleyman döneminde, Sadrazam İbrahim Paşa tarafından birer zaviye yaptırılmıştır.

Evliya Çelebi, 1641'de Sadrazam Kara Mustafa Paşa (Kemankeş) Edirne halkının isteğine uyarak bu tekkeyi kaldırttığını yazar. Tekke, Sultan IV.Mehmet'in burada bir köşk yaptırtmasından sonra yeniden açılmıştır.

0.25.5 Karaağaç Yolu ve Karaağaç Semti

Tarih, doğa ve kuş sesleri arasında uzanan emsalsiz bir yoldur. 'Meriç Köprüsü, Eski (Jandarma) Karakol Binası ve Tarihi Tren Garı ile Hacı Adil Bey Çeşmesi Karaağaç'a ulaşan tarihi parke taş yolun altın parçaları gibidir.

Yakın geçmişteki Karaağaç'tan köprüye kadar uzanan ek tren yolundan kalma bu güzelliklerle başlayan Karaağaç Yolu (son dönemde bilinen adıyla

Lozan Caddesi) Edirne'nin en güzel mesire yerlerinden olan Söğütlük Ormanı'ndaki yeşillik ve bülbül sesleriyle sarmaş dolaş olur.

Yol boyunca gördüğünüz tarihi ağaçların zamanla dinamit lokumları konulmak üzere kullanılan kovukları İkinci Dünya Savaşı'na hazırlanan Trakya'nın o dönemini çarpıcı bir şekilde vurgulamaktadır.

Edirne'nin batısından Tunca'yı sonra da Meriç'i aşan köprülerden ve güzel bir koru içinden geçen 5 km.'lik yol, kentin Karaağaç Semtine varır. Karaağaç, yakın geçmişin siyasal olaylarından Edirne'nin, en fazla zarar gören semtidir.

1915'te Bulgaristan'ı kendi yanında savaşa sokmak için Almanya'nın yaptığı şiddetli baskı yüzünden, Karaağaç, Meriç batısındaki tüm Türk topraklarıyla birlikte Edirne'den ayrıldı. Ancak 1923 yılında Lozan Anlaşmasıyla geri alınabildi. Bugün bu anlaşmayı simgeleyen anıtıyla, tarihi Tren İstasyonu ve yine tarihi Trakya Üniversitesi Rektörlük binasıyla Edirne'nin en güzel ve şirin semtlerindedir.

Edirne'ye dört kilometrelik doğa ve tarih yoluyla bağlanan Karaağaç Mahallesi, bir yaklaşıma göre Antik Orestia şehri üzerine kurulmuş olup; adını burada bir zamanlar varolan Karaağaç ormanlarından almıştır.

Eski yıllarda, Karaağaçlılar geçimlerini şarapçılıktan sağladıkları.

Yakın geçmişte Karaağaç; zengin Edirneliler ile azınlık önde gelenlerinin ve görevli memurların yaşadığı gözde bir yerd. Karaağaç 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması ile burada yaşanan ünlü diplomatik tartışmalar sonunda, Savaş Tazminatı yerine sayılmak üzere Türk topraklarına katılmıştır. Burada yaşayan Karaağaçlı Rumlar, mübadele sonrasında sınıra yakın bir yerde yine aynı adı taşıyan bir köy kurmuşlardır. Şimdiki Karaağaçlılar ise mübadele döneminde gelmişlerdir. Günümüzde eski zengin çehresinden çok şey kaybetmesine rağmen, Karaağaç, yerleşim biçimi ve eski evleriyle etkileyici güzellikler sunmaya devam etmektedir.

0.25.6 Pazarkule Sınır Kapısı

Edirne'ye gelenlerin en çok görmek istedikleri yerlerden biri de Pazarkule Yunanistan sınır kapısıdır.

Pazarkule'ye giden yolun kenarındaki Eski Edirne Milletvekili Dr. Bahattin Öğütmen'in Köşkü ise tarihi Edirne Evleri'nin çarpıcı bir örneğidir.

Tarihi Edirne Garı

Mimar Kemalettin tarafından projelendirilen bu muhteşem bina, onarım ve düzenleme sonrasında 19 Temmuz 1998'de Trakya Üniversitesi Rektörlüğü olarak hizmete açılmıştır.

0.26 Edirne'nin Kurucuları

Edirne'nin bir Osmanlı - Müslüman Şehri olarak ortaya çıkmasını ve gelişimini sağlayan, kenti ve yeni mahalleleri camileri, çeşmeleri, hamamları, vakıfları ve imaretleriyle kuran tarihi şahsiyetler; *Edirne'nin Kurucuları* olarak anılırlar. Bugün halen o dönemde kurulan mahallelerde yaşamaktayız.

Edirne kentinin kurucuları, özellikle kentin kuruluşunda önemli bir yüzyıl sayılan 15. yüzyılda yaşamışlardır. Bu kurucular ve kurumları şunlardır.

0.26.1 Yahşi Fakih

15. yüzyılda adma iki tane mahalle kurulmuş olan Yahşi Fakih ve ailesi, kentin önde gelen kurucuları arasında sayılmaktadır. Bu mahallelerden Mahalle-i Yahşi Fakih Halil Paşa Hamı çevresinde, Mahalle-i Hamam-ı Yahşi Fakih ise Kale İçi'nde kurulmuştur.

0.26.2 Gümlüoğlu

Gümlüoğlu (ya da Gümlü Bey) ve oğulları Saltuk ve İskender Beyler, Edirne'nin ünlü kurucularındandır. Saltuk ve İskender Beyler tarafından Edirne'de Beylerbeyi İmareti yakınında, bir mescit ve odalar yaptırılmış, burada Gümlüoğlu adıyla anılan bir mahalle kurulmuştur.

0.26.3 Sofu Beyazid

Çelebi Sultan Mehmet'in öğretmeni ve danışmanı olan Niğdelizade Sofi Beyazid Çelebi(Sofi İmadettin Beyazid Çelebi), bugün aynı adla kurulan mahallenin kurucusu sayılmaktadır.

0.26.4 Şah Melek Paşa

Fetret, Çelebi Sultan Mehmet ve Sultan II.Murat dönemlerinin önemli kişilerinden olan Şah Melek Bey(Paşa) adına Edirne'de Gazi Mihal Köprüsü başına Kafes Kapı çevresinde zarif bir cami ve mahalle vardır. 16. yüzyılın başlarında bu mahallenin adı Şah Melek Medresesi Mahallesi olarak anılmıştır.

0.26.5 Mirahur Ayas Bey

Muradiye semtinde bulunan ve günümüze dek aynı adı koruyarak gelen, 16. yüzyıl kayıtlarında Edirne Mahalleleri arasında sayılan Mahalle-i Mirahur Ayas Bey, adını Sultan II.Beyazid döneminde yaşamış olan ve Çaldıran Savaşı'nda savaşıp şehit olduğu sanılan Ayas Bey'den almıştır.

0.26.6 Şeyh Şucaaddin Karamani

Sultan II.Murat döneminde yaşamış, Şeyh Hamid Kayseri ile ilişkisi olmuş ve onun müridliğini yapmış olan Şeyh Şucaaddin Karamani, kaynaklara göre II.Murat döneminde Edirne'ye gelmiş, bir söylentiye göre de padişahı bir tehlikeden kurtardığı için, padişahça kendisine Debağhane semtinde bir zaviye ve mescit yaptırılmış, böylece bu semtte bir mahallenin kurucusu olmuştur. 16. yüzyılda adı geçen Mahalle-i Zaviye-i Şeyh Şuca adlı mahalle günümüzde de yaşamaktadır. Sultan II.Murat'ın, onun adına bir medrese de yaptırdığı ve bu medresenin tarihçilerce Şeyh Şuca Medresesi diye adlandırıldığı bilinmektedir.

0.26.7 Veliyeddin Bin İlyas Hüseyin

Kale İçi'nde bir mescit ve çeşme yaptıran, böylece bir mahalleye yüzyıllarca adını veren Mevlana Veliyeddin Bin İlyas, Sultan II.Murat döneminde Kazaskerlik yapmıştır. 17. yüzyılda da Mahalle-i Mevlana Veliyeddin olarak adını koruyan bu mahalle, daha sonraları, Yakut Paşa Mahallesiyle birlikte Metropolit Mahallesi adını almıştır. Günümüzde de Mithat Paşa Mahallesi olarak anılmaktadır.

0.26.8 Hasan Paşa

Yavuz Sultan Selim dönemi kayıtlarda Edirne'nin mahalleleri arasında anılan Mahalle-i Hasan Paşa'nın adını, Edirne'nin 15. yüzyıl tarihinde önemli rol oynamış, kentin gelişmesine katkıları bulunmuş olan Hasan Paşa'dan aldığı sanılmaktadır. Bu mahalle; Hasan Paşa tarafından kurulan ve Dr.Rıfat Osman Bey zamanında yıkıma uğrayan mescit ile birlikte, İstanbul yolu üzerinde ve Has Fırın yakınındaydı. Günümüzdeki Hasan Paşa Mahallesi ise, eski Hasan Paşa ve Tahtakale mahallelerinin birleşmesi sonucu Manyas semtindedir.

0.26.9 Ayşe Hatun

Edirne'nin bu ünlü semti, günümüzde de kurucusu olan Çelebi Sultan Mehmet'in kızı Ayşe Hatun'un adını taşımaktadır. 16. yüzyıl kayıtlarına göre, bu mahallenin adı Mahalle-i Ayşe Hatun nam-ı diğer Kapıcı Sinan Bey diye anılmaktadır. Mahalle daha sonraki kayıtlarda Mahalle-i Cami-i Ayşe Hatun olarak geçmektedir.

0.26.10 Devletşah Hatun

16. yüzyılı izleyen yüzyıllara ait kayıtlarda, Edirne'de Mahalle-i Devletşah ve Adahay-ı Devletşah diye adlandırılan mahalle ve odaların varlığından sözedilmektedir. Saraçhane çevresinde Tunca kıyısında bulunan bu mahallede, bir

de Devletşah Mescidi diye anılan bir mescidin bulunduğu belirtilmektedir. Adı geçen mescidin 1878 Rus İşgalinde yıkıldığı, mahallenin ise önce Papa-zoğlu, ardından da Bekçi Mahallesi adını aldığı söylenir. Mahalle ve Mescide adını veren Devletşah'ın; Çelebi Sultan Mehmet'in annesi ve Germiyanoglu Süleyman Şah'ın kızı Devlet Hatun olduğu bilinir.

0.26.11 Baba Timurtaş Bey (Timurtaş Paşa)

Sultan II.Murat döneminde yaşamış olan Baba Timurtaş Bey(Timurtaş Paşa), renkli kişiliğiyle dönemin ünlülerindendir. Edirne'de günümüzde de aynı adla anılan bir mahalle vardır. Oysa bir zamanlar kentte Baba Timurtaş adına iki mahalle vardı. Bunlardan biri Üç Şerefeli Cami çevresinde, Baba Timurtaş Mescidi'nin bulunduğu mahalle, diğeri de Gümlüoğlu Mescidi odalarının bulunduğu bir han çevresindeki mahalleydi.

0.26.12 Şarapdar (Şerbettar) Hamza Bey

16. yüzyıl kayıtlarında, Edirne'de Kıyık semtinde, Karaca Ahmet Mahallesi-nde bir Zaviyesinin bulunduğu belirtilen Şarapdar Hamza Bey, 15. yüzyılda yaşamıştır ve Edirne'nin önemli kurucularındandır.

0.26.13 Abdülhamit Lari(Hekim Lari-i Acemi)

Fatih Sultan Mehmet döneminde İran'dan gelerek padişahın hizmetine giren, tıp alanında ün yapmış olan Hekim Lari, Edirne'de Laleli Cami(Lari Çelebi Camisi) diye anılan caminin kurucusu olarak tanınmaktadır.

0.26.14 Fazlullah Paşa

15. yüzyılda Edirne'nin gelişmesi ve canlandırılmasında, ilk Osmanlı Fatihlerinin torunlarının da büyük emekleri geçmiştir. Edirne'de 15. yüzyılın başlarında, biri Fazlullah Paşa Mahallesi, diğeri Mahalle-i Darüssaade İmaret-i Fazlullah Paşa diye anılan iki mahallesi görülen Fazlullah Paşa, Kocaeli'yi ele geçiren Akçakoca'nın torunu, Hacı İlyas Akçakoca'nın da oğludur. Sultan II.Murat döneminde Vezirlik yapmıştır.

0.26.15 Çavuş Bey

Sultan II.Murat döneminin ulema sınıfından olduğu anlaşılan Çavuş Bey adına Horozlu Yokuşu(Bayırı)'nda bir mahalle vardır. Bu mahalle, 16. yüzyılın kayıtlarında Mahalle-i Çavuş Bey diye geçmektedir.

0.26.16 Çakır Ağa

Fatih Sultan Mehmet döneminde yaşayan ve Çakır Ağa mahallesine de adını veren bu kişinin Bursa ve İstanbul Subaşlıklarında bulunduğu, İstanbul'un fethine katıldığı bilinmektedir.

0.26.17 Fahreddin-i Acemi

Sultan II.Murat ve Fatih Sultan Mehmet dönemlerinde 30 yıl gibi uzun bir süre fetva veren ve İran'dan geldiği için Acemi sanıyla tanınan ünlü Fahreddin-i Acemi, 16. yüzyılın kayıtlarında Mahalle-i Mevlana Fahreddin Acem diye geçen Topkapı Caddesinde mahallesi, mescidi ve Üç Şerefeli Cami çevresindeki medresesi ile Edirne'nin bu dönemdeki kurucularındandır. Bu mahalle, 16. ve 17. yüzyıllarda Fahreddin Acem diye anılmıştır. Aynı mahalle, günümüzde ise Molla Fahreddin diye anılmaktadır.

0.26.18 Sitti Hatun

Edirne kurucuları arasında, 15. yüzyılda üç Sitti Hatun'a rastlanmaktadır. Sitti Hatun Bint-i Abdullah, önceleri bir tutsak cariye iken, sonra zamanın ünlülerinden birinin eşi olmuştur. Bu Sitti Hatun, Cami-i Atik(Eski Cami) yakınlarındaki Hamid Bey Mescidi Mahallesinde bir vakıf kurmuştur. Fatih Sultan Mehmet döneminde kendi adını taşıyan mahallede yaptırdığı mescide vakıf kuran ikinci Sitti Hatun, Hoca Hasan'ın kızı, Mehmet B.Hoca Kemal'in de eşiydi.

Bu mahallenin sonradan adının değiştirildiği sanılmaktadır. Çünkü, günümüzde, At Pazarındaki Sitti Hatun Mahallesi, 16. yüzyılda Şeyhülislam Zenbili Ali Cemali Efendi'nin kızı üçüncü bir Sitti Hatun'un adına kurulmuştur.

Ne var ki, 15. yüzyıl Edirne tarihinde, adı ve sanıyla kesin olarak tanınan Sitti Hatun, kuşkusuz ki, Fatih Sultan Mehmet'in eşi ve Dulkadiroğlu Süleyman Bey'in kızı olan ve kayıtlarda Sitti Şah Hatun ya da Sitti Sultan adlarıyla anılan Sitti Hatun'dur. Bu Sitti Hatun, Karaca Bevvap Mahallesinde (bugünkü Sevindik Fakih Mahallesi), kendi sarayının bahçesinde Sultan Camisi(Sitti Sultan Camisi, Hatuniye Camisi) denilen bir cami yaptırmıştır.

0.26.19 Evliya Kasım Paşa

Tunca kıyısında bir cami ve aynı yerde imareti mevcut olan Kasım Paşa, Sultan II.Beyazıd döneminin devlet yöneticilerindedir. Vezir-i Azam'lık yapmış olan Kasım Paşa Evliya olarak ünlenmiş, bu nedenle de cami ve mahallesi, Evliya Kasım Paşa Cami ve Evliya Kasım Paşa Mahallesi olarak adlandırılmıştır.

0.26.20 Hazinedarbaşı Sinan Bey

Muradiye semtinde yer alan ve günümüzde de aynı adla anılan Hazinedarbaşı Sinan Bey Mahallesi, adını Fatih Sultan Mehmet döneminde yaşamış Hazinedarbaşı Sinan Bey'den almıştır.

Kısım IV

Edirne Tarihi Eserleri

0.27 Tarihi Eserler

Bu bölümde; Edirne ili sınırları içindeki tarihi eserlerin ve kalıntıların; dönemlerine ve türlerine göre belli başlıklar altında tanıtılması amaçlandı.

0.27.1 Edirne'nin Tarihi Eserler Açısından Önemi

İl sınırları içindeki tarihöncesi dönemlerden kalma ören yerleri, dolmenler ve menhirler ile Ainos (Enez) Antik Yerleşimiyle, Roma-Bizans Dönemi Kale kalıntıları dışında, kentin tarihi dokusu Osmanlı ağırlıklıdır. Başkentlik yapmış olması ve Serhad Şehirliği olgusu, özellikle İmparatorluğun parlak dönemlerinde Padişahların hep uğrak noktası olması, Edirne'nin her köşesine Osmanlı Kültürü'nün damgasını vurması sonucunu doğurmuştur.

Edirne, İstanbul'la birlikte, Osmanlı İmparatorluğu'nun mimaride eriştiği yaratıcı düzeyi gösteren bir kenttir. Kentte, Osmanlı Mimari yaratıcılığının çok çeşitli örnekleri görülmektedir. Bu açıdan Edirne, Bursa ile İstanbul'un karışımı gibidir. Edirne'nin İstanbul'a ve Bursa'ya üstünlüğü, İstanbul'un fethinden önceki mimari yaratıcılığı kadar, fetihten sonra da bu yaratıcılığını sürdürmesidir.

Edirne Mimarisi Osmanlı Döneminden bu yana bir kaç döneme ayrılır. Birincisi, Çelebi Sultan Mehmet Öncesi ve O'nun dönemi; ikincisi, Sultan II. Murat Dönemi, üçüncüsü, İstanbul'un fethinden sonra eşsiz Beyazid Külliyesi ile belirlenen dönem; dördüncüsü, Selimiye Camisi ile sonlanan Klasik Osmanlı Mimari Dönemi; beşincisi, Ekmekçioğlu Ahmet Paşa ve Sultan IV.Mehmet Dönemi; altıncısı, batılılaşma sürecinin çalkantılı olaylarını yaşamış Neoklasik çizgide yapılarla dolu bir dönem ve son olarak Cumhuriyet Dönemi mimarisi.

Sultan II.Murat Dönemi hem Edirne'nin gerçek başkent olması, hem de mimarisinde bir dönüm noktası olması yönünden öne çıkar. Bu dönemde yapılan Üç Şerefeli Camisi, merkezde büyük bir kubbenin seçilmesiyle eski camilerden farklılaşıyordu. Bu olay, Beylikten İmparatorluğa geçişin bilincini yansıtmak olarak yorumlanmıştır.

Dinsel ve toplumsal yapıların bütünleştirilmesine benzersiz bir örnek oluşturan Beyazid Külliyesi, Tunca Nehri kenarında dengeli kütleleriyle güzel bir mimari kompozisyon yaratır. 16. yüzyıl Edirne'sinde ayrıca Rüstem Paşa Kervansarayı, Alipaşa Çarşısı, Sokullu Hamamı, Lari Camisi gibi önemli yapılar gerçekleştirilmiştir. Bunlara Selimiye Camisi'nin görkemi katılır.

Edirne'de daha sonra yapılan Ekmekçioğlu Ahmet Paşa Kervansarayı ve daha bir dizi yapı bu mimari örgüyü tamamlayan birer parça olmuştur.

1910 - 1927 yılları arasındaki I. Ulusal Mimarlık Dönemi üslubundaki yapıların özgün örneklerinden biri de Edirne Garı'dır. Mimar Kemaleddin'in ürünü olan yapı simetrik planı ve kubbeleriyle Osmanlı Mimarisi'ne duyulan özlemi yansıtmaktadır.

0.28 Dolmenler - Menhirler (Taş Mezarlar)

Lalapaşa İlçesinde İ.Ö. 2000 li yılların sonları ile 1000 li yılların başlarına tarihlenen Dolmen ve Menhir adı verilen taş mezarlar bulunmuştur. Yapılan kazılarda mezar içlerinde bazı araçlar (Gözyaşı şişesi, madeni takılar) bulunmuş olup, bunlar Edirne Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesi'nde sergilenmektedir.

0.29 Antik Yerleşimler

Enez (Ainos) tarihi dönemlerde çok önemli bir liman kenti iken bugün kıyından 3,5 km. içerdedir. Tarih boyunca bir çok kereler restore edilmiş olan Enez Kalesi görülmeye değerdir. Aynı zamanda M.Ö. 6. yüzyıla dayanan bir kilise, bazı oyma mezarlar ve suları berrak bir de plajı bulunmaktadır.

0.30 Roma - Bizans Dönemi Kalıntıları

Bugün kent ve çevresinde, Roma ve Bizans Dönemi yapıtlarının ancak bir bölümünün kalıntıları vardır. Roma İmparatoru Hadrianus'un yaptırdığı Kalenin 400 bin metrekareye yakın bir alan kapladığı, oniki kulesinin ve dokuz kapısının olduğu bilimektedir. Dikdörtgen şeklindeki kalenin çevresi hendeklerle çevriliydi. Birer dizi tuğla ve kesme taştan olan Kale duvarlarının kalınlığı 3, yüksekliği 6 metreydi. Bizans döneminde Onarım gördüğüne dair duvarlarda yazıtlara rastlanılmıştır.

Kentin fethi sırasında verilen söz üzerine kale içinde müslüman olmayan kesim oturmayı sürdürmüş, Türkler ise kale dışında yeni semtler oluşturmuşlardır. Kale duvarlarından günümüze saat kulesi, bugünkü Mumcular Sokağı'nın aşağısındaki Top Kapısı ve Gazi Mihal Köprüsü'ne dönen yol kavşağındaki Kafes Kapı yakınlarında bulunan bir kaç kalıntı ulaşabilmiştir. Bizans dönemi yapılarından Kilise Camisi, 1752 depreminde yıkılmış, geriye hiç bir iz kalmamıştır. Ancak bu dönemin en büyük kilisesi olduğu sanılan Ayasofya Kilisesi, Sultan I.Murat'ın emriyle camiye dönüştürülmüş, II.Murat döneminde yanına Medrese yapılmış ve müderrisin adıyla Halebi Medresesi Camisi olarak anılmıştır. Kale içinde, Keçeciler yolundaki bu yapı, 1752 depreminde yıkılmıştır. Kilise kalıntısı ve temelleri üzerine yapılan bir cami de Yıldırım Beyazıt Camisidir. Yıldırım Mahallesinde yer alır.

0.31 Edirne Kalesi

Roma İmparatoru Hadrianus'un yaptırdığı ve XIX.yy. ortalarına değin sağlam olan Edirne Kalesi, Tunca Nehri kıyısında idi. Eski kaynaklarda 360.000 km²'lik bir alanı kapladığı, köşelerde silindirik, aralarda on ikişer küçük kule bulunduğu bildirilmektedir. Dokuz kapılıydı, dikdörtgen planlı,

hendekle çevriliydi. Bu görünümüyle savunmalı Roma ordugahı (Cast-rum)görünümündeydi. Bu Hadrianus sikkelerinde görülen kent surlarından anlaşılmaktadır.Duvarlar birer dizi tuğla ve kesme taştan yapılmış olup 3 m.kalınlıkta, 6m. yükseklikteydi.Dört büyük kulenin adları şöyledi:

0.31.1 Büyük Kule - Makedonya (Saat) Kulesi

(Evliya Çelebi'ye göre Kaplı Kule) Kalenin kuzeydoğusundaydı. Uzun süre cephanelik olarak Kullanılmıştır. 1866'da ahşap, 1894'te ise kagir bir kule eklenerek belediyenin saat ve yangın kulesi olmuştur. Günümüze ulaşan tek kuledir. Saat Kulesi olarak da bilinen kulenin ilginç bir tarihi vardır:

Hadrianopolis'ten Kalan Son Kule

Roma İmparatoru Harianus tarafından kurulan Hadrianopolis'i çevreleyen surların dört köşesindeki kulelerden asıl adı Makedonya Kulesi olan kule (Saat Kulesi) günümüze ulaşan tek örnek durumundadır. Edirne Valilerinden Hacı İzzet Paşa'nın kule üstüne yaptırdığı ahşap katlar ve koydurduğu saatler sonrasında burası (1866–1867) Saat Kulesi olarak anılmıştır. Buradaki saat uzun süre Millet Saati olarak da adlandırılmıştır.

1894 yılında ahşap katlar indirilmiş ve yerine kagir üç kat inşa edilmiştir.

Fransa'da yaptırılan yeni saatler ise kulenin yapımından iki yıl sonra konulmuştur.

Kule çevresinde sürmekte olan kazılarda Roma dönemi buluntularına rastlanmaktadır.

Kulenin batı yönünde surlardan kalan son parçalardan örnekler bulunmaktadır.

0.31.2 Yeni Burgaz Kulesi ya da Kafes Kule

(Evliya Çelebi'ye göre Makedonya Kulesi) Kalenin kuzeybatı köşesindeydi.

0.31.3 Germe Kapı Kulesi

(Evliya Çelebi'ye göre Manyas Kulesi) Kalenin güneybatısında, ana Kaleden 40 - 50 m. dışarıda, Tunca Nehri kıyısındaydı. Kalenin su Kulesiydi. Asıl suya bitişik kuleye germe bir duvarla bağlıydı.Bu Duvarda bir germe kapı bulunduğundan bu adla anılmıştır.

0.31.4 Zindan Kulesi

(Evliya Çelebi'ye göre Tefkikhane Kulesi) Kalenin güneydoğusunda, günümüze zindanaltı denilen yerdeydi. Yeniçerilik kaldırılıncaya kadar zindan görevi gördüğünden bu adı almıştır.

Edirne Kalesi'nin değişik adlarla anılan dokuz kapısı vardı. Kule Kapısı, kulenin doğusunda olup Maarif Bahçesi adıyla bilinirdi. Top Kapısı bugünkü Mumcular Sokağı'nın aşağısındaydı. Kafes Kapı, bugünkü Gazi Mihal Köprüsü'ne dönen yol kavşağındaydı. 1752 depreminde yıkılmıştır. Keçeciler Kapısı, Debağhane Senti'ndeydi. Öğrın Kapı, Germe Kapıya açılan küçük bir kapı olup çok dar ve gizli idi. Manyas Kapı, Manyas Karakolu denen yere yakındır. 1752 depreminde yıkılmıştır. Tavuk kapısı, Cumhuriyet Caddesi'ndeydi. Balıkpazarı kapısı bugün olduğu gibi İğneciler Kapısı ya da İstanbul Kapısı adlarıyla da bilinirdi. Kalenin doğusunda, Balıkpazarı'ndaydı. Orta Kapı, Ali Paşa Çarşı'sına açılyordu.

Duvarlarda rastlanan Bizans yazıtlarından, kalenin bu dönemde onarıldığı anlaşılmaktadır.

Edirne'nin gelişmesi ve yayılması sırasında kale, kentin ortasında kalmış, kimi bölümleriyle XIX. Sonuna değin onarımlarla korunabilmiştir. Yapıdan günümüze Saat Kulesi ile Top Kapısı ve Kafes Kapı yakınındaki birkaç kalıntı ulaşabilmiştir.

0.32 Edirne Camileri

Edirne'ye en erken Osmanlı Döneminden itibaren Camiler damgasını vurmuştur. İstanbul ve Bursa ile birlikte, ülkemizin en güzel Camileri Edirne'de inşa edilmiştir ve yüzyıllardır ibadete açıktırlar. Camileri ele alırken, kentin simgesi durumunda olan ve Edirne'nin her yerinden görülebilen Dünya Mimarlık Tarihi'nin en muhteşem eserleri arasındaki Selimiye Camisiyle başlıyoruz.

0.33 Selimiye Camisi

Mimar Sinan'ın 80 yaşında yaptığı ve *ustalık eserim* dediği anıtsal yapı Osmanlı-Türk sanatının ve dünya Mimarlık tarihinin baş yapıtlarındandır. Yapının mülkiyeti Sultan Selim Vakfındadır. Edirne-Merkez Yeni Mahallededir.

Edirne'nin ve Osmanlı İmparatorluğu'nun simgesi olan cami, kentin merkezinde, eskiden Sarıbayır ve Kavak Meydanı denilen yerdedir. Burada daha önce Yıldırım Bayezid'in bir saray yaptırdığı bilinmektedir. 1569-1575'te Sultan II.Selim'in emriyle yaptırılmıştır. Çok uzaklardan dört minaresi ile göze çarpan yapı, kurulduğu yerin seçimiyle, Mimar Sinan'ın aynı zamanda usta bir şehircilik uzmanı olduğunu da göstermektedir. Kesme taştan yapılan cami iç bölümüyle 1.620 m²'lik, tümüyle 2.475 m²'lik bir alanı kaplar. Mimarlık tarihinde en geniş mekana kurulmuş yapı olarak nitelenen Selimiye Camisi, yerden yüksekliği 43.28 m. olan, 31.30m. çapındaki kubbesiyle ilgi çeker. Ayasofya'nınkinden daha büyük olan Kubbe, 6 m. genişliğindeki kemerlerle birbirine bağlanan 8 büyük payeye oturur. Köşelerde dört, Mihrap

yerinde bir yarım kubbe merkezi kubbeyi destekler.

Yapıyı, kubbe kasnağında 32 küçük pencereyle, yüzlerdeki üst üste 6 dizide çok sayıdaki pencere aydınlatmaktadır. Mimar Sinan'ın yarattığı 8 dayanaklı cami planının en başarılı örneğidir.

Önünde 18 kubbe ve 16 sütunla çevrili revak bulunmaktadır. Ortada, mermerden zarif bir şadırvan vardır. Son Cemaat yeri, kalın yuvarlak 6 sütun üzerine 5 kubbelidir. Mermer işlemeli giriş kapısının üzerindeki kubbe yivli, diğerleri düzdür. Caminin 3.80 m. çapında, 70.89 m. yüksekliğindeki üç şerefeli dört zarif minaresi vardır. Giriş yönündekilerle şerefelere tek yolla, diğer ikisinde ise üç şerefeye ayrı ayrı yollardan çıkılmaktadır.

Cami, mimari özelliklerinin erişilmezliği yanında taş, mermer, çini, ahşap sedef gibi süsleme özellikleriyle de son derece önemlidir. Mihrap ve minberi mermer işçiliğinin baş yapıtlarındandır.

Ortasına 12 mermer sütuna oturan müezzin mahfili yer alır. Sağda kitaplık bulunmaktadır. Mihrabın solunda Hünkar Mahfili vardır. Bunun alt bölümü tavanındaki özgün kalem işleri dönemin tüm canlılığını göstermektedir. Kubbe ve kemerleri süsleyen özgün kalem işleri, onarımlarda temizlenmektedir.

Yapının çini süslemelerinin, Osmanlı ve dünya sanatında ayrı bir yeri vardır. XVI. yy çiniciliğinin en güzel örnekleri olan bu çiniler, sır altı tekniğinde olup İznik'te yapılmıştır. Mihrap duvarı, minber köşk duvarı, Hünkar Mahfili duvarlar, kadınlar mahfili, kemer köşelikleri, kible yönündeki pencere alınlıkları çinilerle bezenmiştir. Mihrap duvarındaki büyük çini panolarda al, mavi çiçek ve yaprak süslemeler, pencere üstlerinde lacivert üzerine ak, sülüs elhem suresi yazılı kartuşlar, en üstte de geniş bir ayet bordürü yer alır. Minber Köşkündeki çini pano, lacivert üzerine ortada kırmızı, ak bahar çiçekli ağaç altında yaprak, sümbül ve lalelerle bezenmiştir.

Hünkar mahfili zenginliği ve çeşitliliği ile ilgi çeker. Mermer mihrabın sivri kemerli alınlığında lacivert üzerine ak sülüsle, ayet yazısı göze çarpar. Bu bölümde kırmızı, mavi, yeşil renkli şakayıklar, bahar ağaçları, ak üzerine iri mavi rozetli ve çevresi çiçekli panolar, baklava biçimi yapraklar arasında karanfiller ve bahar dalları XVI.yy çinilerinin en güzel örnekleridir. Hünkar mahfili çinileri arasında, bir Saraydan getirilerek buraya sonradan konmuş olabileceği düşünülen iki elma ağacının oluşturduğu elmalı panonun Osmanlı çinilerinde özgün süsleme olarak ayrı bir değeri vardır. Bu bölümde sivri kemerli pencere alınlıklarında, lacivert üzerine ak sülüsle ayetler ve iki pencere arasında tepede yine lacivert üzerine ak kufi yazılı kare pano da ilgi çeker. Hünkar mahfili duvarlarının yarısını kaplayan bu çiniler, mihrap çinilerinden daha niteliklidir. Ancak, düzenleme ve anıtsallık yönünden daha yalındır.

Selimiye Camisinin taş duvarlarla çevrili geniş dış avlusunda, Darül-Sübyan, Darül-Kur'a ve Darül-Hadis yapıları bulunmaktadır. Bu yapıların bir bölümü ve medrese, Edirne Müzesi'nin çeşitli bölümlerini oluşturmaktadır.

Cami terasının altında yer alan Arasta (çarşı), III.Murat zamanında Se-

limiye'ye vakıf olarak yaptırılmıştır. Mimarı Davut Ağa'dır.

0.33.1 Camiye İlişkin Teknik Bilgiler

- Kurucusu : Sultan İkinci Selim
- Mimarı : Koca Sinan
- Yapılış Tarihi : 1568 - 1574
- Kapladığı Yer : Külliye ile birlikte 22.202 m²
- Caminin İçi : 1620 m²
- Caminin Haremi : 2475 m²
- Kubbenin Çapı : 31.30 m.
- Yerden Kubbenin Kilit Taşına olan yüksekliği : 43.28 m.
- Minarelerin Yüksekliği : 70.89 m. ya da 72.50 m.

0.34 Selimiye Camisi Hakkında

“TAŞ DEHAYA ULAŞTI DEHA TAŞ KESİLDİ!”

Selimiye, varlığı ile, Türk Tarihindeki Edirne'ye güç katarak Ona simgesel bir nitelik kazandırmıştır. Yalnız zamanımızın araştırmacıları değil, eski yazarlar da Selimiye'nin bir başyapıt olduğu konusunda birleşirler.

Ernst Diez bu cami için şunları söyler:

“Selimiye; mekan büyüklük, yükseklik, topluluk ve ışık etkisi bakımından yeryüzündeki bütün yapılardan üstündür.

Bu cami Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'daki gücünün hala devam ettiği 16. yüzyıldaki politik egemenliğini de vurgulayan son sultan yapısıdır.”

Bir başka anlatımla Selimiye, Osmanlı Mimari Söyleminin ideal bir ifadesidir. Günün her saatinde kullanılan bu Kent Tacı politik gücün dini yapıda somutlaşan gösterisi anlamında, simgesel bir amacı da yerine getirir.

0.34.1 Selimiye'nin Yapı Malzemeleri

Edirne piyasasından sağlanmıştır. İnşaata ilişkin belgelerde, Enez'den bazı direklerin, Fere'den bir renkli Taşocağı ürünlerinin ayrıca, Marmara Adası'ndan ve Kavala'dan mermer getirildiği yazmaktadır. Evliya Çelebi, beyaz mermerden yapılan avlu için Atina'dan ve Temaşalık denen bir yerden gelen altı sütundan sözeder. Yine Evliya Çelebi Kıbrıs'tan ve Hüdavendigâr Sancağı'nın Aydıncık Kasabasından Getirilen diğer sütunların birer Mısır Hazinesi kadar harcama yapmayı gerektirdiğini belirtir. Bazı Kaynaklarda Selimiye Caminin yapım masraflarının Kıbrıs'ın Fethinden elde edilen gelirle karşılandığı da söylenmektedir.

0.34.2 Ne Zaman ve Neden Edirne'de?

Selimiye'yi yaptırtan Kanuni'nin oğlu İkinci Selim, 22 Haziran 1567'de İstanbul'dan Edirne'ye gelmiş ve Avusturyalılar'la yapılan barış anlaşmasına kadar burada kalmıştır. Caminin yapım kararının o günlerde verildiğini söyleyenler vardır. Bir başka anlatıma göre ise Türkler tarafından Seddi İslam olarak algılanan Edirne'nin seçilmesinde padişahın gördüğü bir rüya rol oynamıştır. Buna göre Hz. Muhammet, bu rüyada Padişaha Edirne'yi ve şimdiki yeri işaret etmiştir.

Diğer yandan, Sultan II. Selim'in kentle ilgisinin gençlik yıllarında başladığı, Kanuni'nin İran Seferine çıkarken onu tahtının korunması için Edirne'de bıraktığını ve Padişahın Edirne'ye özel bir sevgiyle bağlı olduğunu hatırlatarak; Edirne Tercihinin bu durumdan etkilendiğini ileri sürenler vardır.

Bunun nedenini o dönemde İstanbul'da uygun bir arsa bulunmayışıyla açıklayan değerlendirmelere de rastlanılmaktadır.

Selimiye inşaatı 1568'de başlatılmış, 27 Kasım 1574 günü açılması kararlaştırılmış, 1575 Yılında ibadete açılmıştır.

0.34.3 Yapıldığı Zemin

Selimiye'nin yapıldığı alanda, Sultan I. Murat'ın emriyle başlatılan ancak Sultan Yıldırım Beyazıt'ın geliştirdiği Eski Saray (Saray-ı Atik) olarak anılan Edirne'nin ilk Sarayı ve Baltacı Muhafızları Kışlası bulunmaktaydı.

Evliya Çelebi bu alana Kavak Meydanı demiştir.

Tümüyle 2475 m², iç bölüm olarak 1475 m² (Bazılarına göre 1620 m²) bir alanı kaplayan Selimiye'nin bumedanda yapılışını da yine Sultan II. Selim'in rüyasına bağlayanlar olmakla birlikte; Mimar Sinan'ın yer seçiminde gelişigüzel davranmayıp bilinçli bir hesaplama içinde bulunduğu görüşünü benimseyenler az değildir. Sinan bu seçimde Selimiye'nin merkezi bir yapı olma özelliğini dikkate alırken ustalığını ve hayal gücünü de kullanmıştır.

0.34.4 Selimiye Avlusu

Avlu yaklaşık birbirine eş iki Dikdörtgen alandan oluşur. Avluya giren kapıların en görkemlisi batı yönüne açılır. Buradaki kapıdan girildiğinde beyaz mermerden çatısız ve çanak şeklinde bir şadırvanla karşılaşılır. Bu onaltıgen şadırvan Osmanlı Mimarisi Klasik Döneminin en güzel tasarımlarından biridir.

Şadırvanla avluda 18 kubbe 16 sütun bulunur. Selimiye'nin dış avlusu Camiyi üç taraftan çevirir.

Selimiye Camisi'nin taş duvarlarla çevrili geniş dış avlusunda Dar-ül Sübhan, Dar-ül Kur-a ve Dar-ül Hadis Yapıları bulunmaktadır.

Bahçe kapılarının sayısı Sekizdir. Bunlardan Mimar Sinan Caddesi'ne doğru açılana, önceleri, Alay Kapısı; Kible tarafındaki küçük kapıya; Dilenci Kapısı, doğuya dönük ortadakine de; Darphane Kapısı denmekteymiş.

Caminin batıdaki büyük kapısıyla birlikte dört kapısı vardır.

Selimiye bahçesinde üç Anıt Ağaç (Londra ve Doğu Çınarı) bulunmaktadır.

0.34.5 Selimiye'nin Kubbesi

Sanayi Öncesi Mimarinin Doruk Noktası

Aslında büyük mekan yapıları için Kubbeler, giderek, hem bir baş öge olmuşlar; hem de göğün, tanrının, politik gücün ve kent fizyonomilerinin simgesi haline gelmişlerdir.

Selimiye'nin kubbesi bu anlamda ve Sanayi öncesi mimaride tek kubbeli Mekan yapılarının gelişmesini en son noktasına ulaştıran bir doruk nokta olarak kabul edilir.

Yüksekliği 43.28 m. çapı 31.22 m. olup ağırlığı 2000 tondur ve sekiz sütun (filayağı) üzerine oturtulmuştur. Selimiye'nin kubbesi Osmanlı Mimarisi'nin olduğu kadar, kubbeli yapı geleneğinin en büyük aşamıdır.

Kubbedeki kalem işi süslemeler 1978–1985 yılları arasında restore edilmişlerdir.

0.34.6 Kubbe Altında Müezzinler Mahfeli

Müezzinler Mahfeli, namaz kılınırken Müezzinlerin (yani ezan okuyanların) İmamın tekbirlerini, arka saflara duyurmak için, tekrarladıkları yerdir. Bazıları zeminden bir kaç karış kadar yüksek bir sofa halinde; bazıları da 2–3 m. kadar yüksekçe olup kagir olanların mermer ayaklar üzerine, ahşap olanları ise direkler üzerine oturtulmuştur.

Selimiye'deki müezzinler mahfeli, iç mekana girildiğinde büyük kapı karşısında ve kubbenin tam altında bulunmaktadır.

Bazı yorumcular bu konumu nedeniyle Mahfeli Mimar Sinan'ın tarzı olarak kabul etmezler. Çünkü mahfel, bu haliyle, namaz kılanların mihrabı görmelerine engel teşkil etmektedir.

Selimiye Müezzinler Mahfeli'nin yüksekliği 18m. boyutları ise 6x6 olup; 11 mermer ayak üzerine kondurulmuş bir ahşap yapıdır.

Dört tarafı orjinal ceviz korkuluklarla çevrilmiştir.

1950 yılındaki restorasyon sırasında iskelenin çökmesi korkuluklarda Büyük hasar meydana getirmişse de kırılan parçalar daha sonra yenilenmiştir.

Orjinal ceviz parmaklıklardaki elma ağacından kakma fletolar ve açık Yeşil, açık kırmızı, koyu yeşil gri boyalar; 1984 yılında yapılan son Restorasyonda ortaya çıkmıştır.

0.34.7 Ahşap Üstü Kalem İşleri ve Çark-ı Felek

Ahşap üstü kalem işleri, sıva üstü kalem işlerinden sonra Osmanlılarda çok uygulanan bir tekniktir.

Bu teknik; sıva üstü işlere göre daha dayanıklıdır ve günümüze hiç Restore edilmeden ulaşan 500 yıllık örnekleri vardır. Bunun nedeni Dış etkenlerden korunan yerlere uygulanması ve yapıldıktan sonra nakışlar üstüne bir sır tabakası çekilmesidir. Bu işlere lake adı da verilir ki sır tabakası olarak, inceltirilmiş beziryağı veya vernik kullanılır.

Bu uygulama en çok 16. yüzyıl Mimar Sinan devri eserlerinden ve hünkar Mahfeli tavanları ile Müezzin Mahfeli tavanlarında görülür.

Selimiye Müezzinler Mahfeli'nde Ahşap Üstü Kalem İşleri'nin olağanüstü Güzellikteki örnekleri görülebilir. 1950'deki hasardan sonra, bir iki Ahşap, orjinal desen ve renklere sadık kalınarak yeniden boyanmış, Diğer süslemelere törpüleme dışında müdahale edilmemiş, yalnızca yer Yer eksik motifler tamamlanmıştır.

Mahfelin tavanında Budizm'de sonsuzluğu temsil eden Çark-ı Felek bulunur. Son restorasyonda yenilenmiş olan Çark-ı Felek, burada, Caminin sonsuza kadar yaşaması dileğini anlatır.

0.34.8 Şadırvandan Akan Zemzem Suyu

Müezzinler Mahfeli'nin tam altında bulunan şadırvancık, Mermerdir. Evliya Çelebi bu şadırvanın havuzunu Bursa Ulu Cami Havuzuna benzetmektedir. Halk arasında şadırvandan akan suyun zemzem Suyu olduğuna inanılır.

0.34.9 Terslale Motifi

En Çok Merak Edilen Motiftir.

Müezzinler Mahfeli'nin kuzeydoğu yönünde; köşedeki mermer ayağında, Bir küçük terslale motifi bulunur. Yaygın söylenceye göre bu lale, Cami arsasının sahibi olan ve burada lale yetiştiren kişinin, arsaya Cami yapımı için çıkardığı güçlük ve ters tutumunu sembolize etmektedir.

Bazılarına göre caminin yapımında çalışan kör bir ustanın ürünü olan bu lale için, halk arasında, başka inançlar da vardır. Örneğin, Allah ve lale sözcüklerinde aynı harfler bulunması nedeniyle bu çiçeğe Mistik bir anlam

kazandırılmış ve kutsal sayılmıştır. Ayrıca eski Harflerle yazılmış lale sözcüğü tersten okunduğunda Osmanlılar'ın Kutsal alameti olan hilal okunur.

Bir başka yaklaşım da Mimar Sinan'ın o günlerde hastalanan ve ölen Torunu Fatma ile ilgilidir. Buna göre zaten kalın boğumuyla yeteri kadar bozulmuş lale motifi Sinan'ın torunuyla ilgilendiği ve moralinin Bozuk olduğu günlerde bir kalfa tarafından kondurulmuştur.

Selimiye'deki terslale motifi, ziyaretçilerce, günümüzde de en çok Merak edilen cami öğelerinden biridir ve farklı söylenceleri olma özelliğini sürdürmektedir.

Terslale Dahil Selimiye Çinilerinde 101 Ayrı Lale Motifi Kullanılmıştır.

Selimiye Camisi'nde sıvaüstü ve ahşap boyama kalem işlerinde değişik Lale motifleri kullanılmıştır.

Müezzinler Mahfeli'ndeki terslale dahil, Selimiye Çinilerinde değişik Boy, renk ve biçimde 101 ayrı türde lale motifi kullanıldığı tesbit edilmiştir.

0.34.10 Hünkar Mahfeli

Caminin sol ön köşesindedir ve buna Sultan Mahfeli diyenler de vardır. Dört sütuna oturtulmuş olup sütunlar dört kemerle bağlanmıştır.

Burada bulunan çinilerin önemli bölümü 1878 Osmanlı - Rus Savaşı Döneminde Ruslar tarafından sökülüp götürülmüştür.

0.34.11 1913 Bulgar İşgalinden Bir İz

1913 yılındaki Bulgar kuşatmasında camiye isabet eden top izlerinden biri hala görülebilir durumdadır. Sultan Mahfeli yönünde ve kubbecikte bulunan bu iz, 1930 yılında Atatürk'ün Edirne'ye yaptığı ziyarette Onun emriyle ve bir ibret olarak yerinde bırakılmıştır.

0.34.12 Mermer Ustalığının En Şık Örneği Minber

Hatibin çıkıp hutbe okuduğu yer durumundaki Selimiye Minberi'nin sağ ve sol yanındaki bölümler mermerden olup geometrik örgü ile süslenmişlerdir.

Çini kaplı bir külahı vardır.

Örnekleri arasında en zarif mermer işçiliğini temsil eder.

0.34.13 Mihrab

Camilerde yönelilen taraftaki (yani kible) duvarda bulunan ve imamlık Edene ayrılmış olan oyuk, (girintili yer anlamına gelen mihrab), Selimiye'de tamamen mermerden yapılmıştır.

Kabartma çiniler ile süslenmiş Amen ve Resülü ile Fatıha suresi işlenmiştir. Çini kaplama camide görsel bir odak yaratmıştır.

Mihrab duvarındaki girinti, boyutları ve yarım kubbe örtüsüyle Selimiye Mekanına etkili bir kimlik kazandırır.

0.34.14 Kandiller ve Pencereleler

Caminin minarelerinden sonra yapılan bezemesinde; en önemli ve ilgi çeken öğelerin pencereler ve örtüden inen kandiller olduğu kabul edilir.

Bazı pencerelerin üstünde eski yazımızla; “Allah göklerin ve yerin Nurudur” yazar.

0.34.15 Selimiye Çinilerinin Türk Çini Sanatındaki Yeri

Selimiye Çinileri İznik’in en parlak döneminin üretimi olup; 1572 Tarihli bir fermanla buradan sipariş edilmiştir.

Camiyi yaptıran Padişah İkinci Selim, pencerelere kadar çini olmasını, Pencerelelerin üstüne Fatiha Suresi’nin çini ile yazılmasını Emretmiştir. Mihrap çıkıntısındaki çini düzeninde buna uyulurken, Hünkar mahfilinin çini düzeninde uygulanmadığı görülür.

Türk Çini Sanatının en parlak yıllarındaki bu uygulamada görülen ölçülü kullanıma rağmen, çini panoların kalitesi ve desen ile Uygulanan bezeme programı, günümüzün yegane örnekleri durumundadır.

Bu durum, Selimiye’yi mimari başarısı yanında çini sanatı açısından da, çok önemli bir yere getirmiştir.

Selimiye Camisi çinileri başka yapılarda rastlanmayan özgün ve Osmanlı Mimarisi ile Türk Çini Sanatı içinde çok özel bir yere sahiptir.

0.34.16 Selimiye Minareleri

Caminin kareye yakın ve enine dikdörtgen planlı, dört köşesinde Bulunan minareleler yapıyı çevreleyen ve büyük kubbeyi kucaklayan bir görünüm sunar. Böylece minareleler merkezi bir planı vurgularken yapıya Dikeylik özelliği de katarlar.

Dört minarede 380 cm. çapında, külaha kadar 70.80 m. külah ve alem dahil 85 m. yüksekliğindedir. Selimiye’den yüksek tek minare ise Delhi’deki Kutb-Minar’dır. Ancak bu minare Selimiye minarelerine göre çok kalındır.

Selimiye Camisi, bütünü meydan getiren her bir özelliği ile ilgi çekici olmakla beraber, bu bütünün ortaya koyuluş biçimi ve tüm yönlerin içinde herhangi birinin öne çıkmayarak bütünün içinde yer alması ile diğer abidevi eserlerden ayrılmaktadır.

Hindistan’da Bicapur’da Muhammet Adil Şah türbesi 44 metre çapında dünyanın en büyük kubbesiyle örtülü olduğu halde, ışık fena düzenlendiğinden mekân çok fakir ve cansız bir etki bırakır. Roma’da Panteon katedrali çok büyük fakat silindirik bir yapı olduğundan mekân monotondur, âdeta bakışları yorar. St. Pier kilisesinde ise kubbe birdenbire derine dalarak mekânın sükûnunu bozmakta ve dış kubbe muazzam fenerle birlikte iç kubbenin kifayetsizliğini gizlemektedir. Ayasofya’nın mekânı yan koridor ve galerilere doğru belirsizce kaybolup nerede bittiği anlaşılamamaktadır.

Oysa Selimiye Camisinde her taraftan son sınırlarına kadar gerilmiş dengeli mekan, şahane bir sükun halinde olup değişik cazibesıyla her gireni birden sürükler ve bir daha bırakmaz. Yüksek minareler arasında dıştan kubbenin biraz basıkça düşmüş olması mekânın tek bir kubbe ile örtülmüş olmasından ileri gelmektedir.

Cami içi şaheserler

Selimiye mimari gibi diğer Osmanlı sanatları da gelişmenin en yüksek noktalarına varmıştır. Mermerden yapılmış minber, işçiliğindeki incelik, yükseklik, büyüklük ve güzellik bakımından bu grubun diğer şaheserlerini gölgede bırakır. Mihrap tarafında duvarlar, minberin arkası ve külahı ile camideki bütün alt kat pencerelerin alınlıkları parlak, cazip bir çini dekor ile kaplanmıştır. Mihrap duvarındaki büyük çini panoların renk ve kompozisyonlar, bunlara Osmanlı ve dünya çinçiliğinin şaheserleri arasında özel bir yer vermektedir. Bu çinilerin üst kısmında lâcivert zemin üzerine iri beyaz harflerle sureler yazılıdır.

Mihrap kısmının sol tarafında Hünkâr mahfili göz alıcı zengin çinilerle hemen dikkati çeker. Burada sonradan kesilip yerlerine konmuş gibi görünen meyve vermiş iki elma ağacı bütün Osmanlı çinilerinde tek orijinal dekor olarak karşımıza çıkmaktadır. Elma fidanının kökü karanfil, lâle ve sümbüllerle zenginleştirilmiştir. Bahar açmış erik fidanı da birkaç defa tekrarlanarak Hünkâr mahfilinde taze bir bahar havası estirilmiştir. Hünkâr mahfilinin bütün duvarlarını yarıya kadar kaplayan bu çiniler kalite itibarıyla mihrap kısmı çinilerinden yüksek fakat kompozisyon ve âbidevi büyüklük bakımından onlardan daha sade ve mütevazıdır.

Selimiye Camisi avlusunun Kuzeydoğu ve Kuzeybatı köşelerindeki Minarelerin üçer merdiveni vardır. Birinci merdivenle birinci ve üçüncü şerefelere, ikinci merdivenle ikinci ve üçüncü şerefelere, üçüncü merdivenle ise doğrudan doğruya üçüncü şerefeye çıkılır ve bu sırada çıkanlar birbirlerini görmezler.

Güneydoğu ve Güneybatı köşelerindeki minarelerin şerefelerine tek Merdivenle ulaşılır.

0.34.17 Selimiye'ye İlişkin İnançlar ve Söylenceler

Halk arasında Selimiye'yi yüceltme arzusundan kaynaklanan söylencelerin bazıları zamanla inanç haline dönüşmüştür. Bunda bazı Yazı ve yazarların payı olduğu da söylenebilir. Bilimsel anlamda doğrulanmayan veya büsbütün yanlış olduğu ortaya konulan söylence ve inançlar için şu örnekler verilebilir:

Selimiye'nin kubbesi Ayasofya'dan büyük değildir. Ancak Mimar Sinan'ın Ağzından yazıldığı belirtilen Tezkiret-i Bünyam da Selimiye anlatılırken: "Kubbeyi, Ayasofya kubbesinden altı zira kadrin ve dört azra derinliğin ziyade eyledim." dediği belirtilir.

Gerçekten de Selimiye kubbesi yarıküre, Ayasofya kubbesi oval ve basıktır.

Selimiye'nin kubbe çapı 31.22 m., Ayasofya'nın ise 30.90 ile 31.90 arasında değişen hafif oval bir kubbedir. Bu da hemen hemen Eş büyüklükte oldukları anlamına gelir. Mimar Sinan Selimiye'de Osmanlı Mimarisi'nin özlemine çıktığı mekan bütünlüğünü gerçekleştirdiği için kendisiyle övünmektedir.

Müezzinler Mahfeli altındaki şadırvandan akan su zemzem suyu değildir. Pencereleri 999 adet olmayıp; *Eğer bin olsaydı Mekke yerine geçecekti.* görüşü yanlıştır. Çünkü pencere sayısı söylenenin Neredeyse yarısı kadar olup haremde 342, harem avlusunda 42 pencere bulunmaktadır. Şerefe sayılarının toplam 12 oluşu İkinci Selim'in Padişahlık sıralamasındaki 12. yeriyle ilgilidir görüşü tartışmalara açıktır. Bazı tarihçiler I. Süleyman ve Musa Çelebi'yi padişah kabul eder, bazıları etmez. İkinci Selim'in 12.ciliği ise, bu yaklaşımlara göre, değişmektedir.

Selimiye Kıbrıs ganimetleriyle yapılmamıştır veya Padişah'ın rüyasında Kıbrıs'ı alırsam Edirne'de yaptıracağım." şeklinde Hz.Muhammet'e söz vermesiyle ilgili olamaz. Çünkü; caminin yapımı Kıbrıs'ın alınmasından önce başlamıştır.

Minarelere hangi yönden bakılırsa bakılsın iki adet görülür. Değerlendirmesi yanlıştır. Minareler çok yerde üçer görülebilir.

Terslale konusu çok yorumludur. Örneğin; Selimiye'nin yapıldığı yerin özel bir kişiye ait lale tarlası olduğu da kabul edilemez. Çünkü o alan Edirne'de ilk Saray'a aittir.

Caminin altında kayıkla gezilebilecek oranda su bulunduğu kanıtlanamamıştır.

Diğer yandan halk arasında yaygın olarak şunlara inanılır:

Camii kubbesi tektir çünkü Allah birdir. Camisi pencereleri beş Kademelidir; çünkü, İslamın şartı beştir. Vaaz kürsülerinin dört oluşu İslam'da dört mezhebin varlığına işaret eder. Selimiye Külliyesindeki 32 kapı, İslam'ın 32 farzıdır. İki minarede toplam altı yol oluşu, İmanın altı şartını işaret eder.

0.34.18 Mimar Sinan Hakkında

İçinde camiler, medreseler, hanlar, hamamlar, köprüler, su kemerleri bulunan (ve birinden ötekine değişen sayılarla) 477 yapının sahibi durumundaki Mimar Sinan, Kayseri Melikgazi-Ağırnas'tan Birinci Selim (Yavuz Sultan Selim) döneminde devşirilen Rum kökenli bir Hristiyan'dır. Ancak Osmanlı'nın özgün yapısı içinde Türkleşerek devlet Kademelerinde yükselmiş ve zamanla Türklerin en büyük tarihi ve mimari Temsilcisi olmuştur.

Bazı kaynaklara göre; Hristiyan Türkler'dendir. Seceresi saptanmış Yakımlarının isimleri Türkçedir.

16. yüzyıl Anadolu Türk toplumunun bugüne uzanan simgesi olup Hassa Mimarları örgütünün başına getirilmekle, Osmanlı Devlet Sistemi içinde çok

önemli görevler üstlenmiştir. O; zaman içinde bir biçim Yaratıcısı, bir kahraman, bir bilge ve bir efsane olarak geçmişe ilişkin bütün olumlu duyguların odağı olmuştur.

Osmanlı Cami tipolojisinin zenginliği Sinan'ın dehasının ürünüdür. Bu durum onu, yalnızca bir cami tasarımcısı olarak görmeyi gerektirmez. Onun yaptığı tüm değişik yapılarda, camilerde görülen Estetik kaliteyi bulursunuz. Sinan'ın mimarisinde toplumun bütün Katlarıyla özdeşleşebilecek özellikler vardır. Bu nedenle yalnız güç sahiplerinin değil, bütün bir toplum kültürünün ifadesi olan bir Kimlik kazanmıştır.

Mimar Ağa sıfatı Sinan'a devlet örgütünde üstlendiği görev nedeniyle verilmiş; çok yaşamış olması nedeniyle (1588 yılının 9 Nisan günü 98 Yaşında bir bilge kişi olarak vefat etmiştir.) kendi çağında *mühendislerin gözbebeği* olarak çağrılmıştır. *O'na Çağının Öklid'i* diyenler olmuştur. Mühendis Mimar Sinan yanında bir de *Mimar* Sinan vardır. Ayrıca o, marangozluktan gelmeydi ve bununla övünürdü.

Mimar Sinan kubbeli mekanlarda en mükemmeli aramıştır.

Mimarbaşı olduktan sonra İstanbul'dan uzaklaşmamış; yalnızca Selimiye'ye gelmiştir. Selimiye yapılırken Edirne'den ayrılmayan Sinan'ın torunu Fatma 12 - 13 yaşlarındayken Edirne'de vefat etmiş olup, mezarı Edirne'de, (şimdiki Fen Lisesi önü) tarihi İstanbul Yolu Mezarlığı'ndadır.

Edirne ve civarında saptanabilen 20 kadar eseri bulunmaktadır.

Edirneliler Sinan'ı bir Edirneli olarak bilir ve öyle sayarlar.

Çünkü o; Edirne'yi yücelten en büyük eseri Selimiye'yi, tüm dehasını ortaya koyarak Edirne'ye en çok yakışan biçimde bilgi ve saygıyla en Güzel yeri bularak yerleştirmiştir.

Koca Sinan, Selimiye ve Edirne için şunları söyler :

“Kalfalığımı İstanbul'daki Şehzade Camisi'nde yaptım. Ustalığımı da Süleymaniye Camisi'nde tamamladım. Fakat bütün gücümü bu Sultan Selim Han Camisi'ne sarfedip uzmanlığımı gösterdim ve anlattım.

Öyle büyük bir Cami yaptım ki Edirne içinde bütün halkın beğenisine layıktır.”

Mimar Sinan Selimiye'yi bitirdiğinde 85 yaşındaydı.

0.35 Yıldırım Beyazid Camisi

Edirne'nin XIV.yy'dan, en eski camisidir. Gerek planı gerekse sütun başlıkları yapının haç planlı bir Bizans Kilisesi olduğunu göstermektedir. Yıldırım Bayezid adına camiye dönüştürülürken (1400) temel dışında yeniden yapılmıştır.Yapım tarihini 1396 ya da 1399 olarak gösterenler de vardır.

Kilise üzerine yeniden yapılan Caminin kibleşi yapının eksenine uymadığından mihrap haç kollarından birisinin köşesine konmuş, eğimli bir görünüş

almıştır. Son cemaat yerinin iki yanında tabhane odaları (gezici dervişlerin kaldığı) vardır. Günümüzdeki biçimiyle, dört Kemerli, kubbeli ve tek minareli bir camidir.

1877-78 Osmanlı - Rus Savaşı yıllarında Ruslar camiye erzak deposu olarak kullanmışlardır. Bahçesindeki mezarlarından birinin Fatih tahta geçtiğinde Edirne Sarayı Hamamında boğdurulan Sultan II.Murat'ın şehzadelerinden Ahmet'e ait olduğu söylenir. Yeri tam olarak bilinmeyen mermerden yapılmış ve birbirine geçme küpe şeklindeki asılı iki halka nedeniyle Küpeli Cami diyenler de vardır.

0.36 Eski Cami (Cami-i Atik - Ulu Cami)

Edirne'de Osmanlılar'dan günümüze ulaşmış en eski anıtsal yapıdır. 15. yüzyılda yapılmış cüsseli camilerin en önemlisidir. Edirne'de zamanımıza ulaşmış ilk orjinal abidevi yapı olarak da bilinir. Bu aynı zamanda Devletin büyümesinin de simgesidir. 1403'te Sultan I.Süleyman tarafından yapımına başlanmış, Çelebi Sultan Mehmet zamanında 1414'te bitirilmiştir. Mimarı Konyalı Hacı Alaaddin, kalfası Ömer İbn İbrahim'dir.

Erken Dönem Camileri başlığı altında çok birimli veya çok kubbeli Camiler grubuna girer.Merkezi kubbeyi taşıyan dört Paye ile dört duvar üzerine dokuz Kubbelidir. Bir yanının dış ölçüsü 13 m. olan kare planlıdır. 13 m. çapında ve tümüyle yarım kubbe Biçiminde olan kubbeler, yan neflerle Pandantiflere, ortada çeşitli geçiş öğelerine oturur. Orta kubbenin Trompları mukarnas dolgusudur. Taç Kapı, son cemaat yeri girişi ve minber Ak mermerdendir. Kuzey ve batı Yüzleri daha süslüdür. Son cemaat yeri girişindeki kemer çevresinde bulunan rozetler ve sipiralli Süsleme, onarımda yapılmıştır.

İç mekanda yalnızca dört paye oluşu yapıya ferah bir görünüm verir. Bu özelliğiyle Osmanlı mimarisinde Mekanın birleştirilmesi yönünden yeni bir aşamayı oluşturur. Paye ve duvarlarda yer alan iri ak yazılar ve Barok Süsleme, mekan etkisini zayıflatır. Camide süsleme yönünden en önemli bölüm minberdir.

Kapı üzerindeki yazıtta Çelebi Sultan Mehmet'in adı vardır. Doğu ve batı yüzeylerindeki geçme yıldızlar ve Rumiler ilginçtir. 5 kemerli son cemaat yeri ve biri tek öbürü iki şerefeli, iki minaresi vardır. Cami, 1748'de yangından, 1752'de depremde zarar görmüştür. 1754'te Sultan I.Mahmut Döneminde, 1924 ve 1934'te onarılmıştır.

II. Murat döneminde Edirne'ye gelen ve Camiye girerek vaaz verdiği Söylenen Hacı Bayram Veli'nin anısına duyulan saygı nedeniyle vaaz Kürsüsü imamlarca kullanılmaz.

Ayrıca Kabe'den getirildiği rivayet edilen ve mihrabın sağında bulunan Kabe Taşı, özel bir ziyaret noktasıdır. Bu taşın önünde iki rekat namaz kılanların duaları kabul edilir şeklinde bir inanç yaygındır. Eski Cami Edirne'de duaların kabul edildiği dört yerden biri olarak bilinir.

Osmanlı Padişahlarından II. Ahmet ve II. Mustafa'ya bu camide *Kılıç Kuşanma* törenleri yapılmıştır.

0.36.1 Eski Cami ve Hacı Bayram Veli Söylencesi

Fatih'in tarihçilerinden Beşir Çelebi'nin naklettiğine göre; Hacı Bayram Veli Edirne'ye II.Murat tarafından getirildikten sonra; bir gün, Eski Cami'ye gider. Camiye girdiğinde, orta kubbenin altında ibadete meşgul olan Hz.Muhammet'i görür. Orada ne yaptığını sorduğunda Peygamber kendisine:

“Bu cami benimdir, ümmetimle bile olurum. Ya Şeyh! Zinhar bu makamı hali görmesinler. Daim gelüp bunda hacet dilesinler.”

der.

0.36.2 Eski Cami'nin Yapıldığı Dönem Hakkında (Osmanlı'nın Fetret Devri)

Eski Cami'nin yapıldığı dönem Osmanlı Tarihi açısından ilginç bir dönemdir. Caminin yapım süreciyle doğrudan bağlantılı bu dönemden bahsedilmeden Eski Cami hakkında söylenecek sözler havada kalmış olur. Bu dönem Edirne Tarihi açısından da önemlidir. Her yönüyle gerçek başkentliğin başladığı dönemdir. Dönemin sonunda Çelebi Sultan Mehmet'in kentte inşa ettirdiği yapılar neticesinde Edirne; tam anlamıyla bir Osmanlı-Türk kenti havasına kavuşmuştur.

0.36.3 Eski Camiyi Yaptıran Kardeşler

Cami, Fetret Devri diye anılan dönemde Devlete hükmeden kardeş Sultanların aralarındaki taht çekişmeleri sırasında yapılp bitirilmiştir. Bu kardeşler ve Hükümdar olduklarında Cami için yaptıkları çalışmalar şu şekildedir:

Süleyman Çelebi

Sultan Yıldırım Beyazıt'ın 1402'de Timur'a yenildiği Ankara Savaşı'ndan sonra önce Bursa'ya gelen Süleyman Çelebi daha sonra Edirne'ye geldi ve Burada Padişahlığını ilan etti.

Bazı tarihçiler Edirne'nin gerçek bir siyasi merkez ve başkent oluşunu Süleyman Çelebi'nin buraya geliş dönemiyle başlatırlar. Çünkü; Böylece, Bursa'nın 76 yıl 4 ay süren *Taht Şehirliği* son bulmuş, Edirne'nin 51 yıl sürecek olan *Taht Şehirliği* başlamıştır.

Diğer kardeşler başlangıçta Süleyman Çelebi'nin padişahlığını Tanımışlardı. Sonradan ona karşı savaş açtılar. Süleyman Çelebi saray Eğlenceleri ile ün yapmıştı. Yerine geçen kardeşi Musa Çelebi'nin Baskını nedeniyle kaçarken 1410 tarihinde yolda öldürüldüğünde 35 yaşındaydı.

Saltanatı 7 yıl 9 ay 21 gün sürmüştür.

Edirne Eski Sarayı'nı da burada bulunduğu yıllarda genişleten Süleyman Çelebi, Eski Caminin yapımını başlatmıştır

Musa Çelebi

Musa Çelebi Süleyman Çelebi'nin yerine geçtikten sonra ağabeyi Mehmet Çelebi ile savaştı ve onu Çatalca yakınlarında mağlup etti. Daha sonra 30 bin Kişilik bir orduyla Rumeli'ye geçen Mehmet Çelebi, kardeşi Musa Çelebi'yi yendi ve Musa Çelebi öldürüldü.

Öldüğünde 25 yaşında olan Musa Çelebi'nin Saltanatı 3 yıl 1 ay 3 gün Sürdü. Cenazesi Süleyman Çelebi'nin ki gibi Bursa'ya götürüldü.

Musa Çelebi Edirne'de tahta çıkıp kendi adına hutbe okutup para bastırmıştır. Bu süre içinde Eski Saray'a yeni bölümler eklenmiş, Edirne adeta, Rumeli'nin merkezi olmuştur.

Çelebi Mehmet (Sultan I. Mehmet)

Anadolu'da dağınıklığı derleyip toparlaması nedeniyle bazı Osmanlı Tarihçileri onu devletin ikinci kurucusu hatta ikinci atası sayarlar. Çelebi Mehmet döneminin en önemli olaylarından biri Şeyh Bedreddin olayıdır. Süleyman Çelebi'nin ünlü Mevlid'i Şeyh Bedreddin'in fikirlerine karşı Ehl-i Sünneti ve Hz.Muhammet'i savunmak için yazdığı bilinir.

Çelebi Mehmet, 1421 yılında 39 yaşında Edirne'de vefat etti. Bursa'ya götürülüp ünlü Yeşil Türbesi'ne defnedildi. Bazı tarihçiler iç Organlarının Edirne Kirişhane semtinde bir kabristana defnedildiğini ve bu yerin 1829 Osmanlı - Rus Savaşı'nda Hristiyan'larca tahrip edildiğini yazar.

Mehmet Çelebi zamanında Edirne'ye, şimdi izi bulunmayan Tur Paşa Hatun'u Mescidi, Gazi İbrahim Bey Camisi, Şeyh Bedreddin Zaviyesi ve Ali Hasan Mescidi yapılmıştır. Süleyman Çelebi ile başlayan Eski Cami Yapımı onun döneminde bitirilmiştir.

Ayrıca Bedesten Çarşısı, Sarı Cami (Zaviye), Karaağaç'taki Timurtaş Paşa Cami o dönemin eserleridir.

0.37 Beylerbeyi Camisi

Tek ve yarım kubbeden oluşan bu cami, içinde çok ilginç Türk-İslam Mezar-taşı örneklerinin bulunduğu bir mezarlığa sahip olup, günümüzde de ibadete açıktır.

Hükümet Konağından Sarayıçı'ne giden caddenin sağındadır.1429'da, Sultan II.Murad döneminde Rumeli Beylerbeyi Sinaneddin Yusuf Paşa yaptırmıştır. Yan mekânlı, çokgen planlı tek kubbeli bir yapıdır. Sivri kemerli mermer Taçkapı ilginçtir. İçte büyük kemerin alt yüzünde rumi ve hatayi

motifli kalem işi süslemeler göze çarpar. Son yıllarda yeniden yapılcasına onarılmıştır.

Caminin karşısında Sinaneddin Yusuf Paşa için yapıldığı sanılan yıkık Durumda bir türbe vardır. Sekizgen planlı taş yapıda sırlı tuğla dolgular tek süs öğeleridir.

Mezarlık ortasında bulunan türbe önemli ölçüde tahrip edilmiştir. Halk Arasında bu türbenin İncili Çavuş'a ait olduğu inancı yaygındır.

0.38 Gazimihal Camisi

Tunca Nehri'nin ve Gazi Mihal Beylerbeyi köprüsünün sağındadır. Mermer kapı üzerindeki yazıtta, 1422'de Mihal Bey'in yaptırdığı bildirilmektedir. Yan mekanlı (zaviyeli) camiler planındadır. Kesme taştan yapının önünde ağır payeli, beş bölümlü bir son cemaat yeri vardır. Tek kubbeli, tek minarelidir. Alçı mihrabındaki yıldızlar ve geometrik bölmelerden oluşan süsleme özgündür. Ancak, mihrabın alt bölümü su basması yüzünden oldukça bozulmuştur. Caminin kible yönünde Gazi Mihal Bey'in mezarı bulunmaktadır.

Yapılış tarzı pek latif, haremde beş kubbesi olan, ayrıca kurşun örtülü bir saçağı bulunan bir cami olarak anılır.

0.38.1 Soğan Boğumlu Minare

Minaresi; soğan boğumlu taş külahlı örneklerin ayakta kalan tek ve en iyi olanıdır. 1953 depreminde hasar görmüştür.

0.39 Mezit Bey (Yeşilce) Camisi

1440/41'de Sancakbeyi Mezit Bey yaptırmıştır. Yan mekanlı (zaviyeli) Camilerdendir. 1752 depreminden sonraki onarımda, minber eklenerek camiye dönüştürülmüştür. 1889'da yeniden onarılmıştır. Özgün mimarisi Yeşil çinilerle kaplı olduğundan Yeşilce adını almıştır. Küfeki taşından Mihrabın üst bölümünde kabartma frizi (bordürü) vardır. Yine bu bölüm de kalem işi süsleme izleri de görülür.

0.40 Muradiye Camisi

Muradiye Mahallesinde, Sarayıçine egemen bir tepeye Sultan II.Murat yaptırmıştır.Yazıtında tarih yoktur. Vakfiyesine ve kaynaklara dayanarak 1436'da yapıldığı sanılmaktadır.

Mimarı bilinmemektedir. Yan mekanlı(zaviyeli) camilerin en güzel örneğidir. Ama mekan, arka iki kubbeli mekan ve son Cemaat yeri, avlusunda da şadırvan vardır. Cami, dış görünüşünün yalınlığına karşın, iç süslemesi yönünden XV.yy. Osmanlı Sanatının en önemli yapıtlarındandır. Mihrap ve

duvarları kaplayan çiniler, Türk çini sanatının en güzel örneklerindedir. Mihrap önü Kubbeli mekânın duvarları doğaç çiçek motifleri ile işlenmiş altıgen mavi, ak çini levhalarla, bunların arası da firuze renkli düz üçgen levhalarla kaplıdır.

Hatayili, kıvrık dallarla çevrili üstünde kabartma çinilerden bir Palmet frizi vardır. Pencere, rumili kıvrık dal motifleriyle süslenmiştir.

Çini mihraptaki kabartma levhalar, geometrik yıldız, rumi, hayati ve Palmetlerden oluşan zengin motiflerle bezenmiştir. Buradaki renkli sır ve sıraltı tekniği başarılı bir biçimde kullanmıştır.

Aynalıktaki pano, rumili kıvrık dallar arasında iki dize kufi ve biri Aynalı iki dize nesih yazı ile süslüdür. Çinilerde sarı egemendir; Rumi motif çokça kullanılmıştır. Ayrıca, rozet, şakayık ve karanfil de görülür.

Sultan II.Murat'ın caminin solunda yaptırdığı büyük imaret, Mevlevi Tekkesi ve Semahane günümüze ulaşmamıştır.

Camide, çiniden başka, orta kubbeleri birbirine bağlayan kemerde, Duvarlarının üst bölümlerinde ve örtü düzeninde zengin kalem işleri vardır. Minberi ahşaptır.

Çiniden yapılmış mihrabı ile kanatlardaki duvar çinileri nadir ve Nefis Osmanlı eserleri olarak nitelenir.Çiniler altıgendir.

Minarenin önce yeşil çinilerle kaplı olduğu bilinir.Bu çiniler 1752 Depremi sonrasındaki onarımda sökülmüşlerdir. Cami ve minare 1953 Depreminde de önemli ölçüde zarar görmüş ve onarılmıştır.

Yakın geçmişte Ramazan Aylarında minareye mahya kurulur; hilal, Yıldız, gül, ok, yay sembolleri ile birlikte kaftan giydirilirdi.

0.40.1 Muradiye Camisi'nin Mevlevihane Geçmişi

Sultan II.Murad rüyasında Mevlana'yı görür ve Mevlana ondan bir Mevlevihane yaptırmasını ister. İşte Muradiye Cami böylelikle bir Mevlevihane olarak yapılır(1426). Ancak kısa süre sonra Mevlevi Dervişler arasında çıkan ve kanla sonuçlanan kavgalar,Sultan II.Murat'ın burasını kapatarak Camiye dönüştürmesine yol açacaktır.

Sultan II.Murat, Mevlana Sülalesinden 5. kuşak Celalettin ile altıncısı Cemalettin Çelebi'leri Edirne'ye getirterek, Muradiye yanında ayrıca Yaptırdığı Dergaha yerleştirmiştir. Geçmiş yıllarda Muradiye Cami'ne Mevlevihane Camisi de denmiştir.

Muradiye Camisi'nin geniş haziresinde Edirne Şairlerinden Enis Recep Dede, Şair Neşati, Hacı Eşref'in ve genellikle Mevlevi'lerin mezarları da bulunur.

Ayrıca İngilizlerin İkinci Dünya Savaşı sonrasında Edirne'ye sürgün ettikleri Şeyhülislam ve Türk Bilgilerinden Musa Kazım'ın da mezarı buradadır.

0.41 Üç Şerefeli Cami

1443–1447 arasında, Sultan II.Murat yaptırmıştır. Cami Osmanlı sanatında erken ile Klasik dönem üslubu arasında yer alır. Burada, ilk kez uygulanan bir planla karşılaşılmaktadır. 24 m. çapındaki büyük merkezi kubbe, ikisi paye, dördü duvar payesi olmak üzere altı dayanağa oturur. Yanlarda daha küçük ikişer kubbe ile örtülü kare bölümler vardır. Yapı, bir yenilik olarak, enine dikdörtgen bir yapıdır.

Böylece enine gelişen mekana ulaşılmak istenmiştir. Bu planı Mimar Sinan İstanbul camilerinde daha gelişmiş biçimiyle uygulamıştır. Ayrıca, Osmanlı mimarisinde revaklı avlu ilk kez bu Camide kullanılmıştır. Avlunun dört köşelerine minareler yerleştirilmiştir. Üç Şerefeli Cami, bu özellikleriyle sonraki camilere öncü olan anıtsal bir yapıdır. Basamaklı üç kapıdan girilen avlunun Sütunları, serpantinli breş, granit ve mermerdendir. Avlu pencerelerinden ikisinin alınlıkları çini süslemesidir. Lacivert ve ak renkli çiniler, bitkisel kıvrık dal bordürü ile çevrilidir. Burada Sultan II.Murat'ın adı geçmektedir. Revak kubbelerindeki özgün kalem işleri, Osmanlı Camileri'ndeki en eski örneklerdir. Camiye adını veren üç şerefeli anıtsal minare, 67.62 m. yüksekliğindedir. Her şerefeye ayrı yollardan çıkılması ilginçtir. Minare gölgesi kırmızı kaştan zikzaklar ve ak karelerle devinim kazanmıştır. Kaidesinde Bursa Kemerli sağır nişler vardır.

Üç Şerefeli Cami'nin, süslemeleri de ilginçtir. Taçkapı, yankapılar, minareler, sütun başlıkları ve pencerelerde mermer, ak ve kiremit rengi taş kullanılmıştır. Taçkapıda mukarnaslar ve yan nişlerin üst bölümlerindeki yazıların arasında kıvrık dal ve rumiler göze çarpar. Büyük kubbeye, yan ve avlu revaklarındaki lacivert, al, ak ve sarı renkte kalem işleri vardır. Süslemelerde yazı kuşakları, rumi, palmet, lotus motifleri görülür. Kubbe peteği ve pandantiflerde de Rokoko süslemeler vardır.

0.41.1 Osmanlı Mimarisinde Çığır Açan İlklerin Buluştuğu Cami

Bu camiye yaptıran Osmanlı Padişah'ı Sulta II.Murat Edirne'yi bir başkent olarak tasarlıyordu. Üç Şerefeli; bu tasarı içinde ve o dönemlerde Balkanlardaki egemenliğin ifadesi gibidir.

Osmanlı Mimarisinde yeni bir çığır açan bu cami bazı özellikleriyle, ilklerin de sahibi durumundadır.

Örneğin; Üç Şerefeli, Selçuklu Mimarisindeki çok kubbeli dönemden tek Kubbeli döneme geçişin ilk denemelerindendir.

Bu cami Osmanlı Mimari Tarihinin ilk büyük revaklı avlusuna sahiptir. Bu avlu da, Osmanlı Mimarisinin bu konudaki ilk denemesidir.

1438 yılında yapımına başlanan cami 1447 tarihinde bitirilmiştir ve Yapanlar için; Mimarı Muslihittin, ustası Şahabettin'dir, diyen Kaynaklar vardır.

Osmanlı camilerinde harem taşıdığı bulunan ilk deneme Üç Şerefeli’de gerçekleştirilmiştir.

Cami’ye girer girmez ana kubbenin altına gelinir ve bu Üç Şerefeli’ye ait bir özelliktir.

Kubbelerdeki orjinal kalem işleri Osmanlı Camilerinde görülen en eski örneklerdir.

Kubbeye çeşitli meyvelerden oluşan *Meyve Sofrası* görülür.

Üç Şerefeli Cami, Osmanlı Sanatında Erken ile Klasik Dönem arasında yer alır. Burada ilk kez uygulanan bir planla karşılaşılır. 24 m. çapındaki büyük merkezi kubbe, ikisi paye, dördü duvar payesi olmak üzere 6 dayığa oturur. Yanlarda daha küçük ikişer kubbe ile örtülü Kare bölümler vardır. Yapı, bir yenilik olarak, enine dikdörtgen planlıdır. Böylece enine gelişen mekana ulaşılacak istenmiştir.

İstanbul’daki bir çok ünlü caminin kubbesinden daha büyük olan Üç Şerefeli’nin ana kubbesi (24 m.) kendi çapından daha büyük bir dikdörtgen alanı örter. Bu geometrik tasarımıyla Mimar Sinan’ın bir çok altıgen çardaklı yapısı için prototip oluşturmuştur.

Diğer yandan, Üç Şerefeli Cami’nden esinlenerek, altıgen çardak üzerine inşa edilen camiler, dünya mekan mimarisinde özgün bir konuma sahip yapılarıdır.

Mihrabın iki yanında, caminin denge durumunu kontrol için iki silindir bulunur. Bunlar ayar terazileridir ve dönüyor oluşları caminin dengede olduğunun göstergesidir.

Cami camlarının tümü renklidir.

Ses düzeninde eko özelliği belirgindir.

0.41.2 Dört Minare Dört Ayrı Özellik ve Eşi Bulunmayan bir Kapı

Dört minaresinin biri üç, biri iki, ikisi birer şerefeli olup; baklavalı, şışhaneli, çubuklu ve burmalı motif üsluplarıyla bezenmiştir.

Camiye adını veren üç şerefeli minare, Selimiye yapılarına kadar minarelerin en büyüğü kabul edilirdi. Külahıyla birlikte 76 m. olup, merdivenindeki toplam basamak sayısı 203’tür.

Şerefelerine üç ayrı yoldan çıkılır.

Bu tarzıyla bir ilktir ve birinci merdiven bir ile üçüncü şerefeye, ikinci merdiven ikinci ile üçüncüsüne, üçüncü merdiven ise; doğrudan üçüncü şerefeye götürür.

Üç Şerefeli’nin bir başka özelliği; camisiyle birlikte kesme taş kullanılarak yapılan ilk minare oluşudur.

Baklavalı minare Fatih Sultan Mehmet döneminde yaptırılmıştır.

Fatih Sultan Mehmet bu minareyi Peykter Medresesini yaptırırken ekletmiştir.

Kuzeybatıdaki tek şerefeli olan minare 1610 yılında Sultan I.Ahmet tarafından; Burmalı minare ise Sultan II.Mustafa tarafından yaptırılmıştır.

Caminin ilk ve asıl minaresi Üç Şerefeli'dir.

Üç Şerefeli Caminin kapısı özgün durumuyla neredeyse cami kadar ün yapmıştır.

0.42 II.Beyazid Camisi ve Külliyesi (II.Beyazid Kompleksi)

Tunca Nehri kıyısında bulunan külliye Edirne'nin en önemli yapıtlarındandır. Cami, tıp medresesi, imaret, darüşşifa, hamam, mutfak, Erzak depoları ve öbür bölümleriyle geniş bir alana yayılmıştır.Sultan II.Beyazid'in 1484-1488 yılları arasında yaptırdığı külliyenin mimari Hayreddin'dir. Çok etkileyici bir görünümü olan külliye küçük küçük büyüklü yüze yakın kubbeye örtülüdür.

Yapıların en ilginç 20.55 m. çaplı, tek kubbeli, iki minareli anıtsal camidir. Ana kubbeli mekânın yanlarında dokuzar kubbeli tabhane vardır. Bu Bölümler doğrudan dışarı açılmaktadır. Kubbe geçişi pandantiflerle sağlanmıştır. Mermer mihrap ve minber yalın görünümlüdür. Somaki mermerden, son derece zarif hünkar mahfili, Edirne'deki ilk örnektir. İç Mekandaki Geç Dönem Barok Süsleme caminin yalın güzelliğini bozmaktadır. Öndeki revaklı avlunun ortasında mermer şadırvan vardır.

Cami'nin batısında Darüşşifa ve Tıp Medresesi bulunmaktadır. Darüşşifa büyük kubbeli bir bölüm ve çevresindeki altı küçük kubbeli oda ve beş sedirli sofadan oluşmaktadır. Ortası açık büyük kubbenin altında şadırvan vardır. Taban mermerdendir. Revaklarla çevrili ön avlunun yanlarında akıl hastalarının iyileştirildikleri kubbeli hücreler bulunmaktadır. Avlunun köşesinde, mutfak ve çamaşırhane bölümleri vardır. Kuzeybatı köşesindeki tıp medresesinde, revaklı avlunun çevresinde kubbeli 18 öğrenci hücresi, büyük kubbeli dersane ve ortada şadırvan yer alır.

Sultan II.Beyazid'in Selimiye Kütüphanesinde bulunan vakfiyesinde, külliye çalışın 167 memurun listesi ve gündelikleri belirtilmektedir. Yine bu Vakfiyeden Darüşşifa'da, bir başhekim, ikinci ve üçüncü hekimler, iki göz hekimi, iki cerrah, bir eczacı, bir gassal (ölü yıkayıcı), bir katip, bir vekilharç, bir aşçı, bir süpürgeci bulunduğu belirtilmektedir.

Külliye bütünüyle, Kültür Tarihi yönünden önemlidir.

Padişah II.Beyazid tarafından kurulan bu külliyenin (sitenin) temel amacı Edirne'yi bir Darüşşifaya(Hastaneye) kavuşturmaktır.

Sitenin ana merkezi Darüşşifa olup; Tabhane (Misafir ve Dinlenme Yeri), Tıp Medresesi (Temel Bilimler Fakültesi), Cami, İmaret (mutfak, yemekhane, depo,) Köprü, Hamam, Un Değirmeni, Su Deposu, Sübyan Mektebi, Mehtherhane, Muvakkithane (günün saatlerini ve takvimini bildirir) gibi üniteler Darüşşifayı destekleyen sosyal, dini ve kültürel nitelikli yerlerdi.

0.42.1 Darüşşifa - Külliye'nin Merkezi

Üç bölümden oluşur: Birinci bölümde poliklinikler, özel diyet mutfağı ve personel odaları bulunmaktadır.

İkinci bölüm ilaç deposu ve üst düzey personele aittir.

Üçüncü bölümde 6 kişilik ve 4 yazlık yatak odası ile bir müzik sahnesi bulunur. Burada on kişiden oluşan müzik topluluğu tarafından haftada üç gün müzik konserleri verilirdi.

Evliya Çelebi burada hastalara deva, dertlilere şifa, divanelerin ruhuna gıda ve def'i sevda olmak üzere on adet hanende ve sazende gulam(genç) ayrıldığı, bunların üçü hanende, biri neyzen, biri kanuni, biri musikari, biri cengi santuri, biri udi olup haftada üç gün hastalara ve delilere büyük kubbenin altında müzik faslı verdiklerini; neva, rast, düğah, çargah ve suzinak makamlarını çaldıklarını bildirmektedir. Mevsim çiçeklerinin (gül, karanfil, sümbül, reyhan ve misk-i rum) koku ve renklerinde de tedavi yapıldığını yazmaktadır.

Binanın her tarafından dinlenebilen bu konserler kadar; su sesi ve güzel kokulardan yararlanarak ruh hastalarının tedavisi yoluna gidilirdi. Bu noktada önemli sayılan bir olgu; aynı yıllarda Avrupa'da delilik denilen hastalık durumlarında hastanın *Şeytandır* gerekçesiyle yakılmasıdır.

Aslında hastahane her türlü hastanın kabul edildiği bir yerdi ve tedavi parasızdı.

Örneğin burası, göz tedavisi için de önemli bir merkezdi.

Bu hastahane, zincire vurulması gereken akıl hastalarına, paslı demirin olumsuz etki yapma olasılığı düşünülerek bu demir aksam altın ve gümüşle yaldızlanmıştır

Hastahane kadrosunda 1 baştabip, 2 tabip, 2 göz uzmanı, 2 operatör, 1 eczacı bulunmaktaydı.

0.42.2 Sağlık Müzesi ve Önemi

Külliye son dönemde, Trakya Üniversitesine devredilmiş ve üniversite tarafından düzenlenerek Kültür Bakanlığının ve Ruh Hastaları Redaptasyon Derneğinin de katkılarıyla Müzeye dönüştürülmüştür. Sağlık Müzesi adıyla anılan sözkonusu oluşum; Avrupada geçtiğimiz yıllarda *Yahn Müzesi* ödülünü almış olup, yabancılar tarafından en çok ziyaret edilen tarihi mekanımız haline gelmiştir.

II.Beyazid Külliyesindeki Sağlık Müzesi'nde eski tıp aletleri ile tıp eserleri ve Edirne Tarihi ve Kültürel araştırmalarına çok emek vermiş Dr. Rıfat Osman, Prof.Dr. Süheyl ÜNVER odaları bulunmaktadır.

Ruh Hastalıkları Redaptasyon Derneği'nce düzenlenerek 30 Haziran 2000 günü açılan ana bölümdeki ruh hastalıkları ve tedavilerinin mankenlerle anlatıldığı birimler büyük ilgi görmektedir.

0.42.3 II.Beyazıd Camisi Hakkında

Padişahlar Saraçhane Köprüsü tarafından, nehir yoluyla ve padişahlara özel kayıklara binerek cuma namazı için bu camiye gelirler, rıhtımlar üzerinde biriken halk padişahı dualar ve ilahiler okuyarak selamlardı.

Caminin iç kısmı kare şeklinde olup, yirmüiki metre çapındaki kubbe dört tarafı çeviren duvarlara oturtulmuştur. Avlusunda daire kesitli bir şadırvan yer alır.

Mermer mihrab silmelerle oluşturulmuş bir çerçeveye sahiptir. Anıtsal mermer minberin korkulukları şebekelidir.

Hünkar Mahfeli toplam onyeddi adet, sekizgen prizma şekilli mermer sütun üzerine oturmaktadır.

İki minaresi bulunur.

Edirne Yolunda Vefat Eden Sultan II.Beyazıd Hakkında

İstanbul'da sıkıldıkça Edirne'ye gelip, Edirne Sarayı'nda kalan padişahlardan biri de Sultan II.Beyazıd'dir.

Bazı tarihçiler onun tahtını oğlu Yavuz Sultan Selim'e bıraktıktan sonra (veya Yeniçerilerin baskısıyla bıraktırdıktan sonra) ömrünün geri kalanını geçirmek üzere Dimetoka'ya gelirken Edirne yakınında (Sazlıdere'de) vefat ettiğini (Bazılarına göre oğlu tarafından öldürüldüğünü) yazarlar.

Ölüm yeri bazı kitaplara göre Sazlıdere, bazılarına göre ise Havsa Abalar Köyü'dür.

Sultan II.Beyazıd'ın saltanatı 31 yıl sürmüştür. Ömrünün bir bölümünü içki alemleri, eğlence ve sefahat içinde geçirmiştir. Ancak sonradan kendini dine vermiş ve bu dönemdeki yaşamıyla Veli, Sofu, Gazi olarak anılır olmuştur.

Babası Fatih Sultan Mehmet'in sanat ve kültürel içerikli çalışmalarını yok etmekle (hatta resimlerini saraydan attırmak ve yaktırmakla) suçlansa da, bazı tarihçiler onun; şair, bestekar, alim, hattat ve yay yapımcısı olduğunu kabul ederler.

Hatta Fatih Sultan Mehmet'ten sonra, Osmanoğullarının en bilgini olarak ananlar da vardır.

Sultan II.Beyazıd, kardeşi Cem Sultan'la aralarında geçen taht mücadelesi ve rekabetiyle de anılır.

Kendi adıyla anılan Cami ve Külliye, bugün bize bıraktığı en ölümsüz eserlerdir.

0.43 Darülhadis Camisi

Set yolunun demiryolu köprüsü yakınından sola dönünce görülebilen Darül Hadis Camisi; Sultan II.Murat döneminde medrese olarak 1434 yılında

yapılmış Sultan eserlerindedir. (Bazı tarih kitapları, cami ve medresenin ayrı ayrı yapıldığını yazarlar.)

Hız. Muhammet'in Edirne'de II.Murat'a rüyasındayken yapımı için emir verdiği söylenir. Bu nedenle duaların kabul gördüğü yerlerden biri olarak bilinmektedir.

Sonradan camiye dönüştürülen Dar-ül Hadis'in yarısı 1913 yılındaki Bulgar İşgali döneminde isabet eden top mermileri nedeniyle yıkılmış, onarılmaktayken Birinci Dünya Savaşı'nda petrol ve benzin deposu olarak kullanılmıştır. Son yıllarda onarılan ve çevre düzenlemesi yapılan cami ibadete açıktır.

0.44 Evliya Kasım Paşa Camisi

Aynı isimle anılan mahallede Tunca Nehri kıyısındadır.

Fatih Sultan Mehmet ve Sultan II.Beyazıt dönemlerinde Rumeli Beylerbeyi olan ve daha sonraları başvezirlik yapan Kasım Paşa tarafından 1478 yılında yaptırılmıştır. Cami tek kubbeli olup tek minarelidir.

Cemaatin alınmasını sağlamak için nehre 14 basamak taş merdiven yapılmışsa da günümüzde sadece 2 basamak bulunmaktadır.

Evliya Kasım Paşa'nın mezarı da cami'nin kabristanındadır.

0.45 Şahmelek (Paşa) Camisi

Gazi Mihal Köprüsü'nün Edirne yönündedir. 1429'da yapılmıştır. Mahalle mescidi olup, kesme taşten, tek kubbeli bir yapıdır. Taçkapıdaki Taş işçilik ilginçtir. İçten duvarlar rumi bordürlü altıgen çini Panolarla kaplıdır. Yer yer çinili alçı mihrap, sekizgen geçmeler, Geometrelik bordürler ve rumi motiflerle süslüdür.

Bu caminin yerinde önceleri bir medresenin bulunduğu ve ünlü hukukçulardan Molla Hüsrev'in burada müderrislik yaptığı bilinir. Camiyi Musa Çelebi'nin Veziriazamı Kör Şah Melek Paşa yaptırmıştır. Minaresi Balkan Savaşında yıkılmış olup, yeniden yapılmıştır.

0.46 Küçük Camiler

Edirne'de büyük ve kompleks cami yapılarının yanında; o kadar büyük olmayan ve yan unsurlarla desteklenmemiş, ancak kendi başına da yaptıran tarihi kişilikler ve güzellikleriyle etkileyici görünen, tek kubbe ağırlıklı pek çok küçük cami de bulunmaktadır. Gezmekten, ibadet etmekten ve öğrenmekten zevk duyacağınız bu yapıların en önemlileri hakkında bu bölümde kısa bilgi verilmektedir.

0.46.1 Ayşekadın Camisi

Çelebi Sultan Mehmed'in kızı Ayşe Hatun tarafından 1469'da yaptırılmıştır. Tek kubbeli küçük bir camidir.

0.46.2 Sitti Sultan Camisi

Saray bahçesinde(sarayıçinde) bir bölüm ayrılarak 1482 yılında Fatih Sultan Mehmet'in eşi Sitti Hatun tarafından yaptırılmıştır.Sultan Camisi adı ile de anılır. Caminin yanında sonraları, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Sarayı yaptırılmıştır.Tek kubbe ve bir minaresiyle kurulan camide dinlendirici bir hava vardır.

0.46.3 Lari Çelebi Camisi

Lari Çelebi tarafından 1514'te inşa edilmiştir.

0.46.4 Kadı Bedreddin Camisi

Tek kubbeli olarak 1530'da yaptırılmış olan cami, 1752'deki büyük Depremden çok zarar görmüş ve kubbesi yıkılmıştır. Yapılan onarımda üstü çatı ile örtülmüştür. 1953 depreminden sonra da ahşap çatı yerine kubbe yapılmış ve son cemaat yeri kubbeleri tamamlanmıştır.

0.46.5 Süleymaniye Camisi

Kanuni Sultan Süleyman'ın vezirlerinden Süleyman Paşa tarafından 1548'de yaptırılmıştır. Tunca nehri kıyısındaki Bostanpazarı semtinde, bir Minareli, tek kubbeli bir camidir. Üç kubbeli son cemaat yeri ile Minaresi yıkıktır.

0.46.6 Süle Çelebi Camisi

Hacı Süle isminde bir zat tarafından 1560'da yaptırılmıştır.Kubbesinin zelzeleden yıkılması üzerine ahşap bir çatı ile örtülmüştür.

0.46.7 Defterdar Mustafa Paşa Camisi

Kanuni Sultan Süleyman'ın ve Sultan II. Selim'in Defterdar'ı olan Mustafa Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. 1752 Depreminde çöken kubbe, ahşap bir çatı ile örtülmüş, 1953 depreminden sonra da yeniden kubbeli hale getirilmiştir. Bu onarım sırasında üç kubbeli cemaat yeri eklenmiştir.

0.46.8 Hızır (Hızır) Ağa Camisi

Selimiye'nin doğusunda bulunan ve bu camiye en yakın küçük camilerden olan Hızır Ağa Camisi 16. yüzyıl (bazı kitaplarda 15. yüzyıl) yapısıdır.

1877-78 Osmanlı - Rus Savaşı döneminde önemli derecede hasar görmüştür. Cami 1886, 1894(95), 1971(72), 1975 yıllarında onarılmıştır. Günümüzde ibadete açıktır.

0.46.9 Kirazlı (Hadım Şahabettin Paşa) Mescidi

1436 yılında Hadım Şahabettin Paşa tarafından yaptırılmış, ahşap çatılı, tek minareli mescittir.

Halk arasında Kirazlı Camisi olarak anılır.

Şimdiki minaresi orijinali değildir.

Şahabettin Paşa; Sultan II.Murat'ın Rumeli Beylerbeyleri'nden biri olarak bilinir.

0.46.10 Sarı Cami (Sofu Beyazid Camisi)

Halk arasında genellikle Sarı Cami olarak anılan bu cami Küçükpazar Sementi'nde ibadete açık tek camidir ve yöre cenazeleri bu camiden kaldırılır.

Padişah I.Mehmet'in (Çelebi Sultan Mehmet) hocası Sofu Beyazid tarafından yaptırılmıştır. Öncelikle bir zaviye olarak yapıldığı sonradan camiye çevrildiğini yazan kaynaklar da bulunmaktadır.

Zaman içinde çeşitli yangınlar geçirmiş ve buna bağlı olarak ta değişikliklere uğramıştır.

İki sıra tuğla ve aralarında moloz taşı ile yapılan minaresi bu haliyle Osmanlı Mimarisi'nin güzel örneklerinden sayılır. 14 basamaklı ve meşe ağacından yapılma merdiveni ahşap yapısıyla döneminin ilginç özelliklerini sergiler.

0.46.11 Şeyh Şücaettin Camisi Kalıntısı

Tunca Nehri boyunca Tunca (Ekmekçizade) Köprüsü yönünde, set yolundan gidildiğinde doğu tarafında, yalnızca minare kalıntısı bulunan Şeyh Şücaettin Camisi'nin yer aldığı alan görülür.

Sultan II.Murat'ın ünlü şeyhlerinden ve tarihçilerin Ebülhayrat adını verdikleri Şüca'nın da bahçesinde gömülü bulunduğu camisi bir mescit ve zaviye olarak yaptırılmıştır.

1535 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın buyruğu ile camiye dönüştürülen yapı 1751 depreminde yıkılmış ve üstündeki kurşun ve malzemeler satılarak yeniden yapılmıştır.

0.47 Edirne Merkezi Dışında Kalan Önemli Camiler ve Yapılar

İl sınırları içinde İlçelerimizde de önemli Osmanlı tarihi yapıları mevcuttur. Bunlar:

0.47.1 Fatih Camisi (Enez Ayasofyası - Enez)

Bizans döneminden kalan yapı, oldukça büyüktür. Köşe duvarlı, haç planlı kilise grubundandır.

Yapı, Osmanlı Döneminde güneydeki kola mihrap ve minber yerleştirilerek camiye dönüştürülmüştür. Uzunlamasına gelişmiş haç planı ile Orta Bizans, dış yüzeydeki tuğla süslemeleriyle de Geç Bizans dönemi özellikleri göstermesi bakımından ilginçtir. Cami günümüzde yıkılmış durumdadır.

0.47.2 Sokullu Külliyesi (Kasım Paşa Külliyesi - Havsa)

Havsa İlçesinde, Edirne yolundadır. 1576–1577’de Sokullu Mehmet Paşa’nın oğlu Kasım Paşa adına Mimar Sinan’a yaptırılmıştır. Külliye; iki kervansaray, cami, medrese, imaret, çifte hamam, tekke, köprü ve arastadan oluşuyordu. Günümüzde yalnızca cami, hamam, cami avlusuna dayalı ve ne olduğu anlaşılamayan ocaklı - nişli bir duvar, arastanın ortasında cami ile kervansarayı bağlayan dua kubbesi ve külliye daha sonra eklenmiş çeşme görülmektedir.

0.48 Diğer Dini Yapılar

Edirne Osmanlı Döneminde ünlü Osmanlı Hoşgörüsü sayesinde pek çok etnik unsur ve kültürün huzurla ve barış içinde yaşadığı bir kent olduğundan; kentteki Yahudi ve Hristiyan unsurların da dini yapıları günümüze kadar gelmiştir. Sözkonusu yapılar aşağıda tanıtılmıştır.

0.48.1 Merkez Yahudi Havrası

Edirne’ye 1492’de sürüldükleri İspanya’dan ve sonraki dönemlerde Portekiz’den gelen Yahudiler, burada kendi cemaatleri için sinagoglar kurarlar ve zamanla bunların sayısı onüçe ulaşır. 1903 yılında yaşanan Büyük Yangınla tüm sinagoglar tahrip olur. Bunun üzerine Yahudiler dönemin Padişahı Sultan II.Abdülhamid Han’a başvururlar. Sultan Abdülhamid Han’da tüm küçük sinagogların yerini alacak tek bir büyük Havra yapımı için 1906 yılında ferman verir. Bu ferman üzerine 1906 yılında başlayan inşaat 1907 yılında sona ermiş ve adı da Büyük Sinagog konmuştur.

Fransız Mimar Depre tarafından altı yüz erkek ve üç yüz kadını barındırabilecek büyüklükte inşa edilen Sinagog’un yanında bir Haham Lojmanı ve Yahudi Cemaati için bir de Okul inşa edilmiştir.

Yahudi Cemaatinin Edirne'den ayrılışları hız kazanınca ilgisizlik ve bağımsızlık sürecine giren Havra 1995 yılında Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün mülkiyetine geçer. 5 Ocak 1997 tarihinde ise çökerek ön cephe dışında tamamen yıkılmıştır.

Sonraki yıllarda Trakya Üniversitesi ile kültür hizmetlerinde kullanılmak üzere, restorasyonunun gerçekleştirilmesi için bir devir anlaşması yapılmışsa da henüz bir netice alınmamıştır.

0.48.2 İtalyan (Katolik) Kilisesi

Kaleiçi'nin azınlıklarını günümüze taşıyan bir başka yapı da Gazi Paşa Caddesindeki Katolik Kilisesi'dir. Halk arasında daha çok İtalyan Kilisesi olarak anılır.

0.48.3 Sweti George (Esweti Georgi) Ortodoks Kilisesi

Edirne'nin Kıyık Semtinde 1880 yılında inşa edilmiştir. 1889 da dekore edilen kilisedeki yazılar slav bulgarcası ile yazılmıştır. Daha önce aynı yerde bulunan kiliseden kalma bazı tablolar mevcuttur. Halk arasında Bulgar Kilisesi olarak da bilinir.

0.49 Edirne Sarayları ve Sarayı

Edirne'nin fethinden sonra ilk saray Sultan I.Murat tarafından 1365 yılında şimdiki Muradiye Küçükpazar ile Kırlangıç Bayırı arasında bulunduğu söylenen ve adına Kavak Meydanı denilen alanda yaptırılmıştı.

Ancak daha sonra Sultan II.Murat tarafından Tunca Adasını da içine alan bölgede Tunca'nın batısında bir ikinci saray inşaatı başlatılmış; Fatih Sultan Mehmet geliştirerek büyütülmüştür. Bu Saray Saray-ı Cedid-i Amire, diğer ilk saray ise Saray-ı Atik olarak adlandırılır.

İkinci Saray'ın kapladığı alan 3.000.000 metrekaredir.

Bu saray başşehirin İstanbul'a taşınmasından sonra da başta Fatih olmak üzere padişahların ilgi alanında kalmayı sürdürmüş, padişahların çoğu burada ikamet etmişlerdir.

1870'li yıllarda sarayın mahzenleri cephaneye depolamada kullanılmaya başlanmış; 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sırasında, Ruslar'ın Edirne'ye yaklaşması üzerine, Vali Cemil Paşa ve Müşir Ahmet Eyüp Paşa'nın emirleriyle ateşe verilmiş ve saray havaya uçurulmuştur.

Savaş sonrasında ise Vali Rauf Paşa'nın izniyle sağlam kalan yerlerden sökülen çiniler ve değerli eşyalar, yabancı ülke yöneticilerine hediye edilmiştir.

Bunların içinde İngiliz Kraliçesine 27 sandıkla hediye olarak gönderilenler büyük önem arz eder.

Günümüzde Kırkpınar güreşlerinin de yapıldığı bu saray alanına Edirneliler Sarayı adı verilmiştir.

Bölgeye yakın olan mahallelerde yaşayanlar ise buraya Sarayı yerine; kısaca, Saray derler.

0.49.1 Balkan Savaşı Döneminde Sarayı

Balkan Savaşları Döneminde (18 Ekim 1912 - 26 Mart 1913) Bulgarlar tarafından işgal edilen Edirne'de Sarayı bir ara türk esirlerin toplandığı alan durumuna dönüştürülmüştür.

O günleri yaşayan ve anılarında aktaran Edirneli Hafız Rakım Ertür şunları yazmaktadır:

Tutsak Türk esirleri Bulgaristan'ın içlerine nakledilmek üzere Tunca Nehri üzerindeki Sarayı'na toplanmışlardı. Onbinlerce kişinin çıplak ve bataklık olan bu adada, bir ay süre ile aç ve çıplak kalması, bir çoğunun ölmesine sebep olmuştur. Bu yüzden buradaki erler ilk günler ağaç kabuklarını kemirerek açlıklarını gidermeye çalışmışlardı. Kolera, Dizanteri gibi bulaşıcı hastalıklara karşı başlangıçta hiç bir önlem alınmadığından, her gün yüzlerce kıvrılarak ölmekte ve cesetleri günlerce açıkta kalmaktadır.

Burada 20 bin kişinin öldüğü bilinir.

0.49.2 Tavuk Ormanı - Padişah Bahçelerinden Yedigöller

Bir zamanlar İkinci Saray'ın çok geniş avlak ve ormanlara sahip olduğu ve içinde bir Saray Bahçesi (Hadika-i Hassa) bulunduğu bilinmektedir.

Günümüzde bu alandan yalnızca Tunca Adası içindeki 58 hektarlık Tavuk Ormanı denilen parça kalmıştır.

Bir söyleneceye göre; bu alan eski yıllarda binlerce tavuk yetiştirilen bir yer olarak kullanılmaktaydı ve elde edilen yumurta akları horasan harcına karıştırılırken; tavuk etleri askeri bölgelere gönderiliyordu.

Tavuk Ormanı: Bir Bitki Laboratuvarı

Tavuk Ormanı, otsu soğanlı ve tıbbi değeri olan bitkilerle doludur ve bu alanda şunları görebilirsiniz: Akyıldız, Morsümbül-Adasoğanı, Dağ Sümbülü-Arapotu, Akçebardak, Gölsoğanı, Çoban Değneği, Yaban Soğanı, Dügün Çiçeği, Andız, Çiğdem, Yılan Yastığı-Dana Ayağı, Karakafes.

Tavuk Ormanı'nda bulunan Ağaç ve Çalılar

Doğu Çınarı (Bazıları anıtsal niteliktedir.) Akkavak, Karakavak, Ova Karaağaç, Mazi, Yalancı Akasya, Yalancı Keçiboynuzu, Beyaz Dut, Salkım Söğüt, Yabancı Gül, Akasma, Duvan Sarmaşığı, Loğusa Otu, Böğürtlen.

Tavuk Ormanı'nda Av (Bülbül) Köşkü

Padişah IV. Mehmet (Avcı Mehmet) tarafından 1671 yılında yaptırılmış olup; bugün küçük bir eki ayaktadır.

Edirne Belediyesi tarafından 2002 yılında restore edilmiştir.

Bülbül Köşkü olarak da anılmaktadır.

0.49.3 Adalet Kasrı - Tunca Boyundaki bir Mimar Sinan Şaheseri

1562 yılında Kanuni Sultan Süleyman tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan Adalet Kasrı, Selçuklu Mimari tarzında ve taştan inşa edilmiştir. Bu kasır, Bakanlar Kurulu (Divan-ı Hümayun) ve Yargıtay olarak kullanılırdı.

İlk katında Şerbethane, ikincisinde divan katipleri, en üst katta da Divan heyetinin toplandığı mermer salon bulunmaktadır.

Divan'ın toplandığı salon ortasında Edirnekari mermer bir havuz ve köşede kafes arkasında padişahın tahtı yer alır.

0.49.4 Saray'dan Günümüze Kalanlar

Fatih Köprüsü'nden kuzeye bakıldığında Saray'dan geriye kalan son parçaları şu şekilde sıralayabiliriz.

Solda Saray Mutfakları, ortalarda Babüssade (Saray'ın Saadet Kapısı) Babüssade'nin sağ yanında Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılan ve Cem Sultan'ın doğduğu yer olan Cihannüma (Has Oda) Kasrı.

Bu Kasr (Köşk) yedi katlı olarak yapılmıştır. En üstte Cihannüma Odası bulunur. Edirne Saray'ının en büyük Kasrıdır ve en geniş alana yayılanıdır.

Cihannüma'nın sağ tarafında Kum Kasrı Hamamı bulunur.

Kum Kasrı'nın bu adını, bulunduğu yerin sarı renkli kumundan aldığı rivayet edilir.

0.50 Edirne Çeşmeleri

Edirne Çeşmeleri; çoğu 500 küsur yıllık tarihleriyle, çeşme denilip geçilmeyecek türden tarihi anıtlar olup; geçmişle günümüz arasında süreklilik duygusunu su içerken bile hissettirir. Bu topraklarda 500 yıl önce yaşayanlarla aynı çeşmeleri ve taşı paylaşmaya devam ettiğimizi Edirne Çeşmelerine bakarak anlayabilirsiniz.

0.50.1 Hastahane (Harbiye) Çeşmesi

Barok stilinde olan çeşmenin haznesi kesme taştandır. Hazne örtüsü düzdür ve etrafı korkulukla çevrilidir.

Tek yüzlü çeşmenin cepheye yayvan sivri kemerli nişi ve içinde mermer ayna taşı, önünde de yalak bulunmaktadır.

0.50.2 Ticaret Lisesi eşmesi

Dört cepheli meydan çeşmesidir. Halk Eğitim Merkezi'nin inşa edildiği 1916–1917 yıllarında yapıldığı söylenebilir. Neo Klasik üslubundadır. Dr. Rıfat Osman Çeşmesi olarak da anılır.

Ahnlıklarındaki kitabelerde *Su gibi aziz ol* özdeyişi ile dua yazıları bulunmaktadır.

0.50.3 Merzifonlu Çeşmesi

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından 1666 yılında yaptırılmıştır. Kesme taştan üç cepheli meydan çeşmesidir. Çatısı ahşap ve üzeri alaturka kiremitlidir.

Eski yıllarda çeşmenin sol yanında Gülşeni Dergahı bulunmaktaydı.

Balkan Savaşı yıllarında bir ara bu çeşmeye Meriç Nehrinden su pompalanmıştır.

0.50.4 Yeniçeri Çeşmesi

Yapılış tarihi bilinmemektedir. Cephe eni 3 metre, boyu 3 metre olup; tek cepheli bir köşe çeşmesidir. Cephesinde üç sıra dikdörtgen, silmeli çerçeveselidir ve ayna taşı çıkıntılı taşlarla yapılmıştır. Önünde üç yalak bulunur. Suyu akmaktadır.

0.50.5 Umurbey Tavanlı Çeşmesi

Görünen durumuyla Edirne'deki tavanlı çeşmelerin son ve ilginç örneklerinden olan Umurbey yolundaki çeşme; kesme taştan, tek cepheli ve hazneli bir çeşmedir. Cephesinde, sivri kemerli niş içinde, üzerinde Maşallah yazılı bir mermer kitabe bulunur. Önünde tek parça yalağı vardır. Hazne örtüsü ahşap çatılı olup, ahşaptan iki konsola oturmaktadır.

Tavan süslemeleri ahşaptan olup koruluğu kabartma motiflidir.

Çeşmenin cephesi 2.38 metre, boyu 2.60 metredir. Ahşap tavan alaturka kiremitle örtülmüştür.

0.50.6 Sarı Cami Çeşmesi

Cami bitişiğinde olup, haznesi cami çatısıyla örtülmüş durumdadır. Kuzey cephesinin eni 3 metre, boyu 2.70 metredir. Kuzey cephesinde üç, doğu cephesinde bir sivri kemerli niş bulunmaktadır. Suyu akmamaktadır.

0.50.7 Yıldırım Hasan Çelebi Sebili

Üstü açık Sebiller, yani yaz sebillerinin son örneğidir. Bu yönüyle eşi bulunmaz olarak nitelenir. Hasan Çelebi adında biri tarafından Yıldırım Semtinde yaptırılmıştır.

0.51 Edirne Hamamları

Günümüze ulaşan Edirne hamamlarının çoğu Sultan II.Murat dönemine (1421–1451) aittir. Bu dönemden günümüze ulaşanlardan biri 1421–22 yıllarında Tunca Nehri kenarında yaptırılan Gazi Mihal Hamamıdır. Aynı döneme ait bir başka Hamam da Yusuf Paşa adındaki Beylerbeyi tarafından 1428–1429 yıllarında inşa ettirilen Beylerbeyi Hamamıdır. Bu hamamların bazı bölümleri yıkılmış olmakla beraber, günümüze ulaşan kalıntıları yerlerinde durmaktadır.

Sultan II.Murat Döneminden kalan diğer dört hamam da Muradiye Küçükpazar semtindeki tek hamam olarak inşa edilen Yeniçeri Hamamı, 1434–1435 tarihli Tahtakale Çifte Hamamı ile Kaleiçinde 1440–41 tarihlerinde çifte hamam olarak inşa edilmiş, Topkapı Hamamı (Alaca Hamam) ve Selimiye Camisi önündeki alanda Yedi Yol Ağzında yer alan Mezit Bey Hamamıdır. Bu yapılara ayrıca İbrahim Paşa Hamamı, Edirne Yeni Sarayının bir parçası olarak inşa edilen Kum Kasrı Hamamı, 16. yüzyıldan bugüne ulaşan Abdullah Hamamı ile Tahmis Hamamı da eklenir. Bunlardan sadece Tahtakale ve Mezit Bey Hamamları kullanımdadır.

16. yüzyılda yapılmış hamamlar içinde özgün işlevini sürdüren ve boyutsal açıdan da en büyük ve önemlisi Mimar Sinan tarafından inşa edilen Sokullu Hamamıdır. 16. yüzyılın ikinci yarısında Sokullu Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. Çifte Hamam planında olması nedeniyle Çifte Hamam olarak da anılır. Günümüzde hizmet verir durumdadır.

0.51.1 Saray Hamamı

Edirne'nin fethinden sonra yapılan ilk Sarayı (Saray-ı Atik) döneminden ayakta kalabilen tek yapı Saray Hamamıdır. Bu hamam önceleri yalnızca saraya hizmet verirken sonra halka açılmış ve Selimiye'ye vakfedilmiştir. Bazı tarihçiler bu hamamın ayakta kalabilmesini Selimiye'nin yapımı yıllarında kullanılmış olmasına bağlarlar.

Balkan Savaşı'ndan beri kapalı olup son yıllarda onarım görmektedir. Bazı kitaplar Süleyman Çelebi'nin bu hamamda eğlence halindeyken kardeşi Musa Çelebi tarafından baskına uğradığını ve Süleyman'ın buradan kaçtıktan sonra yolda öldürüldüğünü yazmaktadır.

0.51.2 Mezit Bey Hamamı

Eflak'ta şehit olan, hayır işleriyle ünlü Mezit Bey tarafından yaptırılmıştır. Küçüktür. Vakıf malı iken özel mülk durumuna gelmiştir. Yalnız erkekler için kullanılmaktadır.

0.51.3 Sokullu Hamamı

16. Yüzyılın ikinci yarısında buradaki Acemi Oğlanlar Kışlasında yetişip büyüdüğü için Edirne'yi çok sevdiği bilinen ünlü Osmanlı Sadrazamlarından Sokullu Mehmet Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmış bir çifte hamamdır. Edirne'de kullanılabilir durumda, onarım görmüş üç tarihi hamamdan biri olup özel mülke dönüşmüştür.

Kadınlar ve Erkekler bölümlerinin girişleri ayrı yönlerdedir.

0.51.4 Beylerbeyi Hamamı

Beylerbeyi Camisini yaptıran Beylerbeyi Yusuf Paşa tarafından 1428 -1429 yıllarında çifte hamam olarak yaptırılmıştır. Tunca Köprüsünü yaptıran Ekmekçioğlu Ahmet Paşa tarafından da onartılan hamam günümüzde kullanılamaz durumdadır.

0.51.5 Yeniçeri Hamamı

Yeniçerilerin burada yıkanmaları nedeniyle bu adı almıştır. Hamama çok yakın olan ve Menzilahir denilen mevkiide Sultan I.Murat döneminde inşa edilen Rumeli Devşirme Acemi Oğlanları Ocağı ve dolayısıyla yeniçeriler bulunmaktadır. Günümüzde özel mülkiyettir.

0.52 Edirne Köprüleri

Edirne'nin köprüleri de büyük bir tarihi ve mimari zenginliği arz etmektedir. Meriç, Arda ve Tunca gibi akarsuların üzerinde yapılmış bu ecdat yadigarı köprüler şunlardır.

0.52.1 Gazimihal Köprüsü

Köprülerin en eskisi Bizans İmparatoru Michael Palailogos (1261 - 1282) dönemindedir.

0.52.2 Beyazid Köprüsü

Mimar Hayrettin'in Edirne'yi süsleyen eserlerinden biridir.

0.52.3 Fatih (Bönce) Köprüsü

Fatih Sultan Mehmet devrinde 1452'de yaptırılmış taş bir köprüdür. Tunca Adasından bu köprüyle çıkılır. Tunca'nın Fatih Köprüsü yakınları ve Adalet, Bostancıbaşı ile İftar Kasırları arasından geçen kolu boyunca kesme taştan yapılma rıhtımlar ilgi çekicidir.

Tunca ve Meriç Nehri etrafına sıralanmış 450 kadar olduğu söylenen köşklere adına zevrak denilen büyüklü küçüklü sandallarla gidilir ve bu rıhtımlar kullanılırdı.

0.52.4 Saraçhane (Şahabettin Paşa-Sultan Mustafa) Köprüsü

Sultan II. Murat zamanında büyük devlet adamı Şahabettin Paşa tarafından 1451 yılında inşa ettirilmiştir. 1702 yılında Sultan II. Mustafa tarafından onartılmış, onarımı yaptıranın adıyla anılsa da halk arasında Saraçhane Köprüsü olarak bilinmeye devam etmiştir. Sultan II. Abdülhamid döneminde de onarım görmüştür. 10 kemeri olup, pek güzel bir görünüşü vardır.

0.52.5 Saray Köprüsü (Kanuni Köprüsü)

Kanuni Sultan Süleyman devrinde inşa edilmiştir. Sarayıçi semtini Edirne'ye bağlayan güzel bir köprüdür.

Kanuni Köprüsü 1553–1554 yıllarında yapılmıştır. 60 metre uzunluğunda olup, açıklıkları 9.75 metre, köprü yolu genişliği 4,5. metredir.

Dört gözlüdür. Düzgün köşe planlı, başlık kısmı piramit şeklindedir. Köprü gözleri orta ayağın sağ ve solunda yer alır. Ayaklarda boşaltma gözleri yoktur. 1902 yılında selde zarar gören köprü o dönemde; son olarak ise 1990 yılında onarılmıştır.

Sarayıçi denilen bölgeyi ve Tunca Adasını şehre bağlayan bu köprüye halk arasında Saray Köprüsü denir.

Bazı kitaplarda Sultan Süleyman Köprüsü olarak anılan yapı Mimar Sinan'ın şaheserleri arasında sayılır.

0.52.6 Tunca Köprüsü

Tunca nehri üzerindedir. 1608–1613 yılları arasında inşa edilmiştir. Mimarı, Sultan Ahmet Camisi'ni de inşa eden Mehmet Ağa'dır ve o yıllarda Edirne'de yaşayan Mimar Hacı Şaban'ın da yapımına önemli katkılarda bulunduğu söylenir. Edirne'nin güzel köprülerindenidir.

Asıl adı Defterdar Ekmekçizade Ahmet Paşa köprüsüdür. Halk arasında Tunca Köprüsü olarak anılır. Yapımında, nehri altın ve gümüşle doldurmasına para harcandığı söylenir. Mimari yorumcular on gözü olan köprü için *Eşi Bulunmaz* nitelemesini yaparlar.

Üzerindeki parke granit taşlar Sultan Reşat'ın Edirne'yi ziyareti sırasında konulmuş orjinal taşlardır.

Tunca Nehri Hakkında

Bulgaristan topraklarında, Kocabalkan'ın orta kesiminden ve Korucadağ'dan inen kaynak kollarının Kızanlık Ovası'nda birleşmesiyle oluşur.

61 km.'si Türkiye topraklarında olmak üzere 330 km. uzunluğundadır. Edirne'yi kuzeyden ve batıdan kuşattıktan sonra Tunca (Ekmekçizade) Köprüsü'nün 1 km. aşağılarında Bülbül Adası denilen alanda Meriç Nehri ile buluşur.

Tunca; 16. yüzyıla kadar, Kentin içme suyu ihtiyacını da karşılayan bir nehir durumundaydı.

0.52.7 Yalnız Göz Köprüsü

Mimar Sinan'ın eseridir. Tek kemerli ve tek gözlü oluşundan ötürü bu adla anılmaktadır. Küçük olmasına rağmen enfes bir mimariye sahiptir.

0.52.8 Meriç (Abdülmecit - Yeni Köprü) Köprüsü

Bu köprünün yapımı 1832 yılında Edirne'yi ziyaret eden Sultan II.Mahmut'un emriyle gündeme gelmiştir. O yıllarda burada ahşap bir köprü bulunmaktaymış.

Köprünün yapımı bütçe sıkıntıları nedeniyle ancak 1842 yılında Sultan Abdülmecit döneminde başlatılabilmiş ve beş yılda bitirilmiştir. Bitiminde köprüye konulan kitabe, Yunan İşgali döneminde işgalciler tarafından söktürülmüştür.

Edirne'nin en yeni Osmanlı yapısı köprüsüdür. 12 kemerli olup, güzel bir görünüşü vardır. Günbatımının dünyada en güzel izlenebildiği noktalardan olduğu söylenir.

Meriç Nehri Hakkında

Antik adı Hebros olup, Bulgarca Maica, Rumca Evros olarak anılır.

Bulgaristan'ın güneybatısında; Rila Dağlarının kuzey yamaçlarından doğar. Sivilingrat ve Kapıkule arasında Bulgaristan Yunanistan sınırını; Karagağaç dışında da Kapıkule ile Enez arasında Türk- Yunan sınırını oluşturur.

490 km. uzunluğundadır ve Enez'de Ege Denizine dökülür. Türkiye - Yunanistan sınırının başlangıç noktalarında Arda'yı; Türkiye sınırları içinde ise Tunca ile Ergene Nehirlerini içine alır.

0.52.9 Ergene Köprüsü

Edirne'nin Uzunköprü ilçesinde Ergene nehri üzerinde bulunmaktadır. Mimar Muslihiddin tarafından yapılan Ergene Köprüsü 1200 metre uzunlukta olup, 170 adet kemer üzerinde yükselmektedir. İlçenin adına esin kaynağı olacak kadar uzun bir köprüdür.

0.52.10 Yeniimaret Köprüsü

İkinci Beyazıt Camisi ve imareti yapılırken inşa edilmiştir(1487). Kentten İmaret mahallesine geçiş sağlar.

0.52.11 Yıldırım Köprüsü

1535 yılına ait onarım kitabesi vardır. Karayolları tarafından 1987–89 yılları arasında onarılarak bugünkü haline getirilmiştir. Gazimihal Köprüsü'nden sonra Yıldırım Mahallesi'ne geçiş sağlar. Yıldırım Cami'nin yanındadır.

0.52.12 Karayolları Köprüsü

1980 yılında yapılmıştır. Gazimihal Köprüsü paralelindedir. Kent ile Kapıkule sınırı arasında geçiş sağlar.

0.53 Edirne Çarşıları ve İş Merkezleri

Osmanlı İmparatorluğu'nun 19. yüzyıla kadar olan döneminde Edirne, çarşı ve hanlar bakımından en zengin ve gelişmiş illerden biri olmuştur. Bu çarşıların en bilinenleri aşağıda sıralanmıştır.

0.53.1 Alipaşa Çarşısı(Kapalı Çarşı)

Edirneliler'in daha çok Kapalı Çarşı adıyla andıkları Ali Paşa Çarşısı Kanuni Sultan Süleyman'ın son yıllarında dört yıl kadar Sadrazamlık yapan Hersekli Semiz Ali Paşa tarafından 1569 yılında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Bir söylentiye göre Kırklareli'nde yapılacak bir camiye gelir temin etmek amacıyla yaptırılmıştır. Yapılmasındaki bir maksat da kıymetli eşya satan (altın, gümüş vb.) ticaret erbabını bir çatı altında toplamak ve bu ticaret erbabının korunmasını sağlamaktır. Kaynaklara bakıldığında; her gece yüz adet bekçinin çarşığı beklediğinden bahsedilmesi de sözkonusu ticari ürünlerin ne kadar değerli olduğunun göstergesidir. Çarşının bir özelliği de kemerlerinin kırmızı-beyaz taştan yapılmış olmasıdır. Edirne'nin ticari hayatı bakımından yerli yabancı turistlerin akınına uğrayan Alipaşa Çarşısı'nda 130 dükkan ve 6 kapı bulunmaktadır. Altı kapının ilk ikisi iki ucunda olup, ortadaki iki yöne açılır ve ortakapı olarak bilinir. Diğer ikisi de doğuya bakar. Güneyindeki kapı (İğneciler ve Balıkpazarı Kapısı) Direkler Çarşısı'na açılır. Dış duvarlar kesme taşla örülü olup üstü tuğladır. 300 m. uzunluğundadır.

29 Eylül 1992 yılında elektrik kontağından çıkan yangın sonucu çarşı harap hale gelmiştir. O dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in önyak olmasıyla çarşı 5 yıl süren onarımdan sonra 25 Kasım 1997 tarihinde tekrar hizmete açılmıştır.

Tarihçilere göre bir zamanlar bu çarşıda dükkan sahibi olmak; çok zengin ve ayrıcalıklı kişilere özgüydü. Hatta; *Burada dükkan tutabilmek değme*

adamın karı değildi. ve Londra'da bile böyle temiz olanı yoktu. Yalnız, günümüzde Çarşıda altın ve gümüş gibi kıymetli eşya ticareti yapan dükkanlara çok az rastlanmaktadır. Bugün daha çok değişik ticaret erbabı mevcuttur.

0.53.2 Bedesten Çarşısı

Eski Cami'ye gelir temin etmek için Çelebi Sultan Mehmet zamanında 1417–1418 tarihleri arasında yaptırılmıştır. Erken Osmanlı Dönemi çarşılarının ayakta ve kullanılır durumdaki en ilginç örneklerindedir. Mimarı Hacı Alaeddin'dir. Dikdörtgen biçiminde olup boyutları 41'e 78 metredir. 14 kubbeli bir yapıdır ve dört cephesinde 54 dükkan bulunur. Her cephenin ortasına düşecek şekilde dört kapısı bulunmaktadır. İç mekanda dört yüze dağılan şekilde 36 adet hücre vardır. İç Mekan boyutları 20 x 56 metredir.

Her kubbede bir adet pencere vardır ve iç mekan bunlarla aydınlatılır. Çatısı kurşunla kaplıdır.

Evliya Çelebi; *İçinde değerli eşya alınıp satılan yer* anlamına gelen Bedesten için:

“Burada Mısır Hazinesi değerinde olan elmas ve mücevherler zengin tacirlerin dolapçıklarında gözleri kamaştırır; çarşığı 60 gece bekçisi beklerdi.”

şeklinde yazmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme devrinde çok hareketli bir alışveriş yeri idi. Çok değerli mücevherler satan dükkanlar bulunuyordu. Günümüzde de canlı alışveriş merkezlerindedir. Kentte bulunan az sayıda mermer ustası bu çarşıda mesleklerini sürdürmektedir.

0.53.3 Arasta Çarşısı

Sultan III. Murat zamanında Selimiye Camisi'ne gelir sağlamak amacıyla yaptırılmıştır. 225 metre boyunda, 73 kemerli ve 4 kapılıdır. Aralıklı olarak uzun dönemli restorasyonlar geçirmiştir. 124 dükkan mevcuttur. Son dönemlerde Edirne ticari hayatında tekrar önem kazanmaya başlamıştır. Turistik eşya satan dükkanlar çoğunluktadır. Selimiye Camisi'ni ziyarete gelen yerli ve yabancı turistlerin de tercih ettikleri bir alışveriş noktasıdır.

Arasta:

Çarşılarda aynı işi yapan esnafın bulunduğu bölüm;

olarak tanımlanır. Selimiye Arastası Selimiye Camisi'ne gelir getirmek amacıyla; bu caminin yapımından sonra Sultan III. Murat döneminde Mimar Sinan'ın kalfası Davut Ağa'ya yaptırılmıştır. Arasta'nın yapılış nedenlerinden biri olarak; Selimiye Camisi'ne mimari açıdan batı ve güney yönünden destek verme ihtiyacı gösterilir.

Evliya Çelebi bu çarşının; ucuz, özensiz ve bayağı cins ayakkabı yapan ve satan esnaf anlamına gelen kavafllara ayrıldığını yazar. Bu nedenle zamanla Kavafllar Çarşısı(veya aynı anlamda kullanılan Haffaflar Çarşısı) adını aldığı söylenir.

Binanın ortasındaki kubbe *Dua Kubbesi* olarak bilinir. Dükkan sahiplerinin her sabah burada toplanıp doğru iş yapacaklarına dair yemin ve dua etmeleri nedeniyle böyle adlandırılmıştır. İlk dönemlerinde çarşının üstünün tümüyle kurşun kaplı olduğu, ancak bu kaplamamın zamanla onarım giderlerinde kullanılarak tüketildiği bilinir.

Sultan III.Murat Hakkında

Sultan III.Murat Edirne'ye hiç gelmeyen padişahlardan biri olarak bilinir. Bütün padişahlar arasında en çok çocuğa sahip olanıdır ve 102 (bazı kaynaklara göre 112) şehzadesi olmuştur. Haseki Sultanı ünlü Safiye Sultan'dır. Sultan III.Murat Osman oğullarının en bilginlerinden biri olarak tanınır. Onun döneminde devlet kudretinin ve sınırlarının zirvesine ulaşmıştır. Ancak enflasyon da onun döneminde artmış, kapıkulu askerleri cunta teşkilatları kurarak ihtilal yapma yoluna gitmiş, rüşvet artmış, saray kadınları politikaya karışmış, lüks, ihtişam, israf artmış, diktatör vezirler türemiş, Celali isyanları başgöstermiştir.

1595 yılında 48 yaşında vefat etmiştir.

Edirne'deki Defterdar Mustafa Paşa Camisi, Şeyh Çelebi Camisi, Nazır Çeşmesi gibi yapılar onun döneminde yapılmıştır.

0.53.4 Dar-ül Eytam (Yetimler - Yeni) Çarşısı

Abacılarbaşı'nda bulunan, eski Dakik Kapanı'nın yerine 1911 tarihinde yapılmış büyük bir iş hanıdır. İki katlı ve yarı kargir olan iki sıra halinde ve bitişik nizamda inşa edilmiş çarşıda seksene yakın işyeri bulunmaktadır. Burası 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nda öksüz kalan şehit ailelerinin çocuklarına gelir getirmek amacıyla yapılmış olup, çarşı o yıllarda halk arasında Yeni Çarşı olarak anılmıştır. Günümüzde de Yetimler Çarşısı olarak anılan dükkanlar Edirne ticari hayatındaki yerini korumaktadır.

0.54 Edirne Hanları ve Kervansarayları

Kentin tarihi dokusunda Hanlar ve Kervansaraylar önemli bir yer tutar. Osmanlı Döneminde geçiş yolları üzerinde zengin bir ticari merkez olması, barınma ihtiyacının da İmparatorluğun en kaliteli barınma mekanlarının inşa edilerek giderilmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır. Zamanın Hilton Otelleri diyebileceğimiz bu mekanlar; Edirne'nin geçmişteki canlılığının da önemli bir kanıtıdır.

0.54.1 Rüstempaşa Kervansarayı

Kent merkezinde Eski Cami'nin hemen arkasındadır. Kanuni Sultan Süleyman'ın Sadrazamı Rüstem Paşa tarafından,1561'de Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Avlulu bir handır. Dikdörtgen avlunun çevresinde iki kat halinde 102 oda yer alır. Katların avluya bakan yüzleri revaklıdır. Uzun kenarında karşılıklı olarak yukarı çıkan merdivenleri vardır. Üst kat pencere ve kapı kemerlerindeki tuğla ve süsleme ilginçtir. Sivri kemerli pencerelerin sonradan dört köşe hale getirilmesi, doldurulması ya da yeni pencere açılması yapının görünümünü bozmuştur. Ön cephelerde 21 adet dükkan bulunur. Bu dükkanlar Kervansaray'a gelir getirmek amacıyla yapılmıştır.

Kervansaray ortasındaki alanda yine bir zamanlar Mimar Sinan tarafından yapılan Şadırvan ve Mescit bulunmaktaydı. 1877-78 Osmanlı - Rus Savaşı sırasında Edirne'yi işgal eden Ruslar bu mescidi yıkmışlardır.

Yakın geçmişte Edirne ve çevresinde üretilen ipekböceği kozaları burada pazarlanmaktaydı.

1972 yılında Otel haline getirilmiştir. Bu restorasyonda gösterilen başarı nedeniyle de Ağa Han Mimarlık Ödülü kazanılmıştır.

Rüstem Paşa Hakkında

Kanuni Sultan Süleyman'ın damadı olan Rüstem Paşa'nın Sadrazamlığa Hürrem Sultan'ın çabalarıyla getirildiği ve döneminde ünlü Hürrem Sultan entrikalarına girdiği bilinir. Bu görevde iki kez ve toplam 15 yıl kalmıştır.

Adı bir cinayete karışınca, Yeniçerilerin eyleme geçmesi üzerine azledilmiş, ancak benzeri yollarla yine Sadrazam olmuştur. 12 Temmuz 1561'de vefat eden Damat Vezir-i Azam Rüstem Paşa'nın yerine, Ali Paşa Çarşısını yaptıran Semiz Ali Paşa geçmiştir.

Kanuni Sultan Süleyman Hakkında

Yavuz Sultan Selim'in oğludur. bizim Kanuni ve Cihan Hakanı, Avrupalıların Muhteşem Süleyman adını verdikleri Padişah 1494 yılında doğmuştur. Zamanın hiç bir hükümdarı onun kadar iyi bir eğitim görmemiştir. Doğu dilleri dışında Sırpça biliyor, Muhibbi mahlasıyla şiirler yazıyordu. Aynı zamanda değerli taşlar uzmanıydı. 1566 yılında Zigetvar Seferi sırasında vefat etmiştir. Saltanatı yaklaşık 47 yıl sürmüştür. Sadece Kanun yaptığı için değil, aynı zamanda bunları adaletli ve dikkatli uyguladığı için de Kanuni ünvanını almıştır. Süleymaniye Medresesini kurarak İstanbul'un eğitim ve bilim merkezi kimliğini en üst noktaya taşımıştır.

Padişahlığı döneminde imparatorluğun sınırları iki mislinden fazla genişlemiştir. Bu dönem devletin de en iyi yönetildiği dönem olarak bilinir. 13 kez sefere çıkarak bu rekoru elinde tutan tek padişaktır. Padişahlığı döneminde Edirne'ye yapılan eserler şunlardır: İki Kapılı Han(Şimdi yerinde Anıt Park vardır.), Şeyh Bedreddin Camisi, Tayakadın Camisi, Hünkar Sofrası, Zehr-i

Mar Mescidi, Kanuni Köprüsü, Yıldırım Sebili, Ali Paşa Çarşısı, Süle Çelebi Camisi, Rüstem Paşa Kervansarayı, Adalet Kasrı, Haseki Suyolu.

Kanuni Sultan Süleyman Edirne ile ilişkileri en yoğun padişahlardandır. 1542,1544,1546 ve 1549 kışlarını Hürrem Sultan'la Edirne'de geçirmiş, elçileri Edirne Saray'ında kabul etmiştir. Ayrıca Avrupa yönüne yaptığı tüm seferlerde Edirne ilk durak noktasıdır.

0.54.2 Ekmekçiöğlü Ahmet Paşa Kervansarayı(Ayşe Kadın Hanı)

Ayşe Kadın semtinde bulunduğundan Ayşe Kadın Hanı diye de anılır. Sultan I.Ahmet'in buyruğuyla, Defterdar Ahmet paşa tarafından 1609 yılında yaptırılmıştır. Mimarı Sedefkar Mehmet Ağa ile Edirne'li Hacı Şaban'dır. Duvarları kesme ve yontma taştandır. Taçkapının sivri kemer içinde yazıtı vardır. Anıtsal bir yapı olan Kervansarayın arka yüzündeki mermer süslemeli pencereler ilginçtir. Tek katlı olan kervansarayda odalar yerine salonlar bulunmaktadır. Bu bölümlerin avlu ile bağlantısı yoktur.

0.54.3 Deveci Han

Deveci Han, Defterhane olarak, resmi defterlerin ve arşivlerin korunması amacıyla yaptırılmıştır. Yapılış tarihine ilişkin netlik yoksa da kaynaklar bunu 15. yüzyıl olarak işaret eder.

1847 yılında Rüstem Paşa tarafından hapisaneye dönüştürülmüş, 1953 yılında terkedilmiştir. Uzun süre kullanılamaz durumda kalan bina 1993 yılında Kültür Bakanlığı tarafından restorasyon projeleri kapsamına alınmış, 25 Kasım 2000 tarihinde de restorasyonu tamamlanarak hizmete açılmıştır. Bina, Kültür Müdürlüğü'nün idari hizmetleri yanında, el sanatları kursları ve çeşitli kültürel etkinlikler için kullanılmaktadır.

0.54.4 Havlucular (Solaklar-Astarlar) Hanı

Yediyol Ağızı denilen alanda kalıntıları giderek azalan bir tarihi han bulunmaktadır. Havlucular Hanı denilen bu tarihi bina 17. yüzyılın başlarında, dönemin Defterdarı Ahmet Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Bu handa bir zamanlar solaklar oturmakta olduğu için Solaklar Hanı olarak anılmış; sonraları burada astarlık ve pamuklu kumaşlar dokunmaya başlanmış ve bu defa adı Astarlıklar Hanı olmuştur. Son olarak ise havlu dokunan bir yer durumuna dönüşünce Havlucular Hanı olarak anılmaya başlamıştır.

Ekmekçiöğlü Sebili

Havlucular Hanı'nın güney tarafında yer alan tarihi sebil iki cephele olup Osmanlı Klasik üslubundadır. Her cephesinde birer pencere bulunur.

Ekmekçiöglü Sebili'nin üstünde bir zamanlar kahvehane bulunmaktaymış. Tarihçi Ahmet Badi bu kahvenin Edirne'deki en eski kahve olduğunu yazmaktadır.

1752 depreminde Havlucular Ham'ının üst tarafı ile birlikte bu kahve de yıkılmıştır.

1601 yılında yaptırılan bu sebil Pazarcular Sebili olarak da bilinir.

0.55 Medreseler

Tarihimizde önemli yer tutan kişilerin eğitim gördüğü Osmanlı Döneminin eğitim kurumlarından Medreseler, Edirne'de de mevcuttur. Padişahlarımızın Şehzadelik dönemlerinde ve aralarında ünlü bilginlerimizde bulunduğu tarihi kişiliklerin eğitim gördüğü Edirne Medreselerinden en bilinenleri Peykler ve Saatli Medreseleridir.

0.55.1 Peykler ve Saatli Medreseleri

Üç Şerefeli'nin kuzeyinde ve bitişiğinde iki ünlü tarihi medrese bulunmaktadır.

Bunlardan Peykler Medresesini Fatih Sultan Mehmet yaptırmıştı.

Peyk; *Padişahın yanında bulunan hürmetli askerler* anlamına gelir.

Türk tarihinde önemli ve saygın bir yeri bulunan İbn-i Kemal burada öğrenim görmüştür.

Eski Medrese Binası onarılmış olup başka hizmetlerde kullanılmaktadır.

Sultan II.Murat'ın yaptırdığı Saatli Medrese ise onarım sürecindedir ve Fatih Sultan Mehmet'in bu Medresede öğrenim gördüğünü belirten kaynaklar bulunmaktadır.

0.56 Edirne Konakları ve Evleri

Taş duvar ve sıvayla örülmüş ahşap iskelet sistemleri ile yapılırdı. Bu evler genellikle yanındaki daha yümsek saçaklara çift eğri öge ile bağlanan bir çatıyla örtülü, az derinde kalan locanın içine yerleştirilmiş merkezi girişi ile kusursuz bir simetriye sahiptir. Balkan Yarımadasının hemen her tarafında en küçüğünden en gösterişlisine kadar bütün evlerde *hayat* denilen bölümler vardır. Oda kapılarının açıldığı yer olan bu bölüm, doğrudan evin bahçesine bakan yönde 1,5 - 2 metrelik direkler üzerine dayandırılmıştır. Hayatların sonunda bir basamak yükseklikte dört köşe bir kısım ayrılarak, tahta sedirlerle çevrilirdi.

Evin harem ve selamlıklarında büyük kapıların açıldığı bahçı kısımları olan avluların uygun bir yerinde mermer bir çeşme bulunurdu. Bazı evlerde avluların ortasında küçük havuzlar, üzerine asma sardırılmış çardaklar vardı. Harem ve Selamlık avlularından birbirine geçilecek küçük kapı bulunurdu.

Geçiş yolları üzerinde bulunan kentin gelişme döneminde hem artan ekonomi ve ticaret yoğunluğunu karşılamak hem de cami ve imaretlere gelir sağlamak amacıyla bir çok han, bedesten ve çarşı inşa edildi.

1417 - 1418 yılları arasında Çelebi Sultan Mehmet tarafından Mimar Alaeddin'e Eski Cami'ye vakıf olarak bir bedesten yaptırıldı. 1569 yılında Hersekli Semiz Ali Paşa'nın Mimar Sinan'a yaptırdığı Ali Paşa Çarşısı yüzotuz dükkandan oluşmaktaydı. Çarşı üç yüz metre uzunluğunda olup, altı kapılıydı. 73 kemerli, 255 metre uzunluğunda, 124 dükkandan oluşan Arasta, Sultan III.Murat tarafından Selimiye Camisine vakıf olmak üzere Mimar Davut Ağa'ya yaptırıldı.

0.56.1 İttihat ve Terakki Kulübü Binası(Halk Eğitim Merkezi)

Selimiye'nin doğusundaki mezarlıktan açılan kapıdan çıkarak yaklaşık 100 metre ötede, yakın tarihimizin ilginç bir dönemi sayılan İttihat ve Terakki Partisi'ne ait tarihi yapıyı görebilirsiniz. Bu örgütün en renkli lideri Talat Paşa'nın da Edirneli olduğu ve İttihat ve Terakki'nin örgütlenme sürecinde önemli yeri bulunduğu anımsanırsa; bina farklı bir ilginin de odak noktası olarak görülebilir.

1916 yılında İttihat ve Terakki Kulübü olarak Edirnelilerin yardımlarıyla yapılan bu bina Osmanlı Mimari Stilinde olup mimari çizim ve düzenlemelerinde bir Edirne Sevdalısı olarak bilinen Dr. Rifat Osman'ın imzası bulunmaktadır.

Tavan süslemeleri görsel zenginlikler sunar. Bu süslemeler evvelden Haznedar Sinan Bey'in konaklarında da bulunmaktaydı.

1918 yılında İttihat ve Terakki kapatılınca bu bina bir süre Cemaat-i İslamiye Dairesi yapılmış, 1930'da Atatürk'ün emriyle onarım görmüştür.

Bir süre Halkevi Binası olarak kullanılan bu yapı son yıllarda yaygın eğitim ve kültür etkinlikleri için hizmet vermektedir.

0.56.2 Harbiye Kışlası

Bu binanın temeli Vali Hurşit Paşa tarafından 1870 yılında okul olarak atılmış ve Sultan Abdülaziz döneminde açılmıştır. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşında Ruslar binayı Askeri Hastahane olarak kullanmışlardır. Bina bir ara yangın geçirmiş, zamanla Muradiye yönüne başka binalar eklenmiştir.

1927-1930 yılları arası Kız İlköğretmen Okulu, 1949'dan sonra Jandarma Okulu olarak kullanılmıştır. Halk arasında Harbiye Kışlası olarak anılan bina askeri hizmetlerde kullanılmaktadır.

0.56.3 Sanatlar Mektebi (Sanat Enstitüsü - Endüstri Meslek Lisesi)

Edirne'deki okulların en eskisidir.

1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda (93 Harbi) şehir sokaklarında kalan kimsesiz kız ve erkek çocukları sefaletten kurtarmak amacıyla Vali Rauf Paşa tarafından ıslahane olarak kurulmuştur.

Şimdiki bina 1895 yılında Vali Abdurrahman Paşa tarafından yaptırılmış ve Sanayi Hamidiye adı verilmiştir.

0.56.4 İlhan Koman Evi

Yontu (Heykel) Sanatımızın en değerli isimlerinden İlhan Koman'ın doğduğu evdir.

İlhan Koman'ın doğduğu Neo-Klasik üsluptaki konak, Rum mimar ve ressam tarafından Dr.Dimsa için 1908'de yaptırılmıştır. bir bodrum ve iki kattan oluşan yapı bir doktor evi olarak planlanmıştır ve tavan resimleri ile sıva üzerine boyamalarıyla ünlüdür.

İlhan Koman Hakkında

Bilim, sanat ve teknik arasında fantaziyle beslenmiş bir uyum ve işbirliği üreticisi, rönesans sanatçısı ve bilim adamı olarak da tanımlanan dünyanın en ünlü yontu sanatçılarından İlhan Koman, Edirneli'dir ve 1921 yılında Kaleiçi'nde doğmuştur.

İstanbul Güzel Sanatlar Akademisini bitirdikten sonra Paris'te öğrencilik, İstanbul Güzel Sanatlar ve Stockholm Sanat Akademisi'nde öğretim görevliliği yapmıştır. 1986'da Stockholm'de vefat etmiştir.

0.56.5 Hafızağa Konağı

Kereste ve inşaat malzemesi Romanya'dan getirilen bu bina sahibinin asıl adı Hafız Mehmet'tir. Bu binada İttihat ve Terakki Partisi'nin cemiyet olarak kuruluş döneminde gizli toplantılar yapıldığı ve toplantılara Talat Paşa ve İsmet (İnönü'nün) ilk subaylık döneminde katıldığı söylenir.

Türk İslam Mimarisi'nin tipik bir örneği durumundaki bina Edirne Valiliği'nce 2002 yılında onarıp restore edilmiştir.

Şu anda Konak Edirne Kent Müzesi haline getirilmiş olup, Edirne kent tarihine ilişkin çok değerli belgeler ve eserler sergilenmektedir.

0.56.6 Bir Sivil Mimarlık Örneği Bahai Evi (Beyaz Ev-Rıza Bey'in Evi)

Dış rengi nedeniyle Edirneliler'in Beyaz Ev dedikleri, ilk sahibi nedeniyle Rıza Bey'in Evi olarak da anılan Bahai Evi, Bahailer için kutsal sayılır. Çünkü Bahai dininin kurucusu Bahauallah bir süre bu evde kalmıştır. Aslında burası Bahauallah'ın Edirne'de kaldığı beş evden biridir.

Diğer ülkelerden burayı ziyarete gelen Bahailer burada ibadet ederler.

Ev 1992 yılında onarılarak restore edilmiştir.

Bahailik Hakkında

Var olan dinler açısından bir öğreti veya tarikat kabul edilmesine karşın, sosyolojik anlamda bir din; inananlarca ise en son din olduğu savunulan Bahailik İran kökenli Bahauallah tarafından kurulmuştur. *Dünya tek bir vatan ve insanlar onun vatandaşlarıdır* felsefesiyle de kendini özetleyen Bahailik, Bahauallah'ı peygamber kabul eder. Ayrıca bütün peygamberleri kabul eder ve tanırlar. Hayfa'da Yüce Adalet Evi adını verdikleri merkez dışında; hemen hemen dünyanın her yerinde milli mahfeller adıyla örgütlenmişlerdir.

Değişime inanırlar. Namaz, oruç ve hac gibi ibadet kuralları vardır. Oruç her yıl 2–20 Mart günleri arasında 19 gündür. 21 Mart bayramdır. Yeni yılları Nevruz'dur. Bir dünya dini olduklarını kabul eden Bahailer için 9 sayısı kutsal olup bir yıl; 19 ay, bir ay; 19 gündür.

Bahailer ve Edirne

Bahailer için Edirne ve Bahauallah'ın burada kaldığı evler kutsaldır ve buraya *Arzu Sır* veya *Sır Kenti* adını verirler. Müslümanlar için Kabe'nin anlamı neyse, Edirne de Bahailer için aynı anlamı taşır. Çünkü Bahauallah o dönemde Osmanlıların sınırları içinde olan İran'dan 1864 yılında, önce İstanbul'a, sonra Edirne'ye gelmiş ve Edirne'de yaklaşık 4,5 yıl yaşamıştır. Ayrıca Bahailik dininin dünyaya dönük ilk duyurusunu Edirne'den yaparak; beklenen imam mehdiliğin Allah tarafından kendisine gönderildiğini buradan bildirmiştir.

2000–2001 yılları arasında Edirne'de Beyaz Evin yurt dışından gelen 3000'den fazla Bahai tarafından kendisine gönderildiğini buradan bildirmiştir.

Bahailerin Şükrü Paşa Mahallesinde mezarlıkları da vardır.

0.56.7 Edirne Belediye Binası

Edirne Belediye Binası, Belediye hizmetlerinin verilmekte olduğu Türkiye'deki en eski binalardandır. Edirne'de Belediye örgütlenmesi 1867 yılında Edirne Valisi Hurşit Paşa döneminde gerçekleştirilmiştir.

Binanın temeli ise Belediye Başkanı Dilaver Bey tarafından 1898 yılında atılmış, değişik etkinliklerle halktan da toplanan parasal katkılarla 1900 yılında tamamlanmıştır.

Mimarı Nazif Bey'dir. On Odası, iki salonu bulunan bina iki katlıdır.

Odalarından birinde 1930 yılında Edirne'yi ziyaret eden Atatürk kaldığı için O'nun anısına düzenlenmiş olup, ziyarete açıktır.

Edirne Belediye Binası, Bulgar işgalinde Belediye Meclisi'nce Bulgar Kralı Ferdinand'a *Kral Köşkü* olarak düzenlenmiştir. Benzer durum Yunan işgali döneminde de yaşanmıştır.

Hurşit Paşa Hakkında

Hurşit Paşa 1866–1870 ve 1874–1875 yıllarında iki defa Edirne Valiliği görevinde bulunmuştur. Onun döneminde Adliye Dairesi ve Edirne Kalesi surları sökülerek Hastahane yapılmıştır. Ayrıca Vilayet Matbaası bu dönemde kurumuş, vilayetin ilk gazetesi çıkarılmıştır.

Dilaver Bey Hakkında

1865'te Edirne'de dünyaya gelmiş, özel öğretmenlerle öğrenim görmüş, zeki, dirayetli, bilgili ve belediye başkanlığı yıllarındaki renkli kişiliği ile anılır. 1898–1903 ve 1907–1910 yıllarında iki kez belediye başkanlığı görevinde bulunmuş, 1903 yılındaki büyük Kaleiçi yangınından sonra bu semtin yeniden ve bugünkü planıyla kurulmasını gerçekleştirmiştir.

Dilaver Bey, Bulgar İşgali yıllarında gördüğü işkenceler yüzünden yakalandığı hastalıklar sonrasında 15 Nisan 1919'da vefat etmiştir. Mezarı Selimiye arkasındadır. Günümüzde Kaleiçi'nde onun adıyla anılan bir mahalle mevcuttur.

0.57 Edirne'nin Tarihi Türbeleri ve Mezarlıkları

Bu bölümde kentimizin tarihi mezarlıkları ve tarihimizde önemli ve ünlü kişilerin yattıkları türbeler tanıtılmaktadır. Mezarlıklarında bile yüzyıllardır atalarımızla beraber yatmaktayız.

0.57.1 Şehzade Türbeleri

Dar-ül Hadis Camisi haziresi Edirne'de çok görülmeyen Şehzade Mezarlarının (Türbelerinin) en güzel örneklerini sergilemektedir.

Bu mezarlarda şu padişahların çocukları yatmaktadır: Sultan III.Ahmet'in kızları; Zeynep ve Rukiye Sultan ile oğulları Şehzade Selim ve Mehmet.

Sultan II.Mustafa'nın kızları Ümmügülsüm ve Hatice Sultan ile oğlu Mehmet.

Sultan II.Murat'ın oğlu Hüseyin ile Orhan Çelebi. Ve taşı kırık olduğu için babası ile ölüm tarihi bilinmeyen Hafize Sultan.

0.57.2 Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi

Peykler ve Saatli Medreseleri ile Üç Şerefeli Camisi arasında Edirne'nin en renkli ve eski valilerinden biri sayılan Hacı İzzet Paşa'nın küçük kabir türbesi bulunur.

Beş penceresi ve kubbesi vardır.

Türbenin içinde, İzzet Paşa tarafından yazılmış iki kitabe asılıdır.

İzzet Paşa Hakkında

Türk Osman Paşa'nın oğludur. Erzincanlıdır. Edirne'de ilki Sultan Abdülazi döneminde olmak üzere iki kez valilik yapmıştır. İlk döneminde Edirne'ye daha verimli çalışmalar yaptığı kabul edilir. Şairliği ve hattatlığı vardır. Saat Kulesi onun eseridir. Kendi yaşamında garip davranışları yanında idareci olarak, *makamına gelen vatandaşların sırtına tebeşirle gideceği daireye havale yazuları yazmak* gibi, tuhaf uygulamalarıyla da ünlüdür.

0.57.3 Merzifonlu Kara Mustafa Paşa ve Mezarı Hakkında

1635 yılında Merzifonda doğan Mustafa Paşa 1674 yılında Sadrazam oldu. 1682'de Avusturya'da yaşanan bir iç kavgayı fırsat sayarak bu ülkeye savaş açtı. 1683'te Viyana'yı kuşattı. Şehir almamayıp gelen Haçlı kuvvetlerine karşı yenilgiye uğrayınca dönemin Padişahı tarafından Budin'de boğdurularak öldürüldü.

Merzifonlu'nun kafasını keserek Edirne'ye getiren kişi de bir Edirneli olan Kapıcılar Kahyası Kazaz Ahmet'tir. Viyana'da bir müzede olan ve Avusturyalılarca sergilenen kafanın Merzifonlu'nunkiyle ilgisi yoktur. Merzifonlu'ya ait kesik baş önce Sarayı'nda Adalet Kasrı önündeki Seng-i İbret'te (İbret Taşı) sergilenmiştir. Mezar, Devlet Hastanesi yanındaki Sarıca Paşa Camisi avlusunda Melek İbrahim Paşa'nın mezarıyla yanyanadır.

0.57.4 Tütünsüz Ahmet Paşa (Ahmet Rıdvani) Türbesi

Edirneli olup (Ohri kökenli olduğu da söylenir.) halk arasında Tütünsüz Ahmet olarak tanınmıştır.

Şairdi ve şiirlerinde Rıdvani Mahlasını(imzası) kullanıyordu. Sultan II.Beyazid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde yaşamıştır. Bazı kitaplar kendisinin Sultan II. Beyazid'e Defterdarlık yaptığını yazarlar. Ayrıca Sancak Beyi olarak çeşitli yerlerde görev yaptığı; ancak Sultan II.Beyazid'in oğulları arasındaki taht mücadelesinde taraf olduğu için bu görevinden alındığı ve 1528 - 1538 tarihleri arasında Edirne'de vefat ettiği söylenir.

Keramet sahibi olduğuna inanılan Tütünsüz için Tütünsüz adı da kullanılır. İnanışa göre, savaşa giden askerlere acil olarak yemek pişirmek gerektiğinde bu işi dumamı tütmeyen bir ateşte gerçekleştirmiş ve askerlerin doyurulmalarını sağlamıştır.

0.57.5 Hıdırbaba Türbesi

Hıdırbaba bazılarına göre Fatih Sultan Mehmet'in komutan askerlerindedir. Bazı kaynaklarda ise Hıdırbaba'nın Sultan I.Murat'ın Edirne'yi almadan önce buraya gelip yerleşen Türkler'e ait olduğu ve fetihten sonra Şah Melek

Paşa ile Sadrazam İbrahim Paşa'nın buraya bir zaviye yaptırdıkları yazmaktadır. Bir başka yaklaşıma göre de tekke; Bektaşî'lerin ziyaret noktası olmuş; Fatih Sultan Mehmet'in esir aldığı Uzun Hasan'ın oğlu Sultan Yakup burada yaşamaya mecbur edilmiş ve burada vefat etmiştir.

Sultan İbrahim döneminde Koca Mustafa Paşa tarafından Edirneliler'in isteği üzerine yanlış ibadet yapılıyor gerekçesi ile harap edilmiş ve malzemeleri satılarak Gazimihal Köprüsü'ne ek bir köprünün yapımında kullanılmıştır.

Sultan IV.Mehmet (Avcı Sultan Mehmet) buraya bir köşk yaptırdıktan sonra tekke yeniden açılmıştır.

0.57.6 Beylerbeyi Camisi Mezarlığı

Tek ve yarım kubbeden oluşan bu cami, Sultan II.Murat döneminde Beylerbeyi Yusuf Paşa tarafından yaptırılmıştı. 1964 yılında gördüğü onarım sırasında minaresi de yeniden yaptırılmıştır. İbadete açıktır.

İçinde çok ilginç Türk-İslam Mezar taşı örneklerinin bulunduğu geniş bir mezarlığı vardır. Bu haliyle Orjinal Türk-İslam Mezar taşları Açık Hava Müzesi görünümündedir.

Mezarlık ortasında bulunan Türbe önemli ölçüde tahrip edilmiştir ve halk arasında bu türbenin İncili Çavuş'a ait olduğu inancı yaygındır.

0.57.7 Selimiye Bahçesindeki Tarihi Mezarlar

Selimiye'nin doğu yönünde iki medrese binası arasında kalan alan mezarlık olarak kullanılmıştır. Burada Edirne'nin eski ünlü Belediye Başkanlarından Dilaver Bey'in mezarı görülebilir. Mezar buradaki yerine, şimdi 25 Kasım Stadyumu olarak kullanılan alandan; yani tarihi Tatarhaniler Mezarlığı'ndan nakledilmiştir.

Ayrıca burada Sultan III.Ahmet'in oğlu Şehzade Selim'in türbesi bulunmaktadır.

Türk Bayrağı resminin bulunduğu mezar ise Edirne'ye 1913 yılında Bulgar işgalinden kurtaran öncü güçler arasında şehit olan Yüzbaşı Reşit'e aittir. (Kapıkule yolunda adına yapılan şehitlik mevcuttur.

0.57.8 Zehrimar Mezarlığı

Selimiye'nin kuzeydoğusunda bulunan Zehrimar Mezarlığı küçük bir alan olarak düzenlemiş olup; içinde bazı Edirne Kadıları ve Şeyhülislamı'nın mezarları ve mezar taşlarının güzede örnekleri ile bir su terazisi temeli görülebilir. Zamanla bir mescidin de bulunduğu bu alanda, mescid haziresindeki sebilin orjinal kitabesi yerindedir.

0.57.9 Karamanoğlu Mehmet Beyin Mezarı

Dar-ül Hadis'in doğu yönünde Edirne Valilerinden(Beşinci Vali) 1471 yılında Çirmen'de vefat eden Karamanoğlu Mehmet Bey'in mezarı bulunmaktadır. Zamanla bulunan türbe ve türbe direkleri günümüze ulaşmamıştır.

Mezar Taşı Edirne'deki en güzel mezar taşlarından olup, üzerindeki taş işlemler ayrıca görülmeye değerdir. Bu mezarı 1905 yılında Dr. Rıfat Osman Bey onartmıştır.

0.57.10 Hadım Balaban Mezarı

Saray Hamamı'nın doğusunda bulunan bu mezar, burada daha önce var olan mescidi yaptıran kişiye; yani, Hadım Balaban'a aittir.

Hadım Balaban Sultan II.Murat'ın rütbeli askerlerindedir.

0.57.11 Yeniimaret Mezarlığı

Saraçhane Köprüsünden Sultan II.Beyazid Külliyesi arasında, günümüze ancak bir parçacığı ulaşabilmiş Yeniimaret Mezarlığı bulunmaktadır.

Buraya Yeniimaret Semtinde oturanlarla İç Sarayda oturanlar gömülmekteydi. Bu mezarlık yakınında eskiden Hadım Firuz Mescidi ile Mesut Camisi bulunmaktaymış.

Yeniimaret Mahallesi Hakkında

Fethedildikten sonra bir anlamda imaretler yoluyla adeta yeniden kurulan Edirne'deki imaret yerleşimlerindedir. Osmanlı Saray'ının bitişiğinde bulunduğundan padişah yakınları ve saray ileri gelenlerinin oturduğu mahalle idi. Burada oturanların konakları ve köşkleri İmaret sırtlarından başlayıp Tunca kıyısı izler ve Tunca Köprüsü'ne kadar uzanırdı.

Eskiden Edirne'de İmaretli olmak, üstün bir ayrıcalığı ifade ediyordu. Bir de, Ali Paşa Çarşısı esnafı olmak.

0.57.12 Bademlik Mezarlığı

Eski yıllarda badem ağaçlarının çokluğu nedeniyle bu adı aldığı söylenen Bademlik Mezarlığı Edirne'de hala gömü yapılan en büyük ve en eski mezarlıklardandır.

Edirne'nin İlk Şehir Tarihçisi Hibri

Uzun yıllar Yunanistan Serez'de olduğu iddia edilen Edirne'nin ilk şehir tarihçisi Abdurrahman Çelebi'nin mezarı 1995 yılında Yıldırım Mezarlığı'nda ortaya çıkarılmış, Edirne Belediyesince bir anıt mezara dönüştürülerek 14 Aralık 2000 tarihinde ziyarete açılmıştır.

0.58 Edirne Anıtları

Edirne’de pek çok tarihi yapı anıtsal olarak nitelenebilir. Selimiye Camisi buna iyi bir örnektir. Ancak yapılaş amacı kentin tarihi olaylarını ve kişilerini anmak olan ve kelime anlamıyla Anıt niteliğinde eserler şunlardır:

0.58.1 Şükrüpaşa Anıtı

Tarihe *Edirne Müdafii* olarak geçen, merhum Mehmet Şükrü Paşa adına yapılan anıtın ilk temeli 22 Haziran 1984 yılında atılmış ancak yapı belli bir seviyeye geldiğinde, mühendislik hataları nedeniyle çökmüştür.

14 yıl bu durumda kalan anıt, dönemin askeri komutanları Çetin Erman ve Zafer Özer Paşalarca yeniden ele alınmış; yeni bir proje çerçevesinde 4 ay içinde tamamlanarak 27.07.1998 tarihinde açılışı yapılmıştır. 31 Temmuz 1998 tarihinde Mehmet Şükrü Paşa’nın naaşı İstanbul Merkez Efendi Mezarlığı’ndan alınarak anıt mezara nakledilmiştir.

Anıt kompleksinin 16 bin m²’lik bölümü Anıt; 3 bin m²’si oturma grupları ve otopark, 10 bin m²’si ise yeşil alan durumundadır.

0.58.2 Sarayıçi Balkan Savaşı Şehitliği

Sarayıçi Balkan Savaşı Şehitliği, Balkan Savaşı’nda düşman işgaline karşılık verilen 300.000 şehit ve 1913 yılında Sarayıçi’nde aç ve susuz bırakılarak öldürülen 20 bin şehit anısına yaptırılan bir anıttır. Kültür Bakanlığı tarafından düzenlenen bu şehitlikte, Türkiye’nin her köşesinden isimler bulunmaktadır.

Aynı alanda, 1939 yılında yapılan Balkan Şehitleri Anıtı da yer almaktadır.

0.58.3 Kapıkule Yolu üzerindeki Şehitlik

Edirne’nin Bulgar işgalinden kurtulması (1913) ve Bulgar kuvvetlerinin kovalanması gününde öncü zabıtlardan Yüzbaşı Reşit şehit olmuş ve anısına bir şehitlik yapılmıştır. I. Dünya Savaşı’nda Bulgar sınırı ötesinde kalınca Bulgarlar tarafından yıkılmış, ancak Cumhuriyet döneminde aynı yerde yeniden inşa edilmiştir.

İntikam anıtı olarak da bilinir.

Yüzbaşı Reşit Bey’in Mezarı da Selimiye Camisi bahçesinde bulunmaktadır.

0.58.4 Jandarma Şehitliği

Uzun ve güzelliklerle dolu Karaağaç Yolu’nun (Lozan Caddesi) ortalarında ve sağ yönde durulduğunda görülen yapıdır.

Burada, adı *Kara Gün* konulan 26 Mart 1913 tarihindeki Bulgar işgali sırasında gerçekleşen ibret dolu bir kahramanlık öyküsü yatar:

Edirne teslim olmuştur. Ama burada düşmanı bekleyen 9 jandarma (Bazılarına göre 12) bu haberi komutanlarından duyana ve yeni emir alana kadar savunma savaşı vermede kararlıdılar. Teslim haberlerine aldırılmazlar ve tamamı kahramanca savaşarak şehit olur. Kurtuluş Savaşı sırasında bu acı öyküyü dinleyen dönemin Valisi Hacı Adil Bey çok etkilenir ve bu kahramanlar için 1915'te bir anıt yapımına öncülük eder.

Anıt'ın projesi mimar Talat Bey ve bir Fransız mühendis tarafından hazırlanmıştır.

0.58.5 Lozan Anıtı

Edirne Karaağaç Semtinde bulunan Trakya Üniversitesi Rektörlüğü alanı içerisinde yer almaktadır. Anıtın dikilmesinde Trakya Üniversitesi ve Edirne Valiliği ile diğer kuruluşlar önemli bir çaba sarfetmişlerdir. Lozan Anlaşması ile Karaağaç'ın tekrar Türk topraklarına kazandırılmasını ve Lozan Anlaşmasında kazanılan diplomatik zaferi temsil etmektedir. Anıtın bitişiğinde ise Lozan Müzesi bulunmaktadır.

Lozan Barış Antlaşması ve Karaağaç'ın bu antlaşmayla kazanımı anısına, Trakya Üniversitesi ile Edirne Belediyesi'nin öncülüğünde yapılan Lozan Anıtı'nın temeli 29 Mart 1998'de atılmıştır. 19 Temmuz 1998'de dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından ziyarete açılan Lozan Anıtı üç yüksek sütundan oluşur.

Birincisinin yüksekliği 36.45 metredir ve Anadolu'yu sembolize eder. İkincisi 31.95 metredir ve Trakya'yı simgelemektedir.

Üçüncüsü ise 17.45 metre uzunluğu ile Karaağaç'ın simgesidir.

Beton çember, birliği, genç kız figürü; estetik, zerafet ve hukuku, kızın elindeki güvercin barış ve demokrasiyi, diğer elindeki belge de Lozan Anlaşmasını sembolize eder.

Anıtın yanında bulunan Lozan Müzesi, günün her saatinde ziyarete açıktır.

Lozan Anıtı son yıllarda Edirne'nin en çok ziyaret edilen noktalarından olup, Kurtuluş Savaşımızın bir özeti, gururumuzun ve barışa dönük çağrımızın göstergesidir.

Kısım V
KAYNAKÇA

0.59 KAYNAKLAR

Edirne Tarihi ve Kùltürü hakkında bu belge hazırlanırken; altta listelenen çalışmalardan faydalanılarak, Edirne Tarihi ve Kùltürünü anlatan özgün bir derleme olması için uğraşılmıştır. Edirne Vergi Dairesi Başkanlığı olarak; anılan kitaplarda emeği geçen herkese teşekkürü bir borç biliriz. Bu değerli çalışmalar olmasaydı; okumakta olduğunuz belgeyi hazırlamak çok daha zor olurdu. Yararlanılan sözkonusu değerli eserler şunlardır:

- Edirne'de Tarih, Kùltür, İnanç Turu - Ayhan Tunca - 2005
- Sosyo-Ekonomik Yapısıyla Edirne - ETSO Bilimsel Yayınları - 2002
- Edirne şoför Eğitim Kitabı - Edirne şoförler ve Otomobilciler Odası - 1994
- Edirne Valiliği İl Almanadı - 2006